

ДОШКІЛЬНИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД

Н. В. Чуб

**КОМПЛЕКСНІ
ТЕСТИ
ГОТОВНОСТІ
ДИТИНИ
ДО ШКОЛИ**

2-ге видання

Книга скачана с сайта <http://e-kniga.in.ua>

Издательская группа «Основа» —
«Электронные книги»

Харків
Видавнича група «Основа»
2008

УДК 37.091.3

ББК 74.202.4

Ч 81

Чуб Н. В.

Ч 81 Комплексні тести готовності дитини до школи / Художник Є. А. Мартиненко. — 2-ге вид.— Х. : Вид. група «Основа», 2007.— 143, [1] с. : ьл.— (Серія «ДНЗ + школа»).

ISBN 978-966-333-516-2.

Посібник містить добірку різноманітних тестів для діагностики рівня готовності дитини до школи, а також методичні поради практичного психолога щодо особливостей проведення тестування майбутніх першокласників.

Матеріали посібника допоможуть вчителям, психологам та батькам 6-річної дитини з'ясувати, чи дійсно вона готова до навчання у школі, скоригувати певні недоліки її розвитку, допомогти дитині адаптуватися у новому середовищі, не втрачаючи відчуття власного Я та розвиваючи найкращі особистісні якості.

Для вихователів дошкільних навчальних закладів, вчителів шкіл I ступеня, психологів, батьків, студентів педагогічних і психологічних факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 37.091.3

ББК 74.202.4

Навчальне видання

Серія «ДНЗ + школа»

ЧУБ Наталія Валентинівна

КОМПЛЕКСНІ ТЕСТИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Технічний редактор *О. В. Лебедева*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 06.01.2007. формат 60×90/16. Папір друкарський.

Гарнітура Ньютон. Ум. друк. арк. 9.

Замовлення № 8-10/20-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа». Свідоцтво ДК № 2911 від 25.07.07 р.

61000, м. Харків, вул. Плеханівська, 66

Тел. (057) 731–96–31.

e-mail: ub@osnova.com.ua

Віддруковано з готових плівок ПП «Тріада+»

Свідоцтво ДК № 1870 від 16.07.2007 р.

Харків, вул. Киргизька, 19. Тел.: (057) 757–98–16, 757–98–15

© Н. В. Чуб, 2008

© Є. А. Мартиненко, художнє оформлення, 2008

© ТОВ «Видавнича група “Основа”», 2008

ISBN 978-966-333-516-2

ЗМІСТ

Замість передмови	7
Для чого ми тестуємо дитину, або для чого нам потрібне тестування?	8
Як потрібно проводити тестування?	8
Привіт, маля!	8
Спостерігаємо за дитиною протягом тестування	8
Що Вам знадобиться для тестування?	10
Скільки часу повинно тривати тестування?	11
Де проводити тестування?	11
Коли проводити тестування?	12
Які тести обрати найкраще?	12
Здрастуйте, батьки!	12
Що таке «готовність до школи»?	22
За якими параметрами робиться висновок про готовність до школи?	25
Що потрібно знати, розпочинаючи діагностику?	27
Які вони, шестирічки?	28
«Підводне каміння» діагностики	29
Мовчить, як партизан!	29
Сором'язливий малюк	30
«Не буду робити те, що ти говориш»	30
Стриб-скок	30
Терміново потрібний логопед!	31
Помітили шкідливі звички?	31
«Поки я свої іграшки нікому не подарую».	32
Агресія — це небезпечно?	32
«Не хочу до школи!»	33
Королева моторика	33
Не плутати з дисграфією!	34
Один чи відразу декілька?	34
Скільки слів за хвилину?	34
Чи говорити про родину?	35
Залізна логіка	35
Дивимося на цифри чи прислухаємося до інтуїції?	35
Може, почекати ще рік?	36

Тестування завершено. Повідомляємо результат.....	37
«Мамо і тато, Ваша дитина...»	37
Давай просто поговоримо...	39
Попереднє орієнтування в рівні розвитку готовності до шкільного навчання.	42
Тест Керна-Ірасека	42
Тест «Вербальне мислення».....	44
Самооцінка — це дуже важливо!	47
Тест «Сходи» для визначення самооцінки дитини	47
Тест «Чому не виходить»	49
Тест «Намалюй себе»	50
Чи хоче дитина до школи?	52
Тест на визначення сформованості «внутрішньої позиції школяра»	53
Оцінювання емоційного ставлення до майбутнього процесу навчання в школі.	54
Оцінювання емоційного ставлення до школи.....	56
Визначення домінування пізнавального або ігрового мотиву в мотиваційній сфері дитини	57
Діагностика пізнавальної активності.....	57
Визначаємо провідну руку.....	58
Скажи: «Риба!» Перевіряємо мовлення	59
Що та як перевіряємо?.....	60
Тест для перевірки обсягу словника	62
Перевірка фонематичного слуху.....	66
Діагностика зв'язного мовлення	68
Вивчення рівня розуміння граматичної конструкції	69
Вивчення здатності відрізнити слово від предмета, який воно позначає	69
Чи вміє дитина контролювати свою поведінку?	
Діагностика довільності	70
Дослідження рівня розвитку довільної сфери	70
Оцінювання вміння діяти за правилом.....	73
Оцінювання вміння діяти за зразком	75
Дослідження рівня саморегуляції і самоконтролю	77
Дослідження рівня розвитку саморегуляції	77
Виявлення рівня організації дій, вміння керуватися системою умов задачі	78

Чи готова рука до письма? Діагностика дрібної моторики	81
Вивчення координації рухів, взаємодії руки та очей	81
Вивчення розвитку точності рухів	82
Вивчення швидкості рухів і рівня розвитку координації кисті руки	83
Перевіряємо пам'ять. Діагностика мнемічних здібностей	84
Дослідження зорової пам'яті	84
Вивчення короткочасної зорової пам'яті	85
Вивчення обсягу короткочасної та довгострокової пам'яті	86
Перевірка рівня розвитку слухової пам'яті	87
Оцінювання значенневої пам'яті	88
Оцінювання механічної пам'яті і здатності до осмисленого запам'ятовування	88
Дослідження слухової пам'яті дитини під час запам'ятовування абстрактних понять	89
Оцінювання здатності до упізнавання	90
Дослідження образної пам'яті	91
Вивчення зорової пам'яті	93
Увага! Увага! А зараз перевіримо увагу!	94
Оцінювання стійкості уваги	94
Оцінювання стійкості, розподілу і переключення уваги	95
Вивчення довільності переключення уваги	96
Оцінювання рівня уваги	97
Виявлення швидкості розподілу і переключення уваги, її обсягу та стійкості	99
Що ти бачиш, що ти чуєш, що ти відчуваєш? Вивчення сприйняття . . .	103
Оцінювання цілісності сприйняття	104
Завдання на орієнтацію за формою, розміром і кольором, за відстанню та напрямком	107
Давай із тобою придумаємо... Дослідження уяви	110
Діагностика рівня розвитку творчої уяви	111
Діагностика цілісності сприйняття і рівня розвитку репродуктивної уяви	113
Рахуй, міркуй, розумій... Вивчаємо мислення	114
Дослідження розвитку мислення та опосередкованої пам'яті . . .	115
Вивчення словесно-логічного мислення	117
Дослідження логічного, образного мислення, вміння узагальнювати	119
Дослідження логічного мислення	119

Ступінь психосоціальної зрілості (тестова бесіда для вивчення кругозору дитини)	120
Дослідження наочно-схематичного мислення (вміння користуватися схемами, умовними позначками)	121
Виявлення особливостей пізнавальної діяльності дитини.	122
Дослідження навченості дитини й особливості розвитку процесу узагальнення	123
Дослідження розвитку логічного мислення, мовлення і здатності до узагальнення.	125
Вивчення наочно-образного мислення.	127
Вивчення практичного інтелекту	129
Вивчення розумових операцій порівняння	129
Як визначити обдарованість?	130
Оцінювання творчої уяви.	131
Виявлення творчих здібностей	132
Тато, мама, я — щаслива сім'я!	133
Отже, результати отримані. Що з ними робити?	139
Література.	144

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

*Із вдячністю моїм колегам та
найбільш творчому директорові
за підтримку і дружбу*

Мені подобаються хвилини, коли у твою руку довірливо лягає дитяче ручення, і ти ведеш свого нового знайомого шкільними коридорами. Для мене це — цікава гра: не налякати, а розвеселити, здивувати, зробити так, щоб у школі малюкові з перших хвилин стало тепло та затишно. І щоб йому схотілося приходити сюди знову і знову. Вчитися.

Майже дванадцять років я працюю психологом в «Авторській школі Бойка». За цей час так багато дітей прийшло до першого класу! Ті найперші діти, яких я приймала, цього року вже закінчують школу. Змінилися, подорослішали, стали серйозними.

І моє ставлення до діагностики змінилося. Раніше мені здавалося: «Навіщо так ретельно тестувати майбутніх першокласників? Адже їм вже виповнилося шість років, нехай ідуть до першого класу». Тепер розумію, навіщо. Для того, щоб допомогти дитині та допомогти вчителю. Для того, щоб було легше вчитися і навчати.

Цей посібник містить різноманітні тести, що допоможуть учителю краще зрозуміти дитину, побачити її сильні і слабкі сторони. Але будь-які, навіть найкращі тести — це простий додаток до вчительської інтуїції, уміння почути та відчути дитину.

Гратися тепер не могу —
Вчуся я по букварю,
Іграшки свої збираю
Та Сергійкові дарю.

Посуд давній дерев'яний
Поки дарувать не стану.
Зайця теж давно люблю,
Хоч без вух, — не подарю!

А ведмідь — брудний занадто...
Ляльку шкода віддавати:
З нею гратись він не буде,
Чи під ліжком позабуде.

Як же паровоз віддати?
Його можуть поламати...
Дайте хоч-би півгодини,
Щоб погратись! Я ж — дитина!

Гратися тепер не могу —
Вчуся я по букварю.
Та Сергійкові, здається,
Нічого не подарю!

(За А. Барто, переклад Ю. Бардакової)

ДЛЯ ЧОГО МИ ТЕСТУЄМО ДИТИНУ, АБО ДЛЯ ЧОГО НАМ ПОТРІБНЕ ТЕСТУВАННЯ?

Доцільнішим було б запитати, для кого ми це робимо? Для шкільної адміністрації, яка із задоволенням нагадає принагідно, що набір першокласників відбувається обов'язково із повною діагностикою? Для вчителя, який хоче мати інформацію про кожного зі своїх майбутніх учнів? А може, для мами і тата, які мріють почути заповітні слова «До школи готовий»?

Насправді мета діагностики полягає зовсім не у цьому. Кожний гуманний учитель або психолог повинен розуміти, що від його рішення «готовий — неготовий» здебільшого залежить дитяча доля. Що, занадто пафосно сказано? А Ви поміркуйте над конкретним прикладом. Мама відвела хлопчика до першого класу. Малюк досить «підкований», навіть непогано читає, лічить до ста. Але жадливий непосида та у будь-яку зручну хвилинку намагається погратися машинкою, що захована у його кишені. За всіма інтелектуальними тестами він повністю готовий до навчання у першому класі. Саме таке рішення прийняли вчитель і психолог. Але що ми бачимо в першому класі? Відсутність інтересу на уроках, некерована поведінка. Та й у навчанні ця дитина не є найуспішнішою серед своїх однолітків. Але ж перспективи були такі чудові! Тому не потрібно недооцінювати ефективність і важливість діагностики під час прийняття дітей до першого класу.

ЯК ПОТРІБНО ПРОВОДИТИ ТЕСТУВАННЯ?

Є багато різноманітних нюансів та тонкощів, пасток і правил, урахування яких є дуже корисним, щоб отримати максимально точний результат, щоб зуміти відчувати дитину протягом короткого проміжку часу, що займає тестування. Отже, перше знайомство...

ПРИВІТ, МАЛЯ!

Перші хвилини і навіть секунди Вашого знайомства з дитиною є дуже важливими. Важко запропонувати певний однаковий алгоритм знайомства з дитиною. Від того, як вона Вас сприйме, залежить успіх всієї діагностики. Тому Вам не зашкодить попрацювати над своєю зов-

нішністю. Геть чорні піджаки, офіційний одяг та офіційні зачіски! Щось світле, яскраве і веселе — ось Ваш вибір! А от з агресивним та яскравим манікюром або макіяжем у Вас є всі шанси налякати дітей.

Отже, домовилися: одяг світлих, веселих (але не крикливих) тонів, спокійний макіяж і привабливий, доброзичливий вираз обличчя.

Для того, щоб виявити свою доброзичливість і зацікавленість, почніть спілкування з бесіди «на загальні теми».

— Здрастуй!

— Давай познайомимося!

— Мене звати... А як тебе звати?

— Хочеш, я покажу тобі школу?

(Не пропонуйте показати свій кабінет — це може налякати дитину!)

Така пропозиція допоможе Вам зняти тривожність малюка. За допомогою невеликої екскурсії Ви зможете ближче познайомитись із дитиною: дорогою простіше його «розговорити», розпитати про все. Наприклад: «Чи подобається тобі школа?», «Що найбільше сподобалося?», «Чи ходив ти до дитячого садочку?», «Хто твій найкращий друг?» тощо. Потрібно ставити різноманітні питання — так Ви зможете керувати розмовою.

Зручною темою для налагодження контакту може бути розмова про те, якими цікавими справами Ви зараз будете займатися. Попередньо з'ясуйте, як саме дитині пояснили, що буде відбуватися з нею сьогодні у школі.

Часто малята відмовляються йти з учителем без мами або тата. Учитель цілком правий, коли намагається забрати дитину, щоб батьки не впливали на неї своїми підказками або присутністю. Начебто, все правильно. Але якщо Ви бачите, що малюк стривожений, готовий заплакати, тримається за маму, не наполягайте. Запропонуйте йому обрати, з ким із батьків він піде. Попередьте маму чи тата, що за правилами гри на питання, що поставлене, відповідає тільки малюк, а за допомогою до старшого члена родини Ви будете звертатися тільки в крайньому разі.

Спостерігайте. Для Вас все має значення: як малюк рухається, як говорить, вітається чи ні, роздивляється навкруги, підходить до столу, бере з нього предмети чи ні — всі ці характеристики поведінки дитини є дуже важливими під час зустрічі з новим дорослим у незнайомій обстановці.

СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ДИТИНОЮ ПРОТЯГОМ ТЕСТУВАННЯ

Такі спостереження іноді можуть допомогти знайти підхід до дитини, зрозуміти її поведінку. Ви можете робити собі позначки, якщо дитина:

- коментує свої дії протягом виконання завдання;
- відмовляється від виконання завдання;
- оцінює проміжні або кінцеві результати своєї роботи.

За всіма цими проявами Ви зможете зробити висновок про самооцінку дитини. Ви легко зрозумієте, як вона ставиться до того або іншого завдання, до діяльності в цілому. Особливо значний матеріал Ви можете зібрати в процесі малювання. Слухайте малюка — і він сам Вам все розповість. Зверніть увагу на таблицю, наведену нижче. Класифікувавши певні вислови, Ви зможете з'ясувати причини такої поведінки дитини.

Самооцінні вислови	
Позитивні	Негативні
Я вмію добре малювати. Такі малюнки в мене виходять найкраще. (Демонстративність або компенсація зниженої самооцінки, бажання, щоб людина, яка перевіряє, приділила увагу)	Я погано малюю. Не можу намалювати людину. (Спосіб захисту від негативної оцінки людини, яка перевіряє, наявність певного досвіду щодо негативної оцінки)
Оцінювання проміжних і кінцевих результатів	
Позитивні	Негативні
У мене добре виходить! Дивіться, як добре вийшло! (Дитина звикла до похвали дорослого, гіперкомпенсація зниженої самооцінки, невпевненості в собі)	Щось не те в мене виходить! Нічого не виходить! (Тривожна дитина, невпевненість у собі)
Активний інтерес до оцінювання людини, яка перевіряє	
Вам подобається? Я добре впорався із завданням? (Демонстративна дитина; дитина, що прагне отримати похвалу; невпевнена у собі дитина)	
Автобіографічні висловлення	
Я вчуся малювати! У нас в школі є уроки малювання! (Тенденція до встановлення контактів з оточуючими, недостатньо задоволена потреба в спілкуванні)	
Висловлення щодо ставлення	
Позитивні	Негативні
Мені подобається малювати. Малювання — моє улюблене заняття. (Схильність до уникання соціальних конфліктів, легка демонстративність)	Ненавиджу малювати! І навіщо це все потрібно! (Конфліктність, іноді — захисна реакція на очікувану негативну оцінку людини, яка перевіряє, зниження самооцінки)

ЩО ВАМ ЗНАДОБИТЬСЯ ДЛЯ ТЕСТУВАННЯ?

- 1. Гарний настрій.** Адже для дитини Ви — перша людина, з якою вона познайомиться у школі. І саме Ви формуєте в ній ставлення до навчального процесу, можливо, на тривалий час. Якщо дитина вирішить: «Ця тітка сердита, вона не посміхається. Вона ставиться до мене непривітно. Отже, у школі всі сердиті», — нічого позитивного в майбутньому це не матиме. Тому контролюйте свої емоції і вираз обличчя.
- 2. Звичне звертання.** Поцікавтеся, до якого звертання звикла дитина. Наприклад, деякі діти люблять, щоб їх називали тільки повним іменем, а деякі звикли до пестливо-зменшувальних. Скажімо, якщо Ви називаєте дівчинку Настею, а вона звикла до імені Настюша або Стася, дитина може взагалі не піти на контакт.
- 3. Тілесний контакт.** Якщо Ви забираєте дитину від мами та ведете до кабінету, дайте їй руку, — так малюк буде почувати себе спокійніше.
- 4. Ставлення як до дорослого.** Не підлещуйтеся та не сюсюкайте з дитиною. Діти дуже тонко відчувають нещирість і замикаються в собі.
- 5. Зняття тривоги.** Якщо Ви помітили, що дитина нервує, не розпочинайте відразу тестування. Поговоріть на нейтральні теми, покажіть щонебудь цікаве. Нехай дитина дещо звикне і розслабиться.

Що ще Вам знадобиться для тестування?

- Декілька альбомних аркушів (А4);
- простий олівець;
- бланки тестів і матеріал, що є стимулом (картки, картинки);
- кольорові олівці чи фломастери;
- ножиці;
- секундомір або годинники із секундною стрілкою.

СКІЛЬКИ ЧАСУ ПОВИННО ТРИВАТИ ТЕСТУВАННЯ?

А як довго малюк може утримувати увагу? Хвилин 5–7, потім — перерва, потім — ще хвилин 5–7... Заняття у дитячому садочку недаремно тривають лише 25 хвилин. Малюкам набридає відповідати на Ваші питання, малювати, розповідати вірші. Тому бажано, щоб тестування тривало хвилин 30–40 і мало дві невеликі перерви. Якщо ж Вам потрібно щось уточнити, провести додаткові дослідження, доцільним буде запросити дитину ще раз, наприклад, через декілька днів.

ДЕ ПРОВОДИТИ ТЕСТУВАННЯ?

У затишному приміщенні, де дитина не буде почувати себе напруженою. Подбайте про те, щоб Вас не відволікали відвідувачі або телефонні дзвінки. Це може сильно відвертати увагу дитини. Крім того, правила проведення деяких тестів передбачають повну тишу (наприклад, тести, що перевіряють пам'ять або увагу). Заздалегідь приготуйте іграшки та яскраві книжки. Будьте готовими до того, що малюк може розгубитися, і Вам доведеться його розважати. Найбільш правильне рішення — це тестування малюка в якій-небудь ігровій кімнаті. Це допоможе побороти тривожність і надасть дитині можливість відчути себе у звичній обстановці дитячої кімнати.

КОЛИ ПРОВОДИТИ ТЕСТУВАННЯ?

Якщо йдеться про пору року, то проводити тестування можна, починаючи із квітня—травня. У тому випадку, коли у Вас виникають певні сумніви і Ви непевні, попросіть батьків прийти разом із дитиною через декілька місяців, тому що в цьому віці кожний наступний місяць є важливим для розвитку дитини. Крім того, якщо Ви продіагностуєте малюка двічі, то зможете оцінити динаміку його розвитку.

Проводити тестування протягом дня бажано тоді, коли дитина є максимально активною — приблизно з 9.00 до 13.00. Якщо батьки привели дитину ввечері або під час звичного денного відпочинку, результат може виявитися недостовірним.

ЯКІ ТЕСТИ ОБРАТИ НАЙКРАЩЕ?

Це Ви визначаєте самостійно. Як правило, кожний учитель згодом формує свій блок зручних для нього та найбільш інформативних методик. У цій книзі Ви знайдете достатню кількість тестів для того, щоб сформувати свою добірку.

Під час першого знайомства Ви проведете кілька тестів, познайомитеся з дитиною. Досить часто виникають ситуації, коли Ви відчуваєте необхідність у додатковій діагностиці. У цьому випадку можете обрати додаткові тести, щоб обстежити, наприклад, особливості певного виду пам'яті або мислення.

Всі запропоновані методики можуть бути використані і як розвивальні ігри.

ЗДРАСТУЙТЕ, БАТЬКИ!

Важливий момент тестування — знайомство з батьками.

Для мам і тат ця подія є дуже серйозною. І вони, звичайно ж, схвильовані. Вони переживають, чи виявить їхня дитина «потрібний»

результат. Звичайно, коли малюк піде до школи, Ви зустрінетеся ще багато разів. Тому намагайтеся здобути прихильність батьків. Поставте їм декілька загальних питань. Поцікавтеся особливостями дитини, її звичками. У той час, поки Ви будете спілкуватися з дитиною, батьки можуть заповнити анкету. Це заспокоїть їх, дасть змогу зібратися з думками, а Ви отримаєте необхідну інформацію.

Анкета для батьків №1

Шановні батьки!

Ми раді з Вами познайомитися. Ніхто не знає дитину так добре, як Ви. Тому, будь ласка, дайте відповіді на деякі питання. Це допоможе нам зрозуміти Вашу дитину.

1. Прізвище та ім'я дитини.
2. З ким із членів родини або інших дорослих дитина найбільше спілкується?
3. Чи відвідує дитина дитячий садочок? Якщо так, то з якого віку? Чи охоче вона його відвідує?
4. Чи є у Вашої дитини друзі? Чи приходять вони до Вас у гості? Це хлопчики або дівчатка?
5. Що ще Ви хотіли б розповісти нам про свою дитину?
6. Як Ви вважаєте, чи хоче Ваша дитина навчатися у школі?
7. В які ігри найбільше любить гратися Ваш малюк?
8. Як він реагує на похвалу?
9. Як реагує на заборони і зауваження?
10. Яких труднощів у вихованні Ви зазнаєте?
11. Чи гуляє дитина надворі самотійно?
12. Які домашні обов'язки є в дитини?
13. Чи є в неї братики або сестрички?
14. Чи караєте Ви свою дитину? Якщо так, то як і за що?
15. Які шкідливі звички є в дитини?
16. Чого боїться Ваше маля?
17. Які улюблені заняття є в дитини?
18. Чи відвідувала дитина заняття щодо підготовки до школи?
19. Яку секцію або гурток відвідує дитина?
20. Яким іграм дитина віддає перевагу: рухливим або спокійним, колективним або індивідуальним?

Стан здоров'я Вашої дитини

1. Особливості розвитку дитини від народження до шестирічного віку (чи були ускладнення, травми, захворювання)?
2. В якому віці дитина почала ходити, говорити?
3. Хворобливість (як часто хворіє протягом року, чи легко застуджується)?

Поведінка дитини

1. Чи слухається батьків?
2. Які особливості поведінки стосовно різних членів родини Ви спостерігаєте?
3. Як поводитьься з батьками не вдома?
4. Чи грається з дітьми, бере участь у колективних розвагах?
5. Чи частими є конфлікти, сварки та що, на Вашу думку, їх спричиняє?
6. Як Ви заохочуєте свою дитину?
7. Чи багато часу Ви приділяєте дитині?
8. Чи збігаються в батьків погляди щодо виховання?

Якщо Ви бажаєте отримати більш докладну інформацію про емоційний стан дитини, особливості спілкування в родині, запропонуйте батькам відповісти на питання Анкети № 2.

Анкета для батьків № 2

1. Чи легко Ваша дитина зав'язує стосунки з незнайомими дітьми?
2. Чи подобається вона сама собі?
3. Чи часто Ваша дитина ображається і плаче?
4. Чи бере вона участь в іграх-змаганнях?
5. Чи є в дитини бажання гратися з однолітками?
6. Чи часто вона бере участь у бійках?
7. Як дитина виходить із скрутного становища?
8. Який в неї переважає настрій, чи часто він змінюється?
9. Говірлива Ваша дитина чи мовчазна?
10. Чи спокійний у неї сон?
11. Чи є у Вашої дитини друзі?
12. Чи запрошують її у гру незнайомі діти?
13. Чи вміє вона організувати (вигадати) гру, придумати сюжет, розподілити ролі тощо)?
14. Чи вміє дитина відстоювати свою думку?
15. Чи має вона проблеми з мовленням?
16. Чи часто ображається Ваша дитина?
17. Чи доводить вона до кінця розпочату справу?
18. Чи легко вона відволікається, виконуючи певну справу?
19. Чи є вона сором'язливою у присутності старших, незнайомих?

20. Чи виявляє дитина досить бурхливі реакції із плачем, непокою, коли її очікування не виправдовуються?
21. Чи можна її назвати дратівливою?
22. Чи можна її назвати живою і веселою?
23. Чи любить вона мріяти?
24. Чи відчуває вона страх?
25. Чи легко її «зачепити», покритикувавши за що-небудь?
26. Чи перериває дитина свій сон через переживання, події, що її травмують?
27. Чи буває дитина збудженою так, що не може всидіти на місці?
28. Чи довго дитина переживає після конфлікту, що трапився?
29. Чи часто в дитини бувають піднесення або спади настрою? Якщо є необхідність провести всебічне опитування батьків та у них достатньо часу, Ви можете попросити їх відповісти на питання Анкети для батьків № 3.

Анкета для батьків № 3

Дайте, будь ласка, відповіді на питання анкети, відзначаючи «га-лочкою» або «+» відповідь у потрібній графі.

№	Питання	Майже завжди	Іноді	Ніколи
Оцінювання розвитку пізнання				
1	Чи володіє дитина основними поняттями (<i>правий — лівий, великий — маленький, верх — низ тощо</i>)?			
2	Чи здатна дитина класифікувати предмети, наприклад, речі, які можуть котитися та які не можуть котитися?			
3	Чи може дитина вгадати кінцівку простої історії?			
4	Чи може дитина утримувати в пам'яті і виконувати як мінімум три вказівки?			
5	Чи може дитина назвати більшість великих та малих літер алфавіту?			
Оцінювання базового досвіду дитини				
6	Чи доводилося дитині супроводжувати Вас до відділення банку, пошти?			
7	Чи відвідувала дитина бібліотеку?			
8	Чи доводилося дитині бувати в зоопарку, селі, музеї?			
9	Чи маєте Ви можливість регулярно читати дитині книги чи розповідати історії?			

№	Питання	Майже завжди	Іноді	Ніколи
10	Чи виявляє дитина до чого-небудь підвищений інтерес? Чи є в неї хоббі?			
Оцінювання мовленнєвого розвитку				
11	Чи може дитина назвати і позначити основні предмети, які її оточують?			
12	Чи легко дитині відповідати на питання дорослих?			
13	Чи може дитина пояснити призначення різних речей: щітки, пілососа, холодильника?			
14	Чи може дитина пояснити, де розташовані предмети: на столі, під столом, у столі?			
15	Чи спроможна дитина розповісти історію, описати певний випадок, що трапився з нею?			
16	Чи чітко дитина вимовляє слова?			
17	Чи правильним є мовлення дитини з точки зору граматики?			
18	Чи здатна дитина брати участь у загальній розмові, розіграти яку-небудь ситуацію або грати в домашньому спектаклі?			
Оцінювання емоційного розвитку				
19	Чи виглядає дитина веселою (вдома, серед товаришів)?			
20	Чи сформувалося в дитини уявлення про себе як людину, яка здатна на певний вчинок?			
21	Чи може дитина працювати самостійно, змагатися у виконанні завдань з іншими дітьми?			
22	Чи легко дитині «переключитися» під час змін у звичному розпорядку дня, перейти до розв'язання нового завдання?			

№	Питання	Майже завжди	Іноді	Ніколи
Оцінювання вміння спілкуватися				
23	Чи бере участь дитина у грі інших дітей, чи ділиться з ними?			
24	Чи дотримується вона черговості, коли цього вимагає ситуація?			
25	Чи здатна дитина слухати інших, не перебиваючи?			
Оцінювання фізичного розвитку				
26	Чи добре дитина чує?			
27	Чи добре вона бачить?			
28	Чи здатна вона посидіти спокійно протягом певного часу?			
29	Чи розвинена в неї координація, чи сформовані моторні навички (наприклад, чи може вона грати в м'яч, стрибати, спускатися та підніматися сходами)?			
30	Чи виглядає дитина бадьорою і захопленою?			
31	Чи виглядає дитина ситою, здоровою та такою, що відпочила?			
Зорове розрізнення				
32	Чи може дитина ідентифікувати схожі і несхожі форми?			
33	Чи може дитина розрізняти букви і короткі слова (наприклад, <i>Б — П, кіт — рік</i>)?			
Зорова пам'ять				
34	Чи може дитина помітити відсутність картинки, якщо їй спочатку показати серію із трьох картинок, а потім забрати одну з них?			
35	Чи знає дитина власне ім'я або хоча б 6–8 назв предметів, що зустрічаються в її повсякденному житті?			

Зорове сприйняття				
36	Чи здатна дитина розкласти серію картинок у правильному порядку?			
37	Чи розуміє дитина, що необхідно читати зліва направо?			
38	Чи може вона самостійно, без сторонньої допомоги скласти головоломку з 15 елементів?			
39	Чи може дитина інтерпретувати картинку: сформулювати головну думку, простежити зв'язки?			
Рівень слухових здібностей				
40	Чи може дитина римувати слова?			
41	Чи спроможна вона розрізнити слова, що починаються з різних звуків (наприклад: <i>сік — рік</i>)?			
42	Чи може дитина повторити за дорослим кілька слів або цифр?			
43	Чи здатна дитина переказати історію, дотримуючись основної думки та послідовності дій?			
Оцінювання ставлення до книг				
44	Чи виникає в дитини бажання подивитися книги самостійно?			
45	Чи уважно та із задоволенням вона слухає, коли їй читають уголос?			
46	Чи ставить дитина питання про слова?			
Загальна та психологічна готовність				
Чи може Ваша дитина:				
1	Пояснити за допомогою слів, але не показуючи пальцем, чого вона хоче?			
2	Висловлюватися зв'язно, наприклад: «Покажи мені...»?			
3	Розуміти зміст того, про що їй читають?			
4	Чітко вимовляти своє ім'я?			
5	Запам'ятати свою адресу та номер телефону?			

№	Питання	Майже завжди	Іноді	Ніколи
6	Писати олівцем або крейдою на папері?			
7	Користуватися фарбами, пластиліном, кольоровими олівцями, фломастерами?			
8	Вирізати ножицями з тупими кінцями, до того ж рівно та не поранившись?			
9	Слухати та дотримуватися отриманих вказівок?			
10	Бути уважною, коли хтось із нею розмовляє?			
11	Зосередитися хоч на 10 хвилин, щоб виконати отримане завдання?			
12	Радіти, коли їй читають уголос або розповідають історії?			
13	Позитивно оцінювати себе: «Я — людина, яка здатна...»?			
14	Коли дорослі змінюють тему розмови, зробити те саме?			
15	Виявляти цікавість до навколишніх предметів?			
16	Бути в злагоді з іншими дітьми?			
Ваші взаємини з дитиною, Ваша роль у підготовці її до навчання (тут важливо відповідати чесно хоча б перед собою)				
1	Чи подобається Вам Ваша дитина?			
2	Чи слухаєте Ви те, що дитина говорить?			
3	Чи дивитесь Ви на дитину, коли вона розмовляє із Вами?			
4	Чи намагаєтесь Ви створити в дитини відчуття значущості того, про що вона говорить?			
5	Чи виправляєте Ви мовлення дитини?			
6	Чи дозволяєте Ви дитині помилятися?			
7	Чи хвалите Ви дитину, чи обіймаєте її?			

№	Питання	Майже завжди	Іноді	Ніколи
8	Чи смієтеся Ви разом із нею?			
9	Чи знаходите Ви щодня час для читання дитині та для бесід із нею?			
10	Чи граєте Ви з дитиною у які-небудь ігри?			
11	Чи заохочуєте Ви інтереси і захоплення дитини?			
12	Чи є в дитини хоча б одна—дві власні книги?			
13	Чи є в дитини вдома місце, що належить тільки їй?			
14	Чи намагаєтеся Ви показувати дитині приклад, читаючи газети, журнали, книги, взагалі цікавлячись навколишніми подіями?			
15	Чи обговорюєте Ви з дитиною та з усією родиною щось цікаве із прочитаного або почутого Вами?			
16	Чи намагаєтеся Ви сказати все за дитину, перш ніж вона сама встигне відкрити рота, наприклад, у магазині або в зубного лікаря?			
17	Чи дивитесь Ви телевізор разом із дитиною?			
18	Чи ставите Ви дитині питання про зміст побаченого по телевізору?			
19	Чи обмежуєте Ви можливість дитини дивитися телевізор?			
20	Чи намагаєтеся Ви ходити з дитиною на прогулянки?			
21	Чи збираєтеся Ви разом із дитиною відвідати зоопарк, театр, музей?			

Оцінювання результатів

Останній блок анкети «Ваші взаємини з дитиною, Ваша роль у підготовці її до навчання» Ви можете оцінити за наступною шкалою.

За кожну відповідь «майже завжди» — 4 бали; «іноді» — 2 бали; «ніколи» — 0 балів.

Якщо сума отриманих балів дорівнює 88, — це дуже гарний показник, який свідчить про те, що батьки приділяють дитині багато часу та уваги, їхні взаємини складаються гармонійно.

Якщо сума отриманих балів дорівнює 44, — це означає, що між батьками і дитиною існують досить гарні взаємини, і дорослі приділяють дитині чимало часу, однак ще є до чого прагнути.

Якщо сума отриманих балів менше за 22, то батькам необхідно замислитися, чи достатньо сил і часу вони приділяють вихованню дитини, що у взаєминах можна змінити, щоб ситуація виглядала інакше.

Пропонуємо ще один тест для батьків. Він допомагає мамам і татам оцінити себе, поставитися до себе критично.

Які Ви батьки?

Більшість із нас не закінчували педагогічний університет та спеціально не вчилися бути мамою і татом. «Гарні батьки» — визначення дуже умовне. Але чи часто ми замислюємося над тим, чи гарні ми батьки для наших дітей і чи виконуємо наші обов'язки вихователів? Перевірте себе, відповівши на питання: «так», «ні», «іноді».

1. Чи стежите Ви за статтями в журналах, радіо- або телевізійними програмами на тему про виховання? Чи читаєте час від часу книги на цю тему?
2. Ваша дитина вчинила погано. Чи замислюєтеся Ви над тим, чи не є така її поведінка результатом Вашого виховання?
3. Чи одностайні Ви з Вашим чоловіком (дружиною) у вихованні дітей?
4. Якщо дитина пропонує Вам свою допомогу, чи приймете Ви її, навіть якщо при цьому виконання певної справи може затриматися або зовсім зупинитися?
5. Чи використовуєте Ви форму заборони або наказу тільки тоді, коли це дійсно необхідно?
6. Чи вважаєте Ви, що послідовність є одним з основних педагогічних принципів?
7. Чи усвідомлюєте Ви, що навколишнє середовище дитини істотно впливає на неї?
8. Чи визнаєте Ви, що спорт і фізкультура мають велике значення для гармонійного розвитку дитини?
9. Чи спроможні Ви не наказувати, а просити про що-небудь свою дитину?
10. Чи неприємно Вам відмовлятися від спілкування із дитиною фразою на зразок: «Я не маю часу» або «Почекай, поки я закінчу роботу»?

Оцінювання результатів

За кожен позитивну відповідь запишіть собі 2 бали, за відповідь «іноді» — 1, за негативну — 0.

0–6 балів: про справжнє виховання Ви маєте досить поверхове уявлення. І хоча говорять, що починати ніколи не пізно, радимо Вам не покладати надію на цю приказку та не гаючи часу розпочати працювати над своєю освітою у цій галузі.

7–14 балів: Ви не робите значних помилок у вихованні, але все-таки над собою та своїми результатами Вам потрібно замислитися. А розпочати можна з того, що найближчий вихідний Ви повністю присвятите дітям, забувши на певний час про приятелів та проблеми на виробництві. І будьте впевнені — діти обов'язково Вас за це винагородять.

Понад 15 балів: Ви повністю виконуєте свої батьківські обов'язки. Але, можливо, Вам вдасться ще дещо поліпшити?

ЩО ТАКЕ «ГОТОВНІСТЬ ДО ШКОЛИ»?

Якщо Ви запитаете про це в батьків, то отримаєте приблизно таку відповідь: «Дитина повинна знати букви, цифри у межах 10, вміти лічити у межах 10 і читати». А от будь-який учитель початкових класів скаже інакше.

Можна сказати, що є два глобальних критерії готовності дитини до школи — фізіологічна та психологічна готовність. У свою чергу, готовність психологічна складається з інтелектуальної, емоційної та соціальної. Отже, розглянемо всі ці види готовності по черзі.

Спочатку поговоримо про **фізіологічну** готовність. Мабуть, знайти малюка-шестирічку, який був би фізіологічно готовий до школи, досить складно. Спробуйте провести такий простий тест, що дозволяє визначити, чи досягло маля фізіологічної зрілості: потрібно зап'ястя прикласти до верхівки та спробувати дістати пальцями вуха. У дорослих це не викликає труднощів. І в дітей-семирічок — теж. А от серед шестирічок є небагато дітлахів, які здатні дістати пальцями вушка.

Вважається також, що до моменту початку навчання в дитини повинні змінитися мінімум два молочних зуби. А ще краще, якщо до моменту приходу до школи зміна зубів буде відбуватися повним ходом.

Якщо в дитини є будь-які логопедичні проблеми, то це теж свідчить про низький рівень фізіологічної готовності.

Якщо малюк часто хворіє, у нього знижений імунітет, є які-небудь хронічні захворювання, — це ще одне протипоказання щодо того, щоб віддавати його рано до школи.

Народна мудрість свідчить: «У здоровому тілі — здоровий дух». І це дійсно так. Навчання в школі потребує від малюка напруги всіх фізичних сил: рано вставати, сидіти п'ять—шість годин за партою (що для дитини незвично і важко, тому що вимагає сил не тільки на те, щоб слухати вчителя, але й на те, щоб стримувати природну активність). Додайте до цього скорочення часу на прогулянки, двогодинні домашні завдання, відсутність звичного у дитячому садочку денного сну, відвідування гуртків — і Ви зрозумієте, що здоров'я в першокласника повинне бути не просто добрим, а відмінним.

Добре, якщо в дитини перша група здоров'я: їй під силу навантаження гімназичних класів з їх максимально насиченим навчальним планом. Із другою групою здоров'я вже необхідно замислитися, чи віддавати дитину до класу із поглибленим вивченням окремих предметів. Крім того, необхідно дуже уважно поставитися до вибору додаткових гуртків. Третя та четверта групи здоров'я вимагають ретельно продуманого вибору навантажень для дитини.

Звичайно, важливо, щоб дитина пішла до школи фізично підготовленою, однак це є не єдиною умовою. Одним із найнеобхідніших показників є **психологічна** готовність. Її зміст полягає у певній системі вимог, які будуть поставлені дитині під час навчання. Дуже важливо, щоб вона була здатною впоратися із ними. Психологи поділяють готовність до школи на три види: особистісну, вольову та інтелектуальну.

1. **Особистісна готовність** складається з навичок і здатностей контактувати із однокласниками та вчителями. Адже навіть ті малята, які відвідували дитячий садочок і залишалися на якийсь час без батьків, опиняються в школі серед незнайомих їм людей.

Уміння дитини спілкуватися з однолітками, діяти разом з іншими, поступатися, підкорятися за необхідності, уникати конфлікту — якості, які забезпечують їй безболісну адаптацію до нового соціального середовища. Це сприяє створенню сприятливих умов для подальшого навчання в школі. Дитина нібито повинна бути готовою до соціальної позиції школяра, без якої їй буде складно, навіть якщо вона інтелектуально розвинена. Якщо ж такої готовності немає, то дитина вчиться нерівно, успіхи спостерігаються тільки на тих заняттях, які є для дитини цікавими, а решту завдань малюк виконує недбало, наспіх.

Якщо дитина зовсім не хоче йти до школи та навчатися, то причиною цього може бути залякування школою, особливо якщо малюк невпевнений у собі, боязкий («Ти двох слів зв'язати не можеш, як же ти до школи підеш?», «От підеш до школи, там тобі покажуть!») Тому необхідно сформулювати правильне уявлення про школу, позитивне ставлення до вчителів, до книг. Саме особистісній готовності до школи батьки

повинні приділити особливу увагу. Вони зобов'язані навчити дитину взаєминам з однолітками, створити вдома таку обстановку, щоб маля почувало себе впевнено, і йому хотілося йти до школи.

2. **Вольова готовність.** У школі на дитину чекають не тільки друзі, ігри і розваги. Деякі батьки, прагнучи «підготувати» малюка до зустрічі зі школою, забувають розповісти йому, що навчання — це ще й напружена праця. І від дитини вимагатиметься робити не тільки те, що їй хочеться, але й те, що вимагають вчитель, шкільний режим, програма.

До шести років відбувається оформлення основних структур вольової дії. Дитина вже здатна поставити мету, створити план дії, реалізувати його, переборюючи перешкоди, оцінити результат своєї дії. Звичайно, все це відбувається не зовсім усвідомлено та визначається тривалістю виробленої дії. Але зміцнити вольове знання про себе може допомогти гра. Батьки, які це розуміють, здатні в період домашньої роботи перетворити квартиру на палубу корабля, космодром, лікарню, де певні завдання виконуються із задоволенням, без погроз і насильства. У віці 6 років дитина спроможна вже аналізувати власні рухи і дії. Тому вона може навмисно заучувати вірш, відмовитися від гри заради виконання якого-небудь «дорослого» завдання, здатна побороти страх перед темною кімнатою, не заплакати від забитого колінця. Це є важливим для розвитку гармонійної особистості. Також важливим аспектом можна назвати формування в дитини пізнавальної діяльності. Вона полягає у формуванні в дітей здатності переборювати труднощі, прагненні не пасувати перед ними, долати їх самостійно або за невеликої підтримки дорослих. Це допоможе дитині управляти своєю поведінкою у школі. А складається така поведінка за наявності дружніх, партнерських взаємин між дорослим та дитиною.

3. **Інтелектуальна готовність.** Саме інтелектуальній готовності всі батьки віддають «пальму першості», адже багато з них розуміють її дуже своєрідно. Так, дитина читає, так, її «напхали» знаннями, вона лічить до ста і навіть більше. Важливо, щоб дитина до школи була розумово розвиненою. Але розумовий розвиток не полягає у значному словниковому запасі. Умови життя змінилися. Тепер дітей оточують різні джерела інформації, і вони буквально перенасичені новими словами та виразами. Їхній активний словник різко зростає, але це ще не свідчить, що так само розвивається і мислення. Тут не існує прямої залежності. Дитина повинна навчитися порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, аналізувати. Тому дослідники дошкільників з'ясували, що дитина шести років здатна засвоїти факти взаємодії організму із середовищем, залежності між формою предмета та його функцією, прагненням і поведінкою. Але

досягає дитина цієї здатності тільки тоді, коли з нею займаються. Причому не навчаючи спеціально, а спілкуючись. Дітей дошкільного віку характеризує загальна допитливість. Це вік «чомучок». Але часто трапляється, що допитливість зникає, і в школі, навіть початковій, у дітей виникає інтелектуальна пасивність. Ця пасивність призводить до відставання. Як цього уникнути? Психологи радять завжди відповідати на питання, які ставить дитина, тому що спілкування з батьками — величезна радість і цінність для дитини. Якщо своєю увагою Ви будете підтримувати її інтерес до пізнання, то їй буде легше розвиватися. На жаль, батьки часто не відповідають на обридлі дитячі питання — це і є основою інтелектуальної пасивності. Також до цього призводить надання дитині «готових» знань.

Навіть тоді, коли вона сама може з'ясувати нові властивості предметів, помітити їх подібності та відмінності. Тому необхідно разом із дитиною здобувати знання про навколишній світ і формувати її розумові навички. Нехай вона навчиться орієнтуватися в навколишньому середовищі та осмислювати отримані відомості.

Крім мислення, для малюка дуже важливою є **емоційна зрілість**, яка містить самоконтроль та вміння зосередитися на копіткій роботі.

До шести-семи років дошкільник повинен добре знати свою адресу, назву міста, де він проживає, назву країни, її столиці. Знати імена та по батькові батьків, де вони працюють і розуміти, що його дідусь — це чийсь тато (батька або матері). Орієнтуватися в порах року, їхній послідовності та основних ознаках. Знати назви місяців, днів тижня, поточний рік. Знати основні види дерев, квітів, розрізняти свійських і диких тварин.

Діти повинні орієнтуватися в часі, просторі та близькому соціальному оточенні. Спостерігаючи природу, вони вчаться помічати просторово-часові та причинно-наслідкові відносини, узагальнювати, робити висновки. Дошкільників часто ці знання отримують із досвіду. Але якщо поруч немає дорослого, який розуміє, то відомості про навколишній світ розрізнені, поверхневі, не вміщені у загальну картину.

ЗА ЯКИМИ ПАРАМЕТРАМИ РОБИТЬСЯ ВИСНОВОК ПРО ГОТОВНІСТЬ ДО ШКОЛИ?

Незважаючи на те, що практично в кожній школі Ви будете мати справу з різними вимогами до першокласників, параметри, за якими можна оцінити рівень готовності до школи, залишаються незмінними. Змінюються тільки норми, тобто рівні розвитку певних психологічних якостей.

Готовність до школи може визначатися за такими параметрами: **планування, контроль, мотивація, рівні розвитку інтелекту.**

Планування — вміння організувати свою діяльність відповідно до її мети	
Низький рівень	Дії дитини не відповідають меті
Середній рівень	Дії дитини частково відповідають змісту мети
Високий рівень	Дії дитини повністю відповідають змісту мети
Контроль — уміння зіставляти результати своїх дій із поставленою метою	
Низький рівень	Повна невідповідність результатів зусиль дитини поставленій меті, причому сама вона цієї невідповідності не бачить
Середній рівень	Часткова відповідність результатів зусиль дитини поставленій меті
Високий рівень	Відповідність результатів зусиль дитини поставленій меті, дитина може самостійно зіставити всі отримані результати із поставленою метою
Мотивація навчальна — прагнення знаходити приховані властивості предметів, закономірності у властивостях навколишнього світу та використовувати їх	
Низький рівень	Дитина орієнтується тільки щодо тих властивостей предметів, які безпосередньо доступні органам чуттів
Середній рівень	Дитина прагне орієнтуватися на деякі узагальнені властивості навколишнього світу — знаходити і використовувати ці узагальнення
Високий рівень	Чітко виражене прагнення знаходити приховані від безпосереднього сприйняття властивості навколишнього світу, їхні закономірності. Присутнє бажання використати ці закономірності у своїх діях
Рівень розвитку інтелекту	
Низький рівень	Невміння слухати іншу людину, виконувати логічні операції аналізу, порівняння, узагальнення, абстракції і конкретизації у формі словесних понять
Рівень нижче середнього	Невміння слухати іншу людину, помилки у виконанні всіх логічних операцій у формі словесних понять
Середній рівень	Невміння слухати іншу людину. Прості логічні операції — порівняння, узагальнення у формі словесних понять — виконуються без помилок, у виконанні складніших логічних операцій — абстракції, конкретизації, аналізу, синтезу — допускаються помилки

Високий рівень	Можливі деякі помилки в розумінні щодо іншої людини та виконанні логічних операцій, але ці помилки дитина може виправити самостійно без допомоги дорослого
Дуже високий рівень	Здатність слухати іншу людину, виконувати будь-які логічні операції у формі словесних понять

На підставі цих критеріїв готовність до шкільного навчання може бути визначена так:

- *Дитина до школи готова*

Вона вміє планувати і контролювати свої дії (або прагне до цього). Орієнтується щодо схованих властивостей предметів, закономірностей навколишнього світу, прагне використовувати їх у своїх діях, уміє слухати іншу людину, виконувати логічні операції у формі словесних понять.

- *Дитина до школи не готова*

Не вміє планувати і контролювати свої дії, мотивація навчання низька (орієнтується тільки щодо даних органів чуттів), не вміє слухати іншу людину, виконувати логічні операції у формі понять.

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ, РОЗПОЧИНАЮЧИ ДІАГНОСТИКУ?

Навіть педагоги, які мають багаторічний досвід роботи з дітьми, іноді вдаються до тестів. Це заощадує час, дозволяє за короткий термін визначити можливості дитини.

Для того, щоб результати діагностики були точними, необхідно запам'ятати декілька основних правил.

Правила проведення тестування

1. Обов'язково звертайте увагу на інструкції до тестів. Пам'ятайте, що якщо їх виконувати неточно, зміст завдання, а отже, і отриманий результат можуть повністю змінитися.
2. Значна кількість методик вимагає спеціального матеріалу, який стимулює, тобто карток, текстів, картинок для демонстрації дитині. Приготуйте їх заздалегідь.
3. Не забувайте про те, що кожний тест розрахований для певного віку. Тому уважно стежте за тим, щоб вік дітей відповідав даній методиці. Деякі методи можна використовувати в різних вікових групах, але при цьому необхідно звертати увагу на інструкцію та спосіб подання матеріалу для кожного віку.
4. Отримані результати також не можуть бути однаковими для різного віку. Тому будьте уважними під час їхньої інтерпретації, обов'язково звіряйте їх із типовими для дітей даного віку результатами. Пам'ятайте також про те, що за даними лише однієї методики не можна зробити

висновок про «нерозумність» або відсталість, так само, як і про обдарованість дитини. Такий висновок може бути зроблений тільки в тому випадку, якщо дані всіх інтелектуальних тестів (або більшості з них) будуть нижчими або вищими за норму.

5. Ніколи не намагайтеся працювати з дітьми через силу, без їхнього добровільного бажання, інакше отримаєте неправильні результати.
6. Намагайтеся також не згадувати, що перевіряєте дитину, нібито екзаменуєте її. Це призведе до її напруженості, скутості і також порушить об'єктивність отриманих даних. Можете використати обстеження в процесі будь-якої спільної діяльності, можна навіть ігрової, але тільки в тому випадку, якщо дитина може у процесі гри зосередитися, сприйняти завдання, а не облишити його виконання, якщо воно здається нудним або складним. Отже, Ви повинні зацікавити дитину і намагатися привернути її увагу.

ЯКІ ВОНИ, ШЕСТИРІЧКИ?

У шестирічних дітей є деякі особливості, які не стільки перешкоджають навчанню, скільки вимагають спеціального підходу. Наприклад, у шестирічок ще не розвинене активне зосередження, і утримувати увагу більше 10–15 хвилин вони не можуть. Саме тому урок у шестирічок триває усього 35 хвилин та розподілений на три частини, що об'єднані однією темою.

Мислення шестирічок є конкретним — наочним або образним. Психологи довели, що шестирічний вік — найсприятливіший період для навчання читання. А от письмо шестирічки опановують набагато повільніше, ніж семирічки. У них ще не розвинена тонка координація рухів, взаємодія рухів із зором. Шестирічки вже можуть не тільки слухати, але й переказувати, вчити напам'ять, навіть складати щось своє.

У шестирічок переважає мимовільна і механічна пам'ять. Запам'ятовується те, що є цікавим, привертає увагу. Але спроб встановити логічний зв'язок ще немає.

Які ще вимоги висувають до дитини нові умови шкільного життя?

- Готовність діяти за зразком відповідно до правил — **довільність поведінки**. Це означає, що дитина спроможна розв'язати приклад, що є аналогічним попередньому, відступити потрібну кількість клітинок у зошиті тощо.
- **Прийняття ролі учня** та готовність виконувати вимоги вчителя, визнання значущості вчителя.
- **Уміння розділяти реальність і фантазії**. Дошкільникові властиво вірити у казки, а дитина, яка є готовою до школи, вже розуміє, як улаштований світ, що буває насправді, а що — ні.

- **Інтелектуалізація афекту** — здатність дитини думати про наслідки своїх учинків, передбачати результати своєї діяльності.
- **Самооцінка** повинна бути адекватною або дещо завищеною.

Виокремлюють ще так звану педагогічну готовність до школи — вважається, що майбутній учень повинен мати певний набір умінь і навичок. Однак просте опанування, скажімо, читання або письма без психологічної готовності до школи навряд чи буде сприяти успішному навчанню.

«ПІДВОДНЕ КАМІННЯ» ДІАГНОСТИКИ

«Діти такі різні!» — люблять говорити всі дорослі. І саме під час першого знайомства це дуже добре помітно. Коли батьки приводять дитину до школи вперше, часто виникають різноманітні ситуації, до яких потрібно бути готовим учителеві. Наприклад...

МОВЧИТЬ, ЯК ПАРТИЗАН!

І таке теж буває. Ви прекрасно підготувалися, хочете поставити безліч питань, розклали свої картки, а він... Мовчить — і все тут!

Малюк дуже хвилюється. Нова обстановка, незнайомі люди — все це лякає і насторожує. Діти, яким складно спілкуватися або адаптуватися, іноді обирають тактику мовчання. На Ваші питання вони не відповідають і просто ховаються за маму. Що ж Вам робити? Допомогти можуть іграшки. Спробуйте розіграти ляльковий спектакль, розповісти казку. У Вас під руками обов'язково повинні бути олівці або фломастери. Покладіть їх перед дитиною, а самі почніть розмову із мамою. Цей прийом часто спрацьовує. Поки Ви розмовляєте, дитина відчуває, що на неї перестали звертати увагу, і спокійно вивчає обстановку. Вона поступово залишає своє вкриття. Іноді малюк навіть сам починає втручатися в розмову дорослих, бере олівець і починає малювати, просить подати йому іграшку, посміхається. Тому приготуйтеся до того, що спілкування може розпочатися не відразу, і нічого страшного в цьому немає.

СОРОМ'ЯЗЛИВИЙ МАЛЮК

Ця ситуація — дещо інша. Сором'язливі діти теж можуть ховатися за маму або не контактувати із новим дорослим. Але, на відміну від дітей, яких лякає нова обстановка, сором'язливі діти поведуться так і через день, і через тиждень, і навіть через рік. Ваше завдання — дати зрозуміти дитині, що Ви — її друг. Тоді вона перестане Вас боятися. Для таких дітей часто навіть відповідь біля дошки є стресом. Учителеві доводиться вдаватися до різних хитрощів: запитувати дитину на перерві, перебуваючи наодинці з нею, давати завдання письмово. Під час Вашої першої зустрічі намагайтеся визначити самооцінку дитини, поспілкуватися з її батьками та знайти причину такої поведінки. Можливо, саме батьки підкажуть Вам, в якій ситуації їхня дитина почуває себе більш вільно і розкуто.

«НЕ БУДУ РОБИТИ ТЕ, ЩО ТИ ГОВОРИШ»

Це говорить Вам малюк та уперто дивиться на Вас спідлоба. Що ж, ця ситуація теж є цілком можливою. Причин такої поведінки — декілька:

- а) дитина перелякана і протестує проти стресової ситуації;
- б) вона виявляє впертість саме так, як звикла робити вдома;
- в) вона просто випробовує нового дорослого та чекає на Вашу реакцію.

Ви опинилися у досить скрутній ситуації, тим більше, що часу, як правило, не так уже й багато. Що ж робити? Адже наполягати даремно.

Спробуйте переключити увагу дитини на щось інше — книгу, живий куточок, іграшки. Запропонуйте їй погратися та просто поспостерігайте за грою, розпитайте маму або тата про особливості дитячої поведінки. Для таких капризуль у Вас повинен бути заготовлений «фокус», який Ви дістанете «з рукава». Яка-небудь несподівана гра, картинка обов'язково привернуть дитячу увагу. Якщо дитина все ще впирається та ніяк не хоче «вийти з образу»? Тоді почніть грати з батьками. Навіть звичайне лото стане у нагоді у такому випадку. Маля навряд чи захоче нудьгувати на самоті і незабаром до Вас приєднається.

«СТРИБ-СКОК»

Непосиди всі частіше зустрічаються серед майбутніх першокласників. Медики говорять нам про дитячу гіперактивність. Із таким малям особливо складно — воно не сидить на місці, відволікається, бігає навколо. Дитина неухважна, і Вам постійно доводиться нагадувати їй про виконання завдання. Іноді таких дітей доводиться тестувати у декілька

етапів. Як правило, батьки непосиди готові до того, щоб прийти на тестування ще раз.

Є декілька правил, виконуючи які, Ви успішно продіагностуєте непосидючу дитину.

Правило перше: намагайтеся ізолювати дитину від звукових та інших подразників. Їй нічого не повинне заважати.

Правило друге: завдання повинні бути короткими. Нехай маля виконує невеликі цікаві завдання і робить перерву кожні п'ять хвилин.

Правило третє: не забудьте про фізкультуру!

Правило четверте: тестувати активну дитину бажано наодинці, без інших дітей та батьків.

ТЕРМІНОВО ПОТРІБНИЙ ЛОГОПЕД!

До Вас привели майбутнього першокласника, а він говорить «вижі» замість «лижі», «тлактол» замість «трактор». У наявності — звичайні логопедичні проблеми, які Ви чуєте, але чітко діагностувати не можете. Зате можете сказати батькам, що їхній дитині терміново потрібна консультація та інтенсивні заняття з логопедом. Адже батьки, як правило, не надають певного значення мовним порушенням у дитини. А від чистоти мовлення залежить і грамотність письма, і чіткість та виразність читання. Можливо, знадобиться цілий курс занять із логопедом. Але найчастіше буває достатньо декількох зустрічей із фахівцем, щоб звуки «опинилися на місці», а мовлення «навчилося правильно працювати».

ПОМІТИЛИ ШКІДЛИВІ ЗВИЧКИ?

Поки Ваш майбутній першокласник виконував різноманітні цікаві завдання, Ви помітили, що він, наприклад, гризе нігті. Це — знак для Вас: потрібно докладніше розпитати батьків про життя маляти, його захоплення і звички. Не потрібно з найпершої зустрічі робити мамі зауваження: «А Ваша дитина гризе нігті!» Якщо така звичка в неї сформувалася, це означає, що існує певна причина. Спробуйте під час наступної Вашої зустрічі провести з дитиною «Тест родини», розпитати її про те, які в родині взаємини, як часто її хвалять або сварять. Дуже часто шкідливі звички — сигнали щодо підвищеної дитячої тривожності, вони свідчать про емоційну нестабільність дитини, сімейні конфлікти.

І виникають ці шкідливі звички миттєво. Тому, щоб допомогти дитині позбутися їх, Вам потрібно краще її пізнати, розібратися в причинах, декілька разів поговорити з батьками. Якщо Ви з'ясували, що звичка виникла дуже давно і батьки не можуть із нею впоратися, доречним буде порекомендувати їм проконсультуватися у дитячого психолога.

«ПОКИ Я СВОЇ ІГРАШКИ НІКОМУ НЕ ПОДАРУЮ»

До Вас на діагностику прийшов малюк, який дуже неохоче виконує всі Ваші завдання. Він відволікається, намагається розповісти Вам про те, які цікаві мультфільми він бачив учора. Вам ніяк не вдається протестувати його до кінця. Зате його увагу надовго привернули іграшки, які знаходяться у Вас на столі. «У дитини немає навчальної мотивації», — категорично заявляють деякі психологи. Але до шести років виникають лише її передумови. Така поведінка може мати свої причини.

Не секрет, що сьогоднішні діти завантажені різноманітними заняттями щодо «підготовки до школи», різноманітними гуртками і секціями. Батьків зовсім не цікавить дитяча психологія. «Чим моя дитина є гіршою, ніж дитина Іванових? Нехай теж ходить на карате та англійську», — заявляє амбіційна мама. І «робочий» день малюка виглядає так само, як робочий день менеджера в провідній компанії. Жодної вільної хвилини! А коли ж погратися? Адже саме гра є найважливішою в розвитку дитини в цьому віці. Саме в грі вона пізнає світ з усією складністю його взаємин. Тому причиною такої поведінки дитини, коли вона від щирого серця прагне гратися і відкидає навчальні завдання, може бути її перевантаженість заняттями та відсутність часу для ігор.

У бесіді з батьками намагайтеся з'ясувати, з чого складається режим дня дитини, і разом його відкоригуйте. У малюка обов'язково повинен бути час на денний відпочинок та хоча б дві години на те, щоб пограти не тільки з однолітками, але й на самоті.

АГРЕСІЯ — ЦЕ НЕБЕЗПЕЧНО?

«А битися ти любиш?» — на це питання агресивні діти, як правило, відповідають ствердно. Але майте на увазі: агресія буває різною та має різні причини. Зверніть увагу на малюнки дитини. Саме в них

Ви зможете помітити деталі, які підкажуть Вам, є агресивною дитина чи ні. Зрідка агресія підвищується ситуативно, у зв'язку з незвичною ситуацією тестування. Однак, найчастіше, ставлячи питання дитині і батькам, Ви можете з'ясувати, наскільки малюк схильний до агресивних проявів, і на кого вони спрямовані. Це допоможе Вам зрозуміти причини дитячої агресії та внести корективи у поведінку малюка.

«НЕ ХОЧУ ДО ШКОЛИ!»

Так заявляє дитина, тільки-но Ви збираєтеся розпочати тестування. Якщо дитина категорично відповідає «ні» на питання «Чи хочеш ти до школи?», це означає, що у неї поки відсутнє бажання щось змінювати у своєму житті, отримуючи знання. Якщо при цьому вона увесь час розповідає Вам про ігри та іграшки, — так воно і є. Досвід свідчить, що діти, що йдуть до школи без усвідомленого бажання, гірше можуть впоратися з навчанням. Розумні, але невмотивовані діти часто відстають.

Але можлива й така ситуація: цьому малюку хтось із старших дітей, які вже мають досвід шкільного життя, розповів про школу щось дуже негативне. Тепер маля боїться школи. Тоді Ваше завдання — з'ясувати причини небажання йти до школи і розповісти дитині про те, що в школі буде цікаво та захопливо. Запропонуйте малюкові виконати низку нескладних завдань, з якими він напевно впорається. Тоді школа в дитини обов'язково буде пов'язана із ситуацією успіху. Якщо Ви зацікавите дитину, вважайте, що Ви впоралися із ситуацією.

КОРОЛЕВА МОТОРИКА

Батьки слово *моторика* найчастіше не розуміють. Готовність руки до письма — зрозуміло, але досить поверхово. «Давай помалюємо», — говорите Ви дитині зазвичай. Різноманітні «візерунки» та «орнаменти» свідчать, наскільки добре розвинені дрібні м'язи руки в дитині. Чому в жодному разі не можна пропустити тести на визначення розвитку моторики? Та тому, що вона напряму пов'язана із мовним розвитком. Страждає моторика — страждає і мовлення. От така закономірність.

НЕ ПЛУТАТИ З ДИСГРАФІЄЮ!

Дитина не змогла відтворити тестове завдання — вона написала жахливі карлочки. «Прогресивний» учитель може злякати батьків: «У Вашої дитини — дисграфія». Давайте з'ясуємо відразу: остаточно такий діагноз зможе поставити тільки фахівець, дитячий дефектолог. Учитель повинен лише звернути увагу на деякі особливості дитини та порадити звернутися до фахівця.

Дисграфія — це стійка нездатність опанувати навички письма за правилами графіки (тобто керуючись фонетичним принципом письма). При цьому рівень інтелектуального розвитку малюка може бути досить високим. Дисграфія — це специфічний, вибірковий розлад. Зустрічається вона не досить часто. Її наявність не означає зниження здібностей до навчання взагалі. Страждають певні навички, механізми яких виявилися несформованими. Особливість цього виду порушень письма виявляється в наявності особливих або специфічних помилок, не властивих дітям, що недостатньо засвоїли програмний матеріал. Однак найпершим проявом дисграфії є неповноцінність навичок фонематичного аналізу, яких дитина навчається протягом добукварного періоду.

Перше, на що Ви можете звернути увагу: дитина, що страждає на дисграфію, не вміє виокремлювати окремі звуки в слові. Багато дітей із дисграфією або зі схильністю до цього розладу недостатньо чітко диференціюють на слух близькі за звучанням та вимовою звуки. Характерною ознакою дисграфії є також заміна звуків, що перебувають у сильній позиції, тобто чітко чутних. Досить часто в дітей із дисграфією є й психологічні проблеми: труднощі з концентрацією та розподілом уваги. Це істотно ускладнює процес письма. У деяких випадках такі діти страждають підвищеною стомлюваністю. У багатьох дітей із дисграфією каліграфічні навички довго не автоматизуються. Почерк залишається нерівним, нестійким; якщо складність завдань і темп письма збільшуються, то почерк помітно погіршується.

ОДИН ЧИ ВІДРАЗУ ДЕКІЛЬКА?

Чи діагностувати Вам індивідуально кожну дитину, чи запросити відразу декілька дітей? Існує низка тестів, які можуть бути проведені фронтально. Але тоді Ви втратите можливість налагодити контакт із дитиною, привернути її до себе. Тому перший раз бажано діагностувати індивідуально.

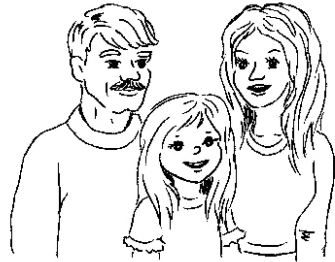
СКІЛЬКИ СЛІВ ЗА ХВИЛИНУ?

Такі випадки, коли дитину приводять до школи, і вона зовсім не вміє читати, є досить рідкими. Адже багато мам і тат вважають уміння

читати ледве не найголовнішим критерієм готовності до школи. Насправді ж інтелектуальна готовність зовсім не припускає, що в дитини обов'язково повинна бути сформована навичка щодо читання. Якщо малюк вміє читати, він сам Вам скаже про це, ще й попросить перевірити: «А я читати вмію. Хочеш, прочитаю?» Нехай прочитає. Заодно Ви зможете перевірити чистоту мовлення. Але якщо дитина знає букви, та й то не всі, а читати ще не навчилася, не біда! Адже саме цього Ви будете її вчити в першому класі. Порадьте батькам частіше читати своєму малюкові вголос, грати зі словами, пропонувати йому читати короткі слова, вгадувати букви. Головне — прищепити юному читачеві любов до слова, тексту.

ЧИ ГОВОРИТИ ПРО РОДИНУ?

Насправді багато хто з психологів резонно зазначають, що некоректно тестувати дитину, з'ясовуючи сімейні взаємини під час першої зустрічі. А якщо дитина сама починає розмову про маму чи тата? Або вчитель помітив, що маля відчуває дефіцит батьківської уваги? Тому у випадку, якщо Ви бачите необхідність сімейної діагностики, Ви просто можете запропонувати дитині намалювати не одного чоловічка, а родину. Часу ця робота багато не відніме, а Ви зможете відразу оцінити місце дитини в родині, її взаємини із батьками.

ЗАЛІЗНА ЛОГІКА

Дуже уважно потрібно досліджувати особливості дитячого мислення. Іноді такі тести є досить трудомісткими під час проведення та обробки. Це не страшно. Якщо Вас щось насторожує, не соромтеся сказати батькам, що вони повинні привести дитину ще раз. Зате завтра, працюючи в класі на уроці, Ви будете точно знати, як знайти підхід саме до цієї дитини, швидко або повільно вона знаходить розв'язання завдання, чи легко вона може впоратися із задачкою, що містить «секрет», чи готова вона взагалі сприймати завдання.

ДИВИМОСЯ НА ЦИФРИ ЧИ ПРИСЛУХАЄМОСЯ ДО ІНТУЇЦІЇ?

В яких балах Ви будете оцінювати результати тестування — не так вже і важливо. Важливі Ваші відчуття, які виникли в процесі спілкування з дитиною. Ні, звичайно, і цифри є дуже важливими. Інакше

навіщо проводити тестування? Але іноді результати тесту свідчать про одне, а досвідчений учитель розуміє, що малюк ще до школи не готовий. Допомагає така нескладна вправа: уявіть собі цю саме дитину, наприклад, у третьому класі. Вона буде відмінником? За якою партою вона сидить? Вона весела чи сумна? А тепер уявіть її вже в одинадцятому класі. Поставте собі ті самі питання.

Цифри і відсотки — річ вперта. Але внутрішній голос учителя, який добре знає дітей, є набагато важливішим!

МОЖЕ, ПОЧЕКАТИ ЩЕ РІК?

Іноді трапляється така ситуація: і років дитині стільки, скільки потрібно, а от всі тести свідчать — не готова вона іти до першого класу. Уважно поставтеся до того, що саме розуміється під «шкільною готовністю». І якщо Ви не хочете, щоб перший клас став для дитини «щоденним кошмаром», коли все не виходить, та до школи йти не хочеться, — зважте всі «за» й «проти». До того ж, зверніть увагу на зріст дитини, поговоріть із батьками про особливості її здоров'я. Сполучення «шкільної неготовності» з ослабленням здоров'я свідчить про те, що до першого класу іти ще рано та ще рік потрібно дійсно почекати!

«Чи не буде пізно через рік? Взагалі, чи можна спізнитися до школи?» — запитують стривожені батьки.

Складно згадати такий випадок, коли дитина постраждала б тому, що пішла до школи пізніше. Зайвий рік до школи, якщо замислитися, дає навіть декілька переваг. По-перше, дитина буде старшою за однокласників, міцнішою фізично, буде мати більший, ніж у них, життєвий досвід. Це саме по собі підвищує самооцінку та створює умови для того, щоб стати лідером, успішною людиною. Часто говорять: старшій дитині буде нудно в першому класі. Але школа — це не тільки навчання.

По-друге, рік, що залишився, можна використати теж в інтересах дитини. Якщо не знаєте, чим краще зайнятися, — зверніться за консультацією до психолога. Фахівець оцінить розвиток дитини, особливості організації її мозку та добере такі види діяльності, що є найбільш корисними.

Наприклад, заняття танцями і басейн сприяють відмінній взаємодії лівої та правої півкуль мозку. Розфарбовування — це тренування кисті, підготовка руки до письма. Досвід спілкування з різними педагогами є теж дуже корисним. Ігри з однолітками — рухливі, сюжетно-рольові, настільні з певними правилами — все це теж необхідно. Розширювати кругозір, поняття про живу і неживу природу, заняття людей, професії, географічні пізнання — от скільки всього цікавого може вмістити цей зайвий рік!

ТЕСТУВАННЯ ЗАВЕРШЕНО. ПОВІДОМЛЯЄМО РЕЗУЛЬТАТ...

«МАМО І ТАТО, ВАША ДИТИНА...»

Тестування завершено. Вам потрібно небагато часу, щоб проаналізувати результати. А тепер обов'язково поспілкуйтеся з батьками, які із хвилюванням чекають закінчення іспиту. Вам потрібно виявити максимальну делікатність, адже результати не завжди бувають позитивними. Акуратно. Тактовно. Даємо батькам стільки інформації, скільки вони хочуть почути. Сучасним батькам уже недостатньо простої констатації факту: «Ваш син (або донька) готовий до першого класу». Мама і тата хочуть зрозуміти, наскільки розвинений їхній малюк, часто просять порівняти дитину з однолітками: «Ви ж бачите дітей більше, ніж ми. Якою є наша дитина, не гіршою?» Намагайтеся пояснити батькам, чому їхню дитину не можна порівнювати з іншими дітьми. Доступно, простими словами розповідайте, як дитина читала, розв'язувала задачі, покажіть аркуші із завданнями батькам. Якщо вони готові самостійно займатися зі своїм малям і до 1 вересня є ще небагато часу, підкажіть, що саме вони повинні робити. У цей момент батьки часто запитують, яку літературу про виховання Ви можете їм порекомендувати. Приготуйте заздалегідь невеликий список літератури і дайте його батькам. Наприклад:

- Ле Шан Э. Когда Ваш ребенок сводит Вас с ума.
- Гиппенрейтер Ю. Общаться с ребенком. Как?
- Образцова Л. Нестандартный ребенок. Не хочу! Не буду! 101 способ договориться. Подсказки для родителей.
- Некрасовы З. и Н. Перестаньте детей воспитывать — помогите им расти.
- Викофф Дж., Анелл Б. «Да» вместо «нет». Послушный ребенок без криков и шлепков.

Похваліть дитину у присутності батьків, підкресліть її достоїнства, акцентуйте увагу мами і тата на тому, чим їм потрібно займатися із дитиною до приходу в школу. Батьки схвильовані та можуть щось упустити. Тому завдання можете написати на папері.

Це — в тому випадку, якщо дитина успішно впоралася із тестуванням та за віком може вирушати до першого класу. Однак, ситуації, коли в школу

ведуть малюків, яким виповнилося п'ять із половиною років або менше, є досить розповсюдженими. Та й деяким шестирічкам корисно ще рік почекаати. Отут і знадобиться Ваш педагогічний досвід, знання дитячої психології та красномовство. Адже батьки спеціальні знання, швидше за все, не мають. Намагайтеся пояснити їм причину того, що дитину не беруть до першого класу, якомога зрозуміліше. Головне — щоб батьки не стали звинувачувати дитину: «Ну от, ти що, не міг все правильно зробити!» Розповідайте батькам про те, що вони повинні робити з малюком протягом року, похваліть дитину, адже вона намагалася, і запро-сь прийти до школи через рік.

А якщо шість років дитині виповниться зовсім скоро? Давайте од-разу обмовимося, що шестирічка — це коли шість вже виповнилося. І найкраще — не 31 серпня, а раніше. Якщо день народження дитини в листопаді або навіть в грудні, краще дочекатися наступного року.

Отже, тестування завершено. Похваліть дитину! По суті, зараз їй довелося витримати свій перший у житті іспит. Вона дуже намагалася продемонструвати, на що здатна. Вона хотіла виправдати очікування батьків. І не важливо, якщо не все вийшло. Не обговорюйте результат тестування з батьками у присутності малюка. Поділіть спілкування на дві частини: те, що повинні почути батьки (над чим ще можна і потрібно попрацювати), і те, що обов'язково повинен почути малюк: що він молодець, як він намагався, яким першокласником він буде! Навіть якщо тестування довело, що малюкові потрібно рік почекаати, він — однаково молодець. От і скажіть йому про це. І навчіть батьків хвалити свою дитину та пишатися нею.

Як уникнути ситуації: «Що ж ти не впо-рався?» Якщо під час діагностики малюк виявив результат, що свідчить про його неготовність до школи, не робіть похмуре обличчя. Адже це зовсім не є трагедією. Для деяких мам і тат невдача дитини під час тестування — це пере-живання власної неспішності. «Я — поганий батько, тому що моя дитина виявила погані ре-зультати». На цей випадок у Вас повинні бути готові пояснення не тільки для батьків, але й для дитини. Адже малюк збирався вже завтра йти до школи, а Ви йому говорите, що чекаати доведеться ще цілий рік. Розповідайте йому, про що нове і цікаве він зможе довідатися та чо-го навчитися за цей час, які цікаві книги не-

обхідно прочитати. А з батьків візьміть чесне батьківське слово, що вони не будуть дитину сварити, а навпаки — похвалять за те, що їй все-таки вдалося.

ДАВАЙ ПРОСТО ПОГОВОРИМО...

Щоб зняти напруженість і дещо «розговорити» дитину, для початку доцільно просто поговорити про все. Пропонуємо Вам орієнтовний перелік питань, які можуть бути поставлені малюкові під час першої співбесіди. Оберіть два десятки питань, і нехай дитина, відповідаючи на них, освоюється у новій обстановці.

Питання для знайомства

- Як тебе звати?
- Скільки тобі років?
- Чи відвідуєш ти дитячий садок?
- Яка в тебе улюблена іграшка?
- В якому місті ти живеш?
- Назви свою домашню адресу.
- Скільки чоловік у Вашій родині? Назви всіх.
- Назви імена своїх друзів.

З'ясування понять про навколишній світ

- Як називається країна, в якій ми живемо?
- Назви свою адресу.
- Де працюють тато і мама?
- Яка зараз пора року? А в яку пору року ти підеш до школи?
- Які продукти продаються в хлібному магазині, а які — в овочевому?
- Чому не можна гратися сірниками?
- Які ти знаєш казки? За що ти їх любиш?
- Чим відрізняється літак від птаха? Чим вони схожі?
- В яку пору року на деревах з'являється листя?
- Як правильно переходити дорогу?
- Чим відрізняється осінь від літа?
- Які ти знаєш професії?
- Які передачі ти дивишся по телевізору?
- Чим відрізняються дикі тварини від свійських?
- Скільки днів у тижні? Назви їх.

З'ясування ставлення до школи

- Що тобі подобається в садочку, а що не подобається?
- Чим ти любиш займатися найбільше?
- Чи хочеш ти піти до школи?
- Чи є в тебе друзі-школярі? Що вони розповідали про школу? Як ти вважаєш, що цікавого буде в школі?

З'ясування рівня готовності до навчання грамоти

- Чи знаєш ти букви? Назви їх. (Букви повинні бути написані на картках і розкладені за абеткою.)

- Прочитай слово (*кіт, кінь, кіт, мама, машина*). Поясни, що означають ці слова, або покажи картинки, де зображені предмети із цими назвами.
- Прочитай речення (*Мама мила раму.*). Про кого говориться в реченні?
- Прочитай оповідання або вірш (3–4 прості речення або чотиривірш на зразок: «*Іде бичок, хитається...*»). Розкажи, про що прочитав.
- Розкажи за картинками казку чи оповідання (4–5 сюжетних картинок, розкладених одна за одною).
- Прочитай напам'ять вірш.
- Напиши друкованими літерами слово на слух (*дим, рама, стіл, мама, тато*).

З'ясування рівня готовності до навчання математики

- З'ясування поняття про час. (*Що зараз — ранок або вечір? Що настає раніше — ранок або день?*)
- З'ясування просторових понять. (*Покажи праву руку. Хто сидить ліворуч від тебе? Який з цих предметів знаходиться посередині? Що висить нагорі? Що лежить унизу?*)
- Перерахуй пальці на руках. На якій руці пальців більше?
- Поклади на стіл стільки паличок, скільки кружечків на малюнку.
- Яких кружечків більше? (Перед дитиною покладіть п'ять великих червоних кружечків і сім маленьких синіх.)
- Продовж лічбу: 1, 2, 3... (Ви можете визначити, у межах якого числа дитина може рахувати.)
- Назви цифри на картинках.
- Назви вартість грошових одиниць (*одна гривня, дві, п'ять*).
- Порахуй до 10. Яке число передує 6?
- Розв'яжи задачу. У Сашка було 5 гривень. Він купив квиток на автобус за 3 гривні. Скільки грошей у нього залишилося?
- Назви фігури. (Перед дитиною викладають вирізані з картону коло, прямокутник, квадрат, трикутник.)
- Склади прямокутник із двох трикутників.
- Назви предмети круглої, трикутної, квадратної форми.

Зовсім не обов'язково намагатися поставити якнайбільше питань. Просто дайте дитині відчуття, що вона — молодець, Вам з нею цікаво і нічого складного для неї немає.

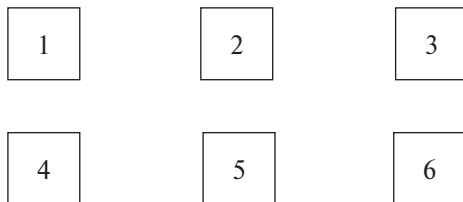
Можете одразу з'ясувати, наскільки швидко буде працювати дитина, виконуючи завдання.

Визначення особливостей нервової системи

Теплінг-тест

За допомогою цього простого тесту можна з'ясувати особливості нервової системи дитини. Намалюйте у два ряди шість (три і три) од-

накових за розміром квадратів приблизно 2 см х 2 см. Пронумеруйте їх у такий спосіб:

Скажіть дитині: «Зараз ти будеш ставити крапочки в кожному квадратіку. За моєю командою ти будеш переходити до наступного квадрата. Намагайся поставити якнайбільше крапок у кожному квадраті».

Верхній ряд квадратиків заповнюється правою рукою, нижній ряд — лівою, починаючи із четвертого квадрата, потім — п'ятий і шостий. Перед початком тестування поясніть дитині, в якій послідовності та якою рукою вона повинна працювати.

На роботу в кожному квадратіку витрачається п'ять секунд. Потім дитина працює з наступним, і таким чином — до шостого.

Оцінка результатів

Підрахуйте середню кількість крапок у кожному квадраті. Для цього складіть кількість крапок у всіх квадратах і розділіть на шість.

1–16 крапок — дитина є досить повільною, всі завдання вона буде виконувати повільно. Квапити їй немає сенсу. Краще попрацювати над автоматизмом рухів, за рахунок цього може підвищитися швидкість роботи.

16–20 крапок — дитина здатна працювати в нормальному, середньому темпі. На уроці вона, швидше за все, буде встигати виконувати заданий обсяг роботи.

20 і більше крапок — «швидкісний» малюк, в якого все просто «горить у руках». Доцільно звернути увагу на якість роботи.

За кількістю крапок у кожному квадраті можна визначити витривалість дитини. Якщо в перших квадратах крапок більше, а до останніх їхня кількість зменшується (аналізувати потрібно кожен руку окремо), можна зробити висновок про швидку стомлюваність дитини.

ПОПЕРЕДНЄ ОРІЄНТУВАННЯ В РІВНІ РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

ТЕСТ КЕРНА-ІРАСЕКА

Цей тест дозволяє досить швидко з'ясувати, наскільки в дитини сформовані функції, необхідні для школи: мовлення, розумовий розвиток, уміння виконувати навчальне завдання, навички образотворчої діяльності. Особливості виконання завдань тесту дозволяють виявити рівень вольової організації дитини, тому що їй доведеться виконувати не досить привабливу роботу протягом необхідного часу. Коли дитина відтворює письмові букви і геометричні фігури (для дітей дошкільного віку це винятково абстрактні форми), можна визначити, чи досягла вона такого рівня психічного розвитку, щоб зрозуміти принцип завдання, «наслідувати зразок» і «засвоїти зразок». Завдання тесту також дають поняття про розвиток дрібних м'язів кисті і виразність тонкої рухової координації, суто необхідних для становлення навичок письма та удосконалювання малюнка.

Тест складається із трьох завдань: малювання фігури за уявленням, графічне копіювання написаної фрази і крапок у певному просторовому положенні. Час на виконання кожного завдання не обмежений, — не квапте дитину, нехай вона продемонструє все, на що здатна. Під час виконання даного тесту допомагати дитині заборонено.

Якщо дитині складно знаходитися на одному місці під час виконання всіх завдань тесту, і вона встає, тікає, махає руками і т. д., це свідчить про незрілість емоційно-вольової сфери.

Завдання 1

«Намалюй яку-небудь людину так, як ти вмієш». Жодних додаткових уточнень робити не потрібно. Допомога або виправлення помилок неприпустимі.

Оцінювання результатів

1 бал — намальована фігура має голову, тулуб, кінцівки. Голову з тулубом з'єднує шия (вона повинна бути не більшою, ніж тулуб). На голові повинне бути волосся (можливо, капелюх або шапка), вуха. На обличчі — очі, ніс, рот. Верхні кінцівки повинні закінчуватися кистю з п'ятьма пальцями. Повинні бути відтворені деталі чоловічого одягу.

2 бали — виконання всіх вимог, як під час оцінювання в 1 бал. Можлива відсутність трьох деталей — шиї, волосся, одного пальця руки, — але неприпустимою є відсутність якої-небудь частини обличчя.

3 бали — у фігури на малюнку є голова, тулуб, руки, ноги, які намальовані двома лініями. Відсутніми є шия, вуха, волосся, одяг, пальці на руках, ступні ніг.

4 бали — примітивний малюнок голови з кінцівками. Кожна кінцівка (достатньо лише однієї пари) зображена однією лінією.

5 балів — відсутнє чітке зображення тулуба, рук і ніг. Карлючки.

Завдання 2

Коли малюнок закінчений, попросіть, щоб дитина перегорнула аркуш, на звороті якого написаний зразок фрази.

«Подивися, що тут написано. Ти ще писати не вмієш. Уяви, що це малюнок, і спробуй скопіювати його якомога точніше».

A i i s u n

Якщо дитина вміє писати букви, то для виконання даного завдання напишіть речення латинськими буквами.

U a y i m s u p

Оцінювання результатів:

1 бал — перемальовану дитиною фразу можна прочитати. Букви є більшими за зразок не більше, ніж у два рази, та утворюють три слова. Рядок відхилений від прямої лінії не більше, ніж на 30 градусів.

2 бали — речення можна прочитати. Букви за розміром є близькими до зразка, стрункість букв є необов'язковою.

3 бали — букви повинні бути розділені не менше, ніж на дві групи. Можна прочитати хоча б чотири букви.

4 бали — зі зразком схожі хоча б дві букви. Вся група букв хоча б віддалено нагадує письмо.

5 балів — карлючки.

Завдання 3

«Тут намальовані крапки. Спробуй самостійно намалювати їх на аркуші так само».

Оцінювання результатів

1 бал — точне відтворення зразка. Намальовані крапки, а не кружечки. Дотримана симетрія фігури по горизонталі і вертикалі. Може бути будь-яке зменшення фігур, збільшення є можливим не більше, ніж удвічі.

2 бали — можливим є незначне порушення симетрії: одна крапка може знаходитися за межами стовпця або рядка. Припустимим є зображення кружечків замість крапочок.

3 бали — група крапок віддалено нагадує зразок. Можливим є порушення симетрії всієї фігури. Зберігається подоба п'ятикутника, переверненого нагору або вниз вершиною. Можливою є менша або більша кількість крапок.

4 бали — крапки розташовані купчасто, їхня група може нагадувати будь-яку геометричну фігуру. Розмір і кількість крапок є несуттєвими. Інші зображення, наприклад, лінії, є неприпустимими.

5 балів — карлючки.

Сума результатів виконання окремих завдань є загальним результатом дослідження з цього тесту.

Дитина, що отримала за виконання всіх завдань **від 3 до 5 балів**, оцінюється за рівнем психомоторного розвитку зрілою, тобто готовою до школи.

6–7 балів — середній рівень готовності до школи, так званий «той, який зріє». У цьому випадку можна робити сприятливий прогноз.

8–9 балів — рівень готовності до школи нижче середнього. Ця дитина має потребу в додаткових заняттях.

Дитина, що отримала **10 і більше балів**, оцінюється як незріла за психомоторним розвитком.

ТЕСТ «ВЕРБАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ»

1. Яка тварина є більшою — кінь або собака?
 - Кінь (0 балів).
 - Неправильна відповідь (–5 балів).
2. Вранці ми снідаємо, а опівдні...?
 - Обідаємо. Ми їмо суп, м'ясо (0 балів).
 - Полуднаємо. Вечеряємо. Спимо. Інші помилкові відповіді (–3 бали).
3. Вдень світло, а вночі...?
 - Темно (0 балів).
 - Неправильна відповідь (–4 бали).
4. Небо блакитне, а трава...?
 - Зелена (0 балів).
 - Неправильна відповідь (–4 бали).
5. Черешні, груші, сливи, яблука — це що?
 - Фрукти (1 бал).
 - Неправильна відповідь (–1 бал).
6. Чому перед тим, як проїде поїзд, уздовж шляху опускаються шлагбауми?
 - Щоб поїзд не зіштовхнувся з автомобілем. Щоб ніхто не потрапив під поїзд тощо (0 балів).

- Неправильна відповідь (–1 бал).
7. Що це таке: Київ, Харків, Львів?
- Міста (1 бал).
 - Станції (0 балів).
 - Неправильна відповідь (–1 бал).
8. Котра година? (Показати на паперових годинниках: чверть на сьому, без п'яти хвилин вісім, чверть на дванадцятю і п'ять хвилин.)
- Добре показано (4 бали).
 - Показано правильно тільки чверть, ціла година, чверть і година (3 бали).
 - Не знає годин (0 балів).
9. Маленька корова — це теля, маленький собака — це ..., маленька ягничка — це...?
- Щеня, ягня (4 бали).
 - Тільки одне із двох даних (0 балів).
 - Неправильна відповідь (–1 бал).
10. Собака більше схожий на кішку або на курку? Чим, що в них подібного?
- На кішку, тому що в них обох чотири лапи, шерсть, хвіст, пазурі (досить однієї подоби) (0 балів).
 - На кішку (без наведення знаків подоби) (–1 бал).
 - На курку (–3 бали).
11. Чому у всіх автомобілів є гальма?
- Дві причини (щоб гальмувати, коли їде з гори; загальмувати на повороті; зупинити у випадку небезпеки зіткнення; взагалі зупинитися після закінчення їзди) (1 бал).
 - Одна причина (0 балів).
 - Неправильна відповідь (наприклад, вона без гальм не може їхати) (–1 бал).
12. Чим схожі один на одного молоток і сокира?
- Дві загальних ознаки (вони з дерева і з заліза; у них є рукоятка; ними можна забивати цвяхи; це інструменти; із тильної сторони вони плоскі) (3 бали).
 - Одна ознака (3 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).
13. Чим схожі один на одного білка і кішка?
- Визначення, що це — ссавці, або наведення двох загальних ознак (у них є чотири лапи, хвіст, шерсть, шкурка; це звірі, що вміють лазити по деревах) (3 бали).
 - Одна ознака (2 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).

14. Чим відрізняються цвях і гвинт? Як би ти їх впізнав, коли б вони лежали поруч із тобою на столі?
- У гвинта є нарізка (різьблення, така закручена лінія навколо карбу) (3 бали).
 - Гвинт загвинчується, а цвях забивається, або у гвинта є гайка (2 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).
15. Футбол, стрибок у висоту, теніс, плавання — це...?
- Спорт (фізкультура) (3 бали).
 - Ігри (вправи, гімнастика, змагання) (2 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).
16. Які ти знаєш транспортні засоби?
- Три наземних транспортні засоби та літак або корабель (4 бали).
 - Тільки три наземних транспортні засоби або повний перелік (із літаком або кораблем), але тільки після пояснення: «Транспортний засіб — це те, на чому ми куди-небудь пересуваємось» (2 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).
17. Чим відрізняється стара людина від молоді? Яка між ними різниця?
- Три ознаки (сиве волосся або його відсутність; зморшки; вже не може так працювати; погано бачить, погано чує; частіше буває хворим; скоріше помре, ніж молода людина) (4 бали).
 - Одна або дві ознаки (2 бали).
 - Неправильна відповідь (у неї ціпок, вона палить) (0 балів).
18. Чому люди займаються спортом?
- Дві причини (щоб вони були здоровими, загартованими, сильними; щоб були рухливими; щоб трималися прямо; щоб не були товстими; це для них — розвага; вони хочуть досягти рекорду, перемогти тощо) (4 бали).
 - Одна причина (2 бали).
 - Неправильна відповідь (щоб що-небудь уміти, вони роблять ставку і виграють гроші) (0 балів).
19. Чому це погано, коли хто-небудь ухиляється від роботи?
- Інші повинні на нього працювати (або інакше про те, що внаслідок цього зазнає збитків хтось інший) (4 бали).
 - Він ледачий, або мало заробляє і не може собі нічого купити (0 балів).
 - Неправильна відповідь (0 балів).
20. Чому на конверт із листом потрібно наклеювати марку?
- Так платять за пересилання (перевезення) цього листа (5 балів).
 - Той, до кого звернений лист, повинен сплатити штраф (2 бали).
 - Неправильна відповідь (0 балів).

Оцінювання результатів

Результат тесту — це сума балів («+» і «-»), що отримані за окремими питаннями.

- Високий рівень розвитку вербального мислення — від +24 і вище.
- Рівень розвитку вербального мислення вище, ніж середній — від +14 до +23.
- Середній рівень розвитку вербального мислення від 0 до +13.
- Рівень розвитку вербального мислення нижче, ніж середній — від -1 до -10.
- Низький рівень розвитку вербального мислення — від -11 і нижче.

САМООЦІНКА — ЦЕ ДУЖЕ ВАЖЛИВО!

Від того, як дитина до себе ставиться, залежить успішність її майбутнього навчання і те, якими будуть його взаємини з однокласниками. Самооцінка — своєрідний компонент оцінювання нашого Я. Вона може бути завищеною, заниженою та адекватною.

Адекватна самооцінка — найбільш оптимальний варіант. Чим ближчою є наша самооцінка до реальності, тим краще ми себе відчуваємо.

Діти із заниженою самооцінкою, як правило, зустрічаються в родині, де батьки дотримуються непохитної критичної позиції. Необережні мовні оцінки негативно позначаються на ставленні дитини до самої себе: «Ти — нечупара!», «Чому ти не можеш зробити уроки так само швидко, як твоя сестра?», «Який ти неслухняний!»

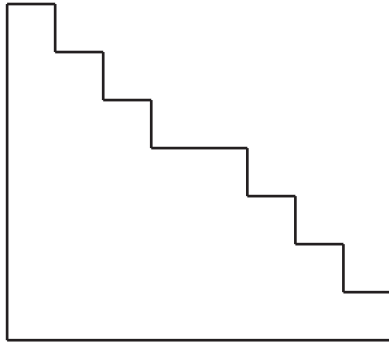
Досить часто низька самооцінка стає причиною низької успішності. У дитини є всі передумови для того, щоб успішно вчитися, однак непевність у собі, низька оцінка своїх якостей та вмінь не дають їй можливості виявити себе.

На формування позитивної самооцінки дитини значний вплив може чинити вчитель. Вчасна похвала або просто тепле слово, продумана заздалегідь вчителем «ситуація успіху» на уроці можуть творити чудеса. Тому виявлення рівня самооцінки дитини важливим є саме на етапі первинної діагностики.

ТЕСТ «СХОДИ» ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ САМООЦІНКИ ДИТИНИ

Покажіть дитині картинку зі сходами і попросіть її помістити на них всіх знайомих дітей. Нехай на трьох верхніх сходах знаходяться

гарні, розумні, добрі, сильні, слухняні діти — чим вище, тим краще. А на трьох нижніх сходах — погані. На середній сходинці знаходяться діти, що є не поганими і не гарними. Після цього попросіть дитину показати, на яку сходинку вона помістить себе, а також пояснити, чому саме.

А тепер поставте запитання: «Ти такий насправді або хотів би бути таким? Зазнач, який ти насправді і яким хотів би бути». Після цього запитайте: «На яку сходинку тебе поставила б мама, тато, вихователь тощо?»). Поки дитина виконує завдання, поспостерігайте за нею: чи сумнівається вона, чи аргументує свій вибір, чи ставить питання.

Оцінювання результатів

Якщо дитина, не роздумуючи, ставить себе на найвищу сходинку, вважає, що мама (або інший дорослий) оцінює її так само, аргументуючи свій вибір, посилається на думку дорослих: «Я гарний. Гарний і більше ніякий. Так мама сказала», то можна припустити наявність в неї неадекватно **завищеної** самооцінки.

Про **високу** самооцінку можна говорити і тоді, коли після деяких роздумів дитина все-таки ставить себе на найвищу сходинку, називаючи свої недоліки, але пояснюючи їх зовнішніми причинами.

Якщо, обміркувавши завдання, вона ставить себе на другу або третю сходинку, пояснює свої дії, посилаючись на реальні ситуації і досягнення, вважає, що оцінка дорослого є такою самою, або дещо нижчою, то можна говорити про **адекватну** самооцінку.

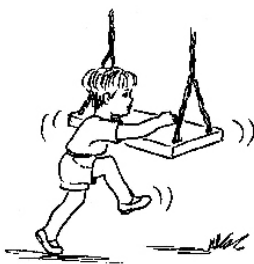
Якщо дитина ставить себе на нижні сходи, свій вибір не пояснює або посилається на думку дорослого, це говорить про **занижену** самооцінку.

Якщо дитина ставить себе на середню сходинку, це може свідчити про те, що вона не зрозуміла завдання або не хоче його виконувати. Діти із заниженою самооцінкою через високу тривожність і непевність у собі часто відмовляються виконувати завдання, а на всі питання відповідають: «Не знаю».

Занижена самооцінка в дітей дошкільного віку розглядається як свідомство неблагополучного емоційного розвитку. Неадекватно завищена самооцінка властива дітям 4–5 років. Вони не бачать своїх помилок і не можуть правильно оцінити себе, свої вчинки. А от для шестирічок властивою є здатність аналізувати свої вчинки, тому їхня самооцінка вже більш реалістична та наближається до адекватної. Хоча в незнайомій ситуації та незвичних видах діяльності самооцінка може бути і завищеною.

ТЕСТ «ЧОМУ НЕ ВИХОДИТЬ»

Запропонуйте дитині розглянути по черзі чотири картинки, на яких зображені його однолітки в ситуаціях, коли в них щось не виходить.

Нехай дитина розповість, що намальовано на кожній картинці. Якщо їй щось незрозуміло, дайте необхідні роз'яснення. Дитина повинна пояснити причину невдач дітей, зображених на картинках, і запропонувати свої варіанти розв'язання ситуацій.

- На першій картинці зображено, як дівчинка бере лійку, хоче полити квіти, але ніяк не може її підняти.
- На другій картинці намальований ослін, через який стрибає хлопчик, але видно, що він зачепився і падає.

- На третій картинці дівчинка збирається гойдатися на гойдалці, але ніяк не може на неї піднятися.
- На четвертій картинці намальований хлопчик на схилі сніжної гори зі зламаною лижею.

Оцінювання результатів

Якщо, на думку дитини, причина невдач полягає в лійці, ослоні, гойдалці і гірці, тобто невдачі відбувалися за незалежних від персонажів причин, — це означає, що вона ще не навчилася оцінювати себе і контролювати свої дії. Швидше за все, зіштовхнувшись із невдачею, вона кине почату справу та займеться чим-небудь іншим.

Якщо дитина бачить причину події в самих персонажах і пропонує їм потренуватися, підрости, набратися сил, покликати на допомогу, — отже у неї висока самооцінка та самоконтроль поведінки.

Про розвинуту здатність всебічно аналізувати ситуацію можна говорити тоді, коли дитина бачить причину невдач і у персонажах, і в об'єктах.

Другий та третій варіанти властиві дітям, які досить адекватно оцінюють себе і контролюють свою діяльність.

ТЕСТ «НАМАЛЮЙ СЕБЕ»

Дайте дитині звичайний аркуш паперу, складений навпіл, чотири кольорових олівці — чорний, коричневий, червоний і синій. Перша сторінка залишається чистою, тут після проведення роботи записуються необхідні відомості про дитину. На другій, третій і четвертій сторінках у вертикальному положенні зверху великими буквами напишіть назву кожного малюнка — відповідно: «Поганий хлопчик/дівчинка» (залежно від статі дитини), «Гарний хлопчик/дівчинка», «Я сам(а)».

Особиста картка ПІБ Рік Дата обстеження	Поганий хлопчик	Гарний хлопчик	Я сам
--	-----------------	----------------	-------

Скажіть дитині: «Зараз ми з тобою будемо малювати. Спочатку ми намалюємо поганого хлопчика або погану дівчинку. Будемо ми його (її) малювати двома олівцями — коричневим і чорним. Чим гіршими є хлопчик або дівчинка, яких ти намалюєш, тим меншим повинен бути малюнок. Зовсім поганий займатиме дуже мало місця. Але однаково повинно бути зрозумілим, що це — зображення людини».

Після того, як дитина завершила малювати, дайте наступну інструкцію: «А тепер ми намалюємо гарного хлопчика або гарну дівчинку. Малювати ми їх будемо червоним і синім олівцем. І чим кращими є дівчинка або хлопчик, тим більшим повинен бути малюнок. Дуже гарний буде розташований на всьому аркуші».

Перед третім малюнком дайте таку інструкцію: «На цьому аркуші намалюй себе. Себе ти можеш намалювати всіма чотирма олівцями».

Оцінювання результатів

Аналіз «автопортрета»: наявність всіх основних деталей, повнота зображення, кількість додаткових деталей, старанність їхнього промальовування, «забарвленість», статичність малюнка або наявність фігурки в русі, малюнок «себе у якому-небудь сюжеті-грі» тощо.

1. Вихідна кількість балів — 10. За відсутність якої-небудь деталі з основних знімається 1 бал. За кожну додаткову деталь, «забарвленість», наявність сюжету або руху нараховується 1 бал. Чим більшою є кількість балів, тим позитивнішим є ставлення до малюнка, тобто до себе (норма 11–15 балів). Навпаки, відсутність необхідних деталей свідчить про негативне або конфліктне ставлення.
2. Зіставлення «автопортрета» з малюнком «гарного» і «поганого» однолітків за параметрами:
 - **розмір** «автопортрета» (приблизно збігається з «гарним» — нараховується 1 бал, є набагато більшим — 2 бали, збігається з «поганим» — мінус 1 бал, є набагато меншим — мінус 2 бали, є меншим за «гарного», але більшим за «поганого» — 0,5 бала);
 - **кольори**, використані в «автопортреті» (більша кількість синього і червоного кольорів — 1 бал, більше чорного і коричневого кольорів — мінус 1 бал, кольорів приблизно нарівно — 0 балів);
 - повторення на «автопортреті» **деталей** малюнків «гарного» або «поганого» (одяг, головний убір, іграшки, квіти, рогатка тощо). Загальна кількість у цілому більше збігається з «гарною» дитиною — нараховується 1 бал, збіг повний — 2 бали. Загальна кількість більше збігається з «поганою» дитиною — мінус 1 бал, збіг повний — мінус 2 бали. Тих та інших приблизно нарівно — 0 балів;
 - **загальне враження** про подібність «автопортрета» до малюнка «гарного» — 1 бал, до малюнка «поганого» — мінус 1 бал.

Кількість набраних балів: 3–5 балів — адекватне позитивне ставлення до себе, більше — завищена самооцінка, менше — занижена самооцінка, негативний результат (0 і менше) — негативне ставлення до себе, можливо, повне неприйняття себе.

3. Розташування «автопортрета» на аркуші. Зображення малюнка внизу сторінки — мінус 1 бал, якщо до цього і фігурка зображується маленькою — мінус 2 бали. Таке розташування свідчить про депресивний стан дитини, наявність в неї почуття неповноцінності.

Найбільш несприятливим є розташування фігурки в нижніх кутах аркуша, а також те, що вона зображена в профіль (яка нібито прагне «втекти» з аркуша) — мінус 3 бали.

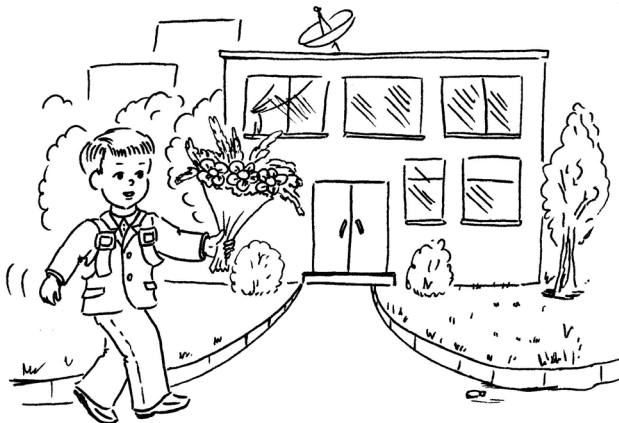
Малюнок розташований у центрі аркуша або дещо вище — 1 бал, малюнок є дуже великим, займає практично весь аркуш — 2 бали, додатково до останнього ще й розташований анфас (обличчям до нас) — 3 бали.

ЧИ ХОЧЕ ДИТИНА ДО ШКОЛИ?

Звичайно, мами і тата швидше за все скажуть Вам, що їхня дитина дуже хоче до школи. Та й дитина може цілком упевнено відповісти Вам те ж саме. Але виникає питання: що це означає? Адже бажання піти до школи і бажання піти до школи **ВЧИТИСЯ**, погодьтеся, — різні речі!

Дитина може відповісти «хочу до школи», тому, що всі його друзі ходять туди або збираються піти. Або, наприклад, тому, що так сказала мама. А ще — тому, що так усі роблять, так потрібно. Крім того, може спрацювати ефект новизни, адже діти відчувають потяг до чогось нового.

Але все це не означає, що дитина розуміє всю важливість і труднощі навчання. Привабливий статус першокласника манить дитину. Вона розуміє, що бути першокласником — це щось цікаве. Їй хочеться стати школярем, виконувати шкільні правила. Суміш пізнавальної потреби і потреби в спілкуванні з дорослим на новому рівні створює нову для дитини «внутрішню позицію школяра». У дослідженнях щодо вивчення цього новотвору були отримані дуже цікаві результати. Дітям пропонували пограти в школу. У грі діти, в яких була присутня «внутрішня позиція школяра», обирали роль учня, а не вчителя. Вони хотіли, щоб зміст гри полягав у реальній навчальній діяльності (розв'язання прикладів, читання, письмо).

Діти, в яких цей новотвір ще не був сформованим, прагнули до ролі вчителя, а замість конкретної навчальної діяльності віддавали перевагу грі в «перерву», грали «прихід» або «відхід» зі школи.

Виявити «внутрішню позицію школяра» можна в грі, але під час первинної діагностики педагог не має досить часу на це. Тому такий експеримент можна замінити спеціальною бесідою, що допоможе зрозуміти, на якому етапі формування в дитини знаходиться «внутрішня позиція школяра». Ця бесіда містить питання, що дозволяють визначити наявність пізнавальної і навчальної мотивації в дитини, а також культурний рівень середовища, у якому вона зростає.

ТЕСТ НА ВИЗНАЧЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ «ВНУТРІШНЬОЇ ПОЗИЦІЇ ШКОЛЯРА»

Поставте дитині наведені нижче питання і запишіть отримані відповіді.

1. Ти хочеш піти до школи?
2. Ти хочеш ще на рік залишитися в дитячому садочку (вдома)?
3. Що тобі найбільше подобається в дитячому садочку (вдома)?
4. Ти любиш, коли тобі читають книжки?
5. Ти сам просиш, щоб тобі читали книжку?
6. Які книжки в тебе є найулюбленішими?
7. Чому ти хочеш піти до школи?
8. Чи намагаєшся ти облишити роботу, коли у тебе не виходить?
9. Тобі подобається шкільна форма і шкільне приладдя?
10. Якщо тобі вдома дозволять ходити в шкільній формі та користуватися шкільним приладдям, а в школу дозволять не ходити, то це тебе влаштує? Чому?

11. Якщо ми з тобою будемо грати в школу, то ким ти захочеш бути — учнем або вчителем?

12. Під час гри в школу що буде довшим — урок чи перерва?

Оцінювання результатів

Враховуються відповіді на питання №№ 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 12.

Якщо «внутрішня позиція школяра» є сформованою, то відповіді на питання будуть такими:

№ 1 — Хочу йти до школи.

№ 2 — Не хочу залишитися ще на рік у дитячому садочку (вдома).

№ 3 — Ті заняття, на яких учили (букви, цифри тощо).

№ 4 — Люблю, коли мені читають книги.

№ 5 — Сам прошу, щоб мені почитали.

№ 10 — Ні, не влаштує, хочу йти до школи.

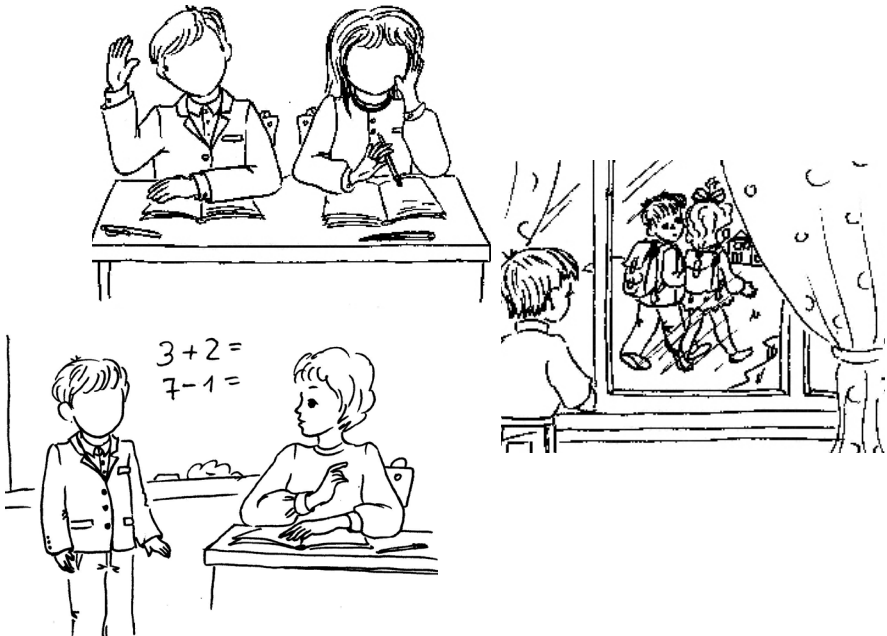
№ 11 — Хочу бути учнем.

№ 12 — Нехай буде довшим урок.

ОЦІНЮВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МАЙБУТНЬОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Тест «Веселий-сумний»

На малюнках зображені діти в різних ситуаціях, пов'язаних зі школою і навчанням.

1. Діти йдуть до школи, дитина дивиться на них із вікна.
2. Учень біля дошки відповідає урок, поруч сидить учителька.
3. Діти в класі під час уроку.
4. Учень у шкільному коридорі розмовляє із учителькою.
5. Дитина вдома готує уроки.
6. Учень у шкільному вестибюлі знаходиться поблизу роздягальні.

На всіх малюнках немає облич, замість них — порожні кружечки. Попросіть дитину описати, яким, на її думку, повинен бути вираз обличчя дитини в кожній ситуації — веселим чи сумним — та пояснити, чому. Хлопчикам доцільним є запропонувати картинки із зображенням дівчаток, а дівчаткам — із зображенням хлопчиків.

Зазвичай діти охоче відповідають на питання, але якщо дитина говорить: «Не знаю», у цьому випадку поставте їй додаткові питання: «Як ти вважаєш, що тут взагалі відбувається? Хто намальований на картинці?» тощо.

Оцінювання результатів

Емоційно неблагополучними, тривожними вважаються відповіді приблизно такого змісту:

- У хлопчика, що дивиться з вікна, дуже сумне обличчя, тому що він погано вчився і його покарали.

- Хлопчика викликали до дошки відповідати урок, а він не підготувався, не знає, що говорити, тому в нього сумне обличчя.
- У цього хлопчика сумне обличчя, тому що вчителька поставила йому незадовільну оцінку.
- Хлопчика сварять за погану поведінку, тому він такий сумний.
- Хлопчик виконує домашнє завдання, але задано дуже багато, він боїться, що не встигне все зробити, тому він дуже сумний.
- Хлопчик сумний, він спізнився до школи, тепер його будуть сварити.

Відповіді, в яких описується весела або серйозна дитина, свідчать про те, що малюк налаштований позитивно, та оцінюються як емоційно благополучні.

Якщо дитина дає 5–6 «тривожних» відповідей, це свідчить про те, що вона «болісно» ставиться до майбутнього шкільного життя, для неї цей етап у житті пов'язаний із сильними емоційними переживаннями, і їх потрібно «згладжувати».

ОЦІНЮВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ШКОЛИ

Тест «Кому що пасує?»

Запропонуйте дитині пограти в таку гру: «Зараз я тобі буду називати пари слів, наприклад, «гарний — поганий», а ти повинен сказати, кому більше пасує кожне з них — школяреві або дошкільникові?»

Другий варіант цієї гри. Попросіть дитину розкласти заздалегідь підготовлені Вами картки з написаними на них словами: одну картку дитина повинна покласти у ранець (портфель, сумку і т. д.), іншу — у коробку з іграшками.

Пари слів із прикметниками-антонімами:

- Великий — маленький;
- дорослий — дитячий;
- веселий — сумний;
- швидкий — повільний;
- чистий — брудний;
- солодкий — гіркий;
- гладкий — колючий;
- хворий — здоровий;
- теплий — холодний;
- активний — пасивний;
- добрий — злий;
- сміливий — боязкий;
- бадьорий — втомлений;
- сильний — слабкий;
- світлий — темний.

Оцінювання результатів

Загальне позитивне ставлення до процесу навчання в школі оцінюється за переважною кількістю прикметників з позитивним емоційним забарвленням, які дитина зараховує до шкільного життя.

Наприклад, із запропонованих 15 пар прикметників 8 (чи понад 8) позитивно забарвлених дитина співвіднесла із навчальною, шкільною діяльністю. Це свідчить про загальне позитивне ставлення до школи.

ВИЗНАЧЕННЯ ДОМІНУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО АБО ІГРОВОГО МОТИВУ В МОТИВАЦІЙНІЙ СФЕРІ ДИТИНИ

Тест «Іграшка або казка»

Приготуйте заздалегідь не занадто привабливі іграшки та розташуйте їх на столику. Покличте дитину і запропонуйте їй протягом хвилини розглянути іграшки. Потім покличте малюка до себе та запропонуйте йому послухати казку. Оберіть для читання цікаву для шестирічного віку казку, якої малюк раніше не чув. На найцікавішому місці припиніть читати та запитайте в дитини, що їй в цей момент хочеться найбільше — пограти з виставленими на столику іграшками чи дослухати казку до кінця.

Оцінювання результатів

Діти, які мають пізнавальний інтерес, зазвичай бажають послухати продовження казки. Діти зі слабкою пізнавальною потребою бажають погратися. Але їхня гра, як правило, має маніпулятивний характер.

ДІАГНОСТИКА ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

Методика «Таємничий лист»

Зверніться до дитини: «Ти отримав таємничого листа, але від кого він — невідомо. Унизу на цьому аркуші додається шифр. Подивись!»

Зміст листа може бути будь-яким: пов'язаним чи непов'язаним зі шкільною темою; невеликим за обсягом — 2–3 речення і підпис, а шифр — це звичайна система відповідності букв алфавіту і цифр:

1 — А; 2 — Б; 3 — В; 4 — Г; 5 — Ґ; 6 — Д; 7 — Е; 8 — Є; 9 — Ж; 10 — З; 11 — И; 12 — І; 13 — Ї; 14 — Й; 15 — К; 16 — Л; 17 — М; 18 — Н; 19 — О; 20 — П; 21 — Р; 22 — С; 23 — Т; 24 — У; 25 — Ф; 26 — Х; 27 — Ц; 28 — Ч; 29 — Ш; 30 — Щ; 31 — Ъ; 32 — Ю; 33 — Я.

Нехай дитина роздивиться аркуш із «Таємничим листом». Під Вашим керівництвом вона розшифрує перше слово. Розшифроване слово позначається на аркуші. Після цього оголошується перерва на 10 хвилин. Запитайте дитину, чи хоче вона довідатися, що написано в листі. Якщо дитина не цікавиться листом, тестування припиняється. Якщо дитина зацікавилася, нехай продовжує виконувати завдання.

Оцінювання результатів

Високий рівень пізнавальної активності — дитина розшифрувала увесь лист.

Середній рівень пізнавальної активності — дитина почала розшифровку, але не закінчила.

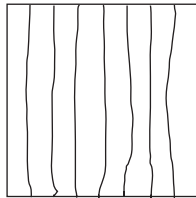
Низький рівень пізнавальної активності — дитина навіть не почала розшифровку.

ВИЗНАЧАЄМО ПРОВІДНУ РУКУ

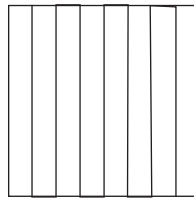
Правша чи лівша? Точніше, праворукою чи ліворукою є дитина, яку привели до Вас на тестування? Чи це важливо? Безумовно. Тому, що ліворукі діти вимагають іншого підходу. У таких малюків відзначають гарну зорову пам'ять, здібність до музики, малювання, конструювання. За партою таку дитину краще посадити зліва. Під час письмових робіт світло повинно падати справа.

Проведіть декілька простих вправ і визначте, хто перед Вами.

1. Поза Наполеона: попросіть дитину схрестити руки на грудях та зверніть увагу на те, яка рука знаходиться зверху — ліва чи права.
2. Намалюйте два однакових квадратики та попросіть дитину заштрихувати їх: одні — правою рукою, інші — лівою.

ліва

права

3. Поставте перед малюком дві коробочки: одну — порожню, іншу — із гудзиками або сірниками, і попросіть перекласти дрібні деталі з повної коробочки до порожньої. Якою рукою скористалася дитина?
4. Візьміть маленький м'ячик і киньте його дитині. Якою рукою вона його спіймала?
5. Запропонуйте малюкові поплескати у долоні та зверніть увагу на те, яка рука знаходиться зверху.
6. Схрестіть пальці рук та покажіть дитині, як це робити. Нехай зробить так само. Ваше завдання — помітити, палець якої руки знаходиться зверху.
7. Намалюйте два кружечки однакового діаметра (приблизно 3 см). Дайте дитині простий олівець у праву руку та попросіть поставити якомога більше крапок в одному із кружечків із закритими очима.

Те ж саме нехай дитина зробить лівою рукою. В якому із кружечків виявилось більше точних влучень?

А тепер порахуйте, в якій кількості проб провідною була права рука. А ліва? Якщо Ви отримали рівний результат, — у дитини гармонійно працюють обидві півкулі головного мозку.

№	Проба	Рука
1	Поза Наполеона	
2	«Квадратики»	
3	Коробочки	
4	М'ячик	
5	Плескаємо у долоні	
6	Схрещені пальці	
7	«Кружечки»	

СКАЖИ: «РИБА»! ПЕРЕВІРЯЄМО МОВЛЕННЯ

Готовність або неготовність дитини до початку шкільного навчання визначається ще й за рівнем її мовленнєвого розвитку: адже саме за допомогою мовлення вона спроможна засвоювати (і засвоїти) всю систему знань. Якщо усне мовлення шестирічний малюк опанував до школи, то опанування письмового тільки має відбутися. Зверніть увагу на просту закономірність: чим краще в дитини-дошкільника розвинене усне мовлення, тим легше їй опанувати читання і письмо.

У дітей досить часто спостерігається недостатньо виражене відставання в мовленнєвому розвитку, що у дошкільному віці звичайно не привертає особливої уваги дорослих. Батьки розчулюються, почувши слова, неправильно вимовлені дитиною. Але надалі це дуже ускладнює опанування письма і призводить до появи специфічних помилок. Тому дуже важливо виявити навіть незначні відхилення в розвитку мовлення дошкільника та встигнути їх перебороти до початку навчання грамоти. Іноді потрібна допомога фахівців, наприклад, психолога і логопеда, а іноді для набуття необхідних мовленнєвих навичок малюкові вистачає декількох занять із батьками.

Якщо дитина не відвідувала дитячий садок, то перевірити її мовленнєву готовність до навчання потрібно обов'язково. У дитячому садку за строго затвердженою програмою дошкільникам дають певні знання, формують у них необхідні навички та уміння. Ті ж діти, які виховувалися в домашніх умовах, досить часто мають багато мовленнєвих порушень.

ЩО ТА ЯК ПЕРЕВІРЯЄМО?

Правильність вимови. До початку навчання грамоти дитина повинна навчитися правильно і чітко вимовляти всі звуки. Неприпустимою є наявність в її мовленні повних звукових замінів (*сонеско* замість *сонечко*, *палта* замість *парта*). Такі дефекти під час вимови звуків зазвичай впливають на письмо. Адже як дитина вимовляє, так і пише.

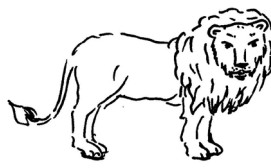
Наявність фонематичного слуху. Для його оцінювання запропонуйте дитині записати кілька слів — не буквами, а кружечками. Скільки звуків у слові — стільки і кружечків. Наприклад, слово *кит* потрібно зобразити трьома кружками, слово *мама* — чотирма. Перевірте, чи правильно дитина зрозуміла завдання, а потім продиктуйте дитині слова, щоб вона записала їх у вигляді кружечків.

ДИМ	ТАТО	ПАРТА	МАЛИНА	ВІКНО	ГРИМ
○○○	○○○○	○○○○○	○○○○○○	○○○○○	○○○○

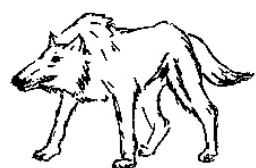
Покажіть дитині картинки, на яких намальовані тварини (наприклад, лев, вовк, корова) і записані схеми їхніх назв у вигляді кружечків (за кількістю звуків у слові). Завдання дитини полягає в тому, щоб визначити, які кружечки відповідають певним словам.

○○○○○○

○○○

○○○○

Уміння розрізняти звуки. Чітке розрізнення на слух всіх звуків мови є однією з необхідних передумов опанування грамоти. Запис будь-якого слова припускає вміння визначити кожний звук, що є у ньому, і позначити його відповідною буквою. Якщо деякі звуки видаються дитині однаковими, під час письма вона неминує зіштовхнеться із труднощами щодо вибору букв, що відповідають цим звукам. А це сприятиме появі помилок. Наприклад, якщо малюк не розрізняє на слух звуки [б] і [г], він не буде знати, яка перша буква (*б* або *г*) повинна бути написана

в слові *балка* або в слові *галка*. Дослідження слухової диференціації звуків відбувається за спеціально підібраними картинками (назви предметів, зображених на них, різняться тільки одним звуком).

МАСКА — КАСКА, МАК — РАК, ЛУК — ЖУК, ЖАБКА — БАБКА

Обсяг словникового запасу. У дитини старшого дошкільного віку словниковий запас повинен становити не менше, ніж 2000 слів (у деяких дітей він перевищує навіть 5000 слів). У ньому повинні бути основні частини мови: іменники, дієслова, прикметники, числівники, займенники, прислівники, сурядні і підрядні сполучники. Для дослідження словникового запасу застосовується низка спеціальних прийомів, що дозволяють з'ясувати наявність або відсутність у дитини певних слів.

ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ОБСЯГУ СЛОВНИКА

Цей тест побудований за принципом відбору: пропонується певна (стандартна) сукупність слів; визначається, які із цих слів відомі дитині. Беручи до уваги отримані відповіді, оцінюємо словниковий розвиток дитини взагалі. У Вашому розпорядженні — п'ять стандартних взаємозамінних наборів. Тобто одній дитині Ви можете давати один набір, іншій — другий...

Набори слів

1. Велосипед, цвях, лист, парасолька, хутро, герой, гойдатися, з'єднувати, кусати, гострий.
2. Літак, молоток, книжка, плащ, пір'я, друг, стрибати, розділяти, бити, тупий.
3. Автомобіль, віник, блокнот, чоботи, луска, боягуз, бігти, зв'язувати, щипати, колючий.
4. Автобус, лопата, альбом, капелюх, пух, ябеда, крутитися, чесати, м'який, тікати.
5. Мотоцикл, щітка, зошит, черевики, шкіра, ворог, спотикатися, збирати, гладити, шорсткий.

Запропонуйте дитині уявити таку ситуацію: «Уяви собі, що ти зустрівся з іноземцем — людиною з іншої країни, яка погано розуміє нашу рідну мову. Він попросив тебе пояснити, що означає слово *велосипед*. Як ти відповідатимеш?»

Оскільки свої відповіді дитина дає в словесній формі, можна зробити висновок про її словник — як пасивний (знає значення лише окремих слів), так і активний (уживає ті або інші слова в активній мові). Якщо дитина не може дати словесної відповіді, то можете запропонувати їй намалювати предмет або показати значення цього слова за допомогою жестів чи рухів.

Цей тест не припускає перевірку вміння володіти поняттям, позначеним певним словом. Трапляється так, що дитина цим поняттям володіє, але самого слова не знає і користується яким-небудь іншим.

Оцінювання результатів

Оцінкою в даному тестуванні є сума балів, виставлених за кожне з десяти слів набору.

0 балів — відсутнє розуміння слова. Дитина Вам говорить, що таке слово їй незнайоме або неправильно пояснює його зміст. Наприклад: «Хутро — його кладуть у подушку і сплять на ньому».

1 бал — дитина розуміє значення слова, але своє розуміння може висловити тільки за допомогою малюнка, жестів чи дій.

1,5 бали — дитина словесно описує предмет, наприклад: «Велосипед — на ньому катаються, у нього буває два колеса, а буває три». Або: «Це — щоб на ньому кататися»; «Парасолька — щоб ховатися від дощу».

2 бали — дитина дає визначення, що наближається до наукового (тобто, воно містить вказівку про рід та окремі видові ознаки). Наприклад: «Лист — це папір, на якому можна написати про себе і послати в конверті поштою».

Отже, максимальна оцінка у даному тесті дорівнює $2 \times 10 = 20$ балів.

Рівень словникового розвитку (сума набраних балів)		
Низький	Середній	Високий
6,5	7–12	12,5

Оцінити стан «словника» дитини Ви можете і за допомогою наступних завдань.

- Називання предметів, що належать до різних логічних груп.
Наприклад, дитина повинна назвати всі відомі їй види дерев, квітів, тварин, птахів, комах.
- Добір узагальнених слів для групи однорідних предметів
Попросіть дитину назвати одним загальним словом:
 - стілець, шафа, стіл, диван, крісло (*меблі*);
 - мама, брат, тато, дідусь (*родина*);
 - червоний, жовтий, синій, зелений (*кольори*);
 - собака, кішка, корова, мавпа (*тварини*);
 - трамвай, тролейбус, автобус, таксі (*транспорт*);
 - чашка, каструля, сковорода, склянка (*посуд*);
 - блузка, штани, футболка, куртка (*одяг*);
 - яблука, груші, сливи, абрикоси (*фрукти*).
- Добір ознак до певного предмета.
 - Куртка — нова, червона, тепла;
 - сніг — білий, пухкий, блискучий;
 - сонце — тепле, пекуче, променисте, сяюче;
 - каша — смачна, гаряча, солодка, густа.
- Добір можливих дій до предмета.
 - Книгу (*купувають, читають, розглядають*);
 - дерево (*саджаять, удобрюють, ростять*);
 - дитину (*виховують, хвалять, люблять, навчають*).

5. Добір предметів до заданої дії.
 - Готують (*обід, сун*);
 - малюють (*картину, будиночок*);
 - гладять (*дитину по голові, кошеня*).
6. Добір синонімів — слів, близьких за значенням.
 - Добрий, ласкавий, ніжний;
 - величезний, кремезний, великий.
7. Добір антонімів — слів із протилежним значенням.
Дайте дитині завдання: «Назвати слова, протилежні за змістом».
 - Гарячий — холодний;
 - швидко — повільно;
 - високий — низький;
 - веселий — сумний;
 - гучний — тихий;
 - великий — ___;
 - холодний — ___;
 - добрий — ___;
 - сухий — ___;
 - товстий — ___;
 - твердий — ___;
 - розумний — ___;
 - легкий — ___;
 - голосний — ___.

Сформованість граматичних систем. Це, по суті, з'ясування питання, чи опанувала дитина існуючі в мові закономірності словозміни і словотвору. Граматичну систему словозміни дитина з нормально розвиненим мовленням зазвичай опановує до чотирьох років, а систему словотвору — до семи. Ці терміни доволі умовні. Іноді навіть семирічний малюк говорить: «доїхав метром», «гарячий кава», «ложе олівець», «біги швидше», «завірюшний день», «велосипедник — людина, що їде на велосипеді» тощо. Перевірка сформованості в дитини граматичних систем є важливою тому, що навіть завеликий словниковий запас не розв'язує проблеми повноцінності усного мовлення. Важливим також є вміння активно користуватися наявними словами, будувати з них речення і зв'язні висловлення, оскільки лише за цією умовою можна чітко та зрозуміло висловлювати свої думки. А для правильної побудови речень необхідним є вміння граматично правильно поєднувати слова між собою.

Володіння зв'язним мовленням. Зв'язне мовлення — це такі розгорнуті (що складаються з декількох речень) висловлення, які дозволяють чітко і послідовно викладати свої думки. Без вільного володіння зв'язним мовленням процес шкільного навчання неможливий (згадайте хоча

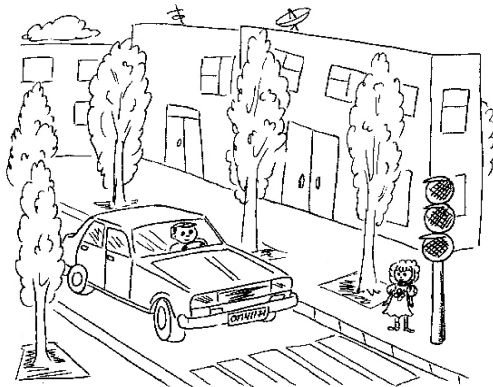
б про звичайні відповіді на уроці), тому про його розвиток у дитини необхідно турбуватися вже в дошкільному віці.

Оповідання поділяють на фактичні і творчі. Перші містять реальні події (факти) на основі їхнього безпосереднього сприйняття, або по пам'яті. Другі складаються за активної участі творчої уяви, завдяки чому можуть доповнюватися певними деталями, що не існували в реальній ситуації. За формою оповідання можуть бути описовими та сюжетними. Описове оповідання — це опис реальних або зображених на картинці речей, рослин, тварин. Тут немає дійових осіб, немає жодних подій, а просто описуються характерні для даного предмета ознаки. Наприклад: «Цуценья чорне, кошлате; у нього маленькі вушка і короткий хвіст...» У сюжетному оповіданні є зачин (зав'язка), розвиток події, що доходить до певної кульмінації, і завершення події (розв'язка). Події в ньому повинні чергуватися в певній послідовності з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків.

Запропонуйте дитині завдання для перевірки рівня володіння зв'язним мовленням.

1. Прослухати та переказати близько до тексту раніше невідому дитині історію.
2. Розповісти, як минув сьогоднішній день.
3. Скласти невелику казку або оповідання.
4. Описати картину із зображенням природи.
5. Описати малюнки, на яких, наприклад, діти грають, допомагають дорослим, відпочивають біля моря.
6. Охарактеризувати свою родину, друга або домашнього вихованця.
7. Розповісти, як, наприклад, відбувалася підготовка до свята та саме свято, спробувати висловити та описати свої враження.

Дайте дитині таке завдання: «Розглянь картинку. Спробуй розповісти, що на ній намальовано».

ПЕРЕВІРКА ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ

Методика «Звукові жмурки»

Розкажіть дитині, що всі слова складаються зі звуків, які ми вимовляємо, і тому люди можуть чути та вимовляти слова. Для прикладу вимовте кілька голосних і приголосних звуків. Потім запропонуйте дитині пограти в «жмурки» зі звуками. Умови гри наступні: щоразу Ви будете домовлятися, який звук потрібно шукати. Після цього Ви називаєте дитині різні слова, а вона повинна сказати, чи присутній звук, який розшукуєте, у слові.

Пропонується по черзі шукати звуки: [o], [a], [ш], [с].

Всі слова необхідно вимовляти дуже чітко, виділяючи кожний звук, а голосні звуки — навіть вимовляти протяжливо (голосний, що розшукується, повинен бути наголошеним). Необхідно запропонувати дитині, щоб вона сама вимовила слідом за Вами слово та послухала його. Можна повторювати слово декілька разів. (*Море, шапка, шишка, машина, оса, колесо тощо.*)

Оцінювання результатів

На бланку фіксуються правильні і помилкові відповіді, а потім аналізується спосіб виконання завдання. Так, наприклад, зустрічаються діти, які відповідають, що потрібний звук є у всіх словах, що промовлялися. У цьому випадку правильні відповіді потрібно розглядати як випадкові (аналогічно — якщо дитина вважає, що звуку, який необхідно знайти, немає у жодному слові).

Якщо дитина не припустилася жодної помилки, вважається, що фонематичний слух у неї розвинений **добре**.

Якщо допущена одна помилка, вважається, що рівень розвитку фонематичного слуху — **середній**.

Якщо допущено більше, ніж одна помилка, то завдання виконане погано і рівень розвитку фонематичного слуху **низький**.

Тест для перевірки рівня фонематичного слуху

Запропонуйте дитині: «Давай з тобою задумаємо слово, наприклад, *вікно*. Я буду увесь час повторювати його, а потім заміню іншим словом, наприклад, *табуретка*. Як тільки почуєш інше слово, роби от так (*наприклад*, плескай у долоні). Цим ти нібито засвідчиш мої помилки. Якщо ж я буду називати тільки те слово, що ми обрали, тоді наприкінці ти скажеш: «Все правильно». Зрозуміло?»

Якщо Ви переконалися, що малюк Вас зрозумів, починайте тестування. Воно містить чотири завдання. Перше завдання — тренувальне, і його результати не враховуються під час оцінювання виконання тесту. Інші три завдання враховуються.

Завдання перше — контрольна фонема [p]

Рама, рама, рама, рама, рама, рама, рама, лама, рама, рама, рама.
Рампа, рампа, рампа, рампа, рампа, рампа, рампа, лампа, рампа.
Окрик, окрик, окрик, окрик, окрик, окрик, окрик, окрик.

Друге завдання — контрольна фонема [c]

Син, син, син, син, син, син, тин, син, син, син, син, син.
Сон, сон, сон, сон, сон, сон, сон, сон, тон, сон, сон, сон, сон.
Коса, коса, коса, коса, коса, коса, коса, коза, коса, коса.
Ситий, ситий, ситий, ситий, ситий, ситий, шитий, ситий, ситий.

Третє завдання — контрольна фонема [ч]

Чуб, чуб, чуб, чуб, чуб, чуб, чуб, зуб, чуб.
Чадити, чадити, чадити, чадити, чадити, чадити, садити, чадити.
Чашка, чашка, чашка, чашка, чашка, чашка, кашка, чашка,
чашка.
Чайка, чайка, чайка, чайка, чайка, байка, чайка, чайка, чайка,
чайка.

Четверте завдання — контрольна фонема [г]

Гора, гора, гора, гора, гора, гора, гора, поря, гора, гора, гора.
Голос, голос, голос, голос, голос, голос, колос, голос.
Граб, граб, граб, граб, граб, граб, краб, граб, граб, граб, граб.
Пороги, пороги, пороги, пороги, пороги, пороки, пороги, по-
роги.

Якщо в якомусь із рядів зі звичайним темпом промовляння (1 слово за секунду) дитина не змогла виявити «неправильне» слово або припустилася помилки, то через 1–2 наступні завдання потрібно повернутися до цього ряду та повторити його в більш повільному темпі (1 слово за 1,5 секунди).

Оцінювання результатів

Тест оцінюється за 4-бальною шкалою (від 0 до 3).

0 балів — якщо хоча б в одному завданні дошкільник не зміг правильно помітити «зайве» слово, незважаючи на повторне вповільнене промовляння даного ряду слів.

1 бал — помітив «зайве» слово лише під час повторення ряду в уповільненому темпі.

2 бали — помітив «зайве» слово під час звичайного темпу промовляння, але не плеснув вчасно у долоні; назвав слово лише після прослуховування всього ряду.

3 бали — у всіх завданнях під час першого промовляння вчасно плеснув у долоні і правильно назвав «зайве» слово.

Рівень розвитку фонематичного слуху визначається за наступними критеріями:

Кількість отриманих балів	Рівень розвитку фонематичного слуху
0	Низький
1	Середній
2–3	Високий

Зверніть увагу, що вища оцінка 3 бали виставляється тільки за умови бездоганного виконання всіх трьох залікових завдань. За наявності помилок оцінка за виконання тесту виставляється за тим завданням, що виконане гірше за всі (тобто, помилки, допущені в декількох завданнях, не підсумовуються).

ДІАГНОСТИКА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Тест «Складання оповідання за картинками»

Доберіть картинки із серії «оповідання у картинках», розріжте їх. Для старшого дошкільного віку достатньо 4–5 картинок, об'єднаних одним сюжетом.

Картинки перемішайте та запропонуйте дитині: «Якщо розташувати ці картинки одну за одною, вийде історія, а щоб правильно розкласти їх, потрібно здогадатися, що було на початку, що — наприкінці, а що — у середині». Нагадайте, що розкладати картинки потрібно зліва направо, одну за одною, поруч, у рядок.

Оцінювання результатів

Високий рівень виконання завдання — дитина правильно розташувала картинку, змогла скласти за ними оповідання, використовуючи поширені речення.

Середній рівень — дитина правильно розташувала картинку, але не склала оповідання, а просто описала те, що побачила.

Низький рівень — дитина не змогла правильно розташувати картинку і скласти оповідання.

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗУМІННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОНСТРУКЦІЇ

А. Попросіть дитину уважно прослухати речення: «Петрик пішов у кіно після того, як дочитав книгу». Запитайте в дитини: «Що Петрик робив раніше — дивився кіно чи читав книгу?»

Б. Назвіть дитині один предмет і попросіть її змінити слово так, щоб воно означало багато предметів, наприклад: «Олівець — олівці; вікно — вікна». Запропонуйте їй наступні слова: КНИГА, РУЧКА, ЛАМПА, ВУХО, СТІЛ, МІСТО, БРАТ, ПРАПОР, ДИТИНА. Нехай вона утворить множину.

В. Запропонуйте дитині виконати певне доручення, наприклад: «Збери олівці, склади їх у коробку та поклади коробку на полицю». Потім запитайте в неї: «Де тепер знаходяться олівці, звідки ти їх взяв?»

Оцінювання результатів

Високий рівень — дитина правильно виконала всі три завдання.

Середній рівень — дитина правильно виконала лише два завдання із трьох.

Низький рівень — дитина виконала тільки одне завдання або не змогла виконати жодного.

ВИВЧЕННЯ ЗДАТНОСТІ ВІДРІЗНЯТИ СЛОВО ВІД ПРЕДМЕТА, ЯКИЙ ВОНО ПОЗНАЧАЄ**Тест «Яке слово є довшим?»**

Придумайте пари слів, з якими буде працювати дитина, наприклад: олівець — олівчик, кіт — кошеня, хвіст — хвостик, вусики — вуса. Скажіть дитині: «Зараз ми з тобою будемо порівнювати слова. Я буду говорити тобі два слова, а ти будеш вирішувати, яке з них є довшим, а яке — коротшим. Тільки пам'ятай, що порівнювати потрібно самі слова, а не ті речі, що називаються цими словами. А тепер скажи, яке слово є довшим: черв'ячок чи змія? Після відповіді запитайте: «А чому воно є довшим?»

Оцінювання результатів

Високий рівень — дитина дає правильну відповідь на питання «Яке

слово є довшим?», обґрунтовуючи свою відповідь тим, що в цьому слові більше букв.

Середній рівень — якщо дитина зазначає різницю в кількості складів або не дає пояснень під час правильних відповідей.

Низький рівень — дитина дає неправильну відповідь і не може її обґрунтувати. Ймовірно, з нею ніколи не проводилася робота зі звукового аналізу.

ЧИ ВМІЄ ДИТИНА КОНТРОЛЮВАТИ СВОЄ ПОВЕДІНКУ? ДІАГНОСТИКА ДОВІЛЬНОСТІ

Дитина прийшла до першого класу, і в неї змінився весь ритм життя: потрібно вчасно встати, встигнути до школи та не спізнитися, висидіти певний час на уроках. Тепер малюк повинен виконувати набагато більше правил, ніж раніше, наприклад, піднімати руку, якщо хоче відповісти, писати тільки там, де скаже вчитель, тощо.

Для дитини шести років це не так вже і легко. Стримуватися, контролювати свою поведінку, зважати на правила діти вчать поступово. Непосиди, занадто активні діти довго та нелегко звикають до шкільних правил. Тому дуже важливо досліджувати довірливу сферу, щоб зрозуміти, чим може допомогти дитині вчитель на початку шкільного життя.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ДОВІРЛИВОЇ СФЕРИ

Тест «Графічний диктант»

Цей тест Ви можете використати для визначення рівня розвитку довірливої сфери дитини, а також вивчення її можливостей в області перцептивної та моторної організації простору. За його допомогою легко зрозуміти, як дитина вміє слухати і точно виконувати вказівки дорослого, правильно відтворювати на аркуші паперу заданий напрямком лінії, самостійно діяти за інструкцією дорослого.

Приготуйте звичайний аркуш у клітинку, олівець або ручку. На ньому, відступивши 4 клітинки від краю, поставте 3 точки одна під одною, на відстані 7 клітинок (по вертикалі).

Попередньо поясніть дітям завдання: «Зараз ми будемо малювати різні візерунки. Намагайтеся, щоб вони вийшли гарними та акуратними. Для цього потрібно уважно слухати мене. Я буду говорити, на

Відтворення з помилкою в одній лінії — **3 бали**.

Відтворення з декількома помилками — **2 бали**.

Відтворення, в якому є лише подібність окремих елементів з наявним візерунком — **1 бал**.

Відсутність навіть подібності в окремих елементах — **0 балів**.

За самостійне продовження візерунка оцінки виставляються за тією саме шкалою. Таким чином, за кожний візерунок дитина отримує дві оцінки: одну — за виконання диктанту, другу — за самостійне продовження візерунка. Кожна з них коливається від 0 до 4.

Тепер підсумуйте оцінки за роботу під час написання графічного диктанту: додайте оцінки за окремі візерунки, максимальну до мінімальної. Причому проміжні оцінки можете не враховувати. Отримана оцінка може коливатися від 0 до 8 балів. Аналогічно із трьох оцінок за самостійну роботу виведіть загальну. Потім підсумуйте загальні оцінки. Тут суми балів можуть бути такими: від 0 балів (якщо за жодний візерунок не отримано жодного балу) до 16 (якщо за всі три візерунки отримано по 4 бали як за роботу під час диктування, так і за самостійну роботу).

ОЦІНЮВАННЯ ВМІННЯ ДІЯТИ ЗА ПРАВИЛОМ

Тест «Візерунок»

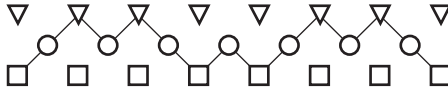
Методика складається з одного тренувального і трьох контрольних диктантів.

Перед початком тестування дайте дитині аркуші із завданням. На них уже намальований зразок візерунка і чотири серії фігур (а, б, в, г). Кожна серія розташовується одна під одною та являє собою три ряди дрібних геометричних фігур (розмір фігур 2x2 мм).

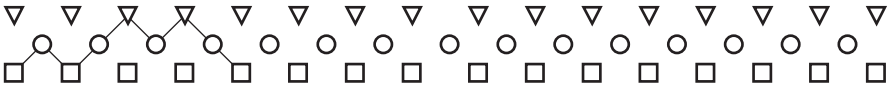
Скажіть дитині: «Ми будемо вчитися малювати візерунок. У тебе на аркуші намальовані ряди трикутників, квадратів і кружечків. Ми будемо з'єднувати трикутники і квадрати, щоб вийшов візерунок. Потрібно уважно слухати і робити те, що я говорю. Але обов'язковими є такі три правила.

1. Два трикутники, два квадрати або квадрат із трикутником можна з'єднувати тільки через кружечок.
2. Лінія нашого візерунка повинна йти тільки вперед.
3. Кожне нове з'єднання необхідно починати з тієї фігурки, на якій зупинилася лінія, тоді лінія буде безперервною та у візерунку не буде проміжків.

Подивися на зразок на аркуші, як можна з'єднати трикутники і квадрати».

Потім скажіть: «Тепер вчись з'єднувати сам. Подивись на нижню смужку. З'єднай два квадрати, квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом» (вступна, тренувальна серія).

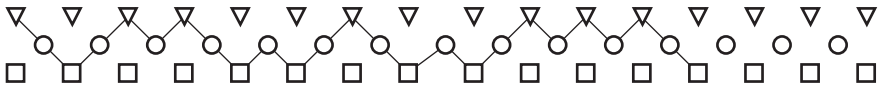

Стежте за тим, як дитина виконує завдання, і за потреби виправляйте помилки та пояснюйте дитині, у чому вона помилилася. У процесі навчання потрібно зробити чотири з'єднання.

Тепер можна розпочинати першу серію завдань. Скажіть: «Тепер ми будемо малювати без підказок. Ти повинен уважно слухати і з'єднувати ті фігури, які я буду називати, але не забувай, що їх можна з'єднувати тільки через кружечок, лінія повинна бути безперервною, і малювати її потрібно увесь час уперед, тобто починати кожне нове з'єднання необхідно з тієї фігурки, на якій скінчилася лінія. Якщо помилишся, то не виправляй помилку, а починай із наступної фігурки».

Диктант для першої серії

— З'єднай трикутник із квадратом, квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом, два квадрати, квадрат із трикутником, трикутник із квадратом, два квадрати, квадрат із трикутником, два трикутники, два трикутники, трикутник із квадратом.

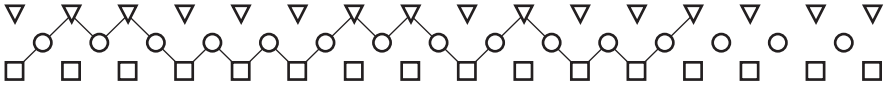

Диктувати потрібно повільно, так, щоб дитина встигала виконати чергове з'єднання. Повторювати двічі не можна, тому що деяких дітей це може наштовхнути на виконання зайвих з'єднань.

Після того, як дитина закінчила роботу, можна розпочинати другу серію, а потім — третю. Серії відрізняються одна від одної лише характером відтвореного під час диктанту візерунка. Правила виконання роботи залишаються тими ж.

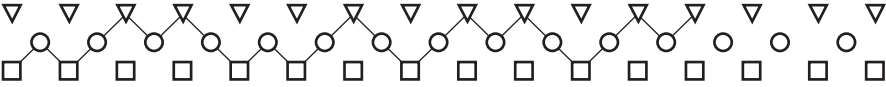
Диктант для другої серії

— З'єднай квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом, два квадрати, ще раз два квадрати, квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом, квадрат із трикутником, трикутник із квадратом, два квадрати, квадрат із трикутником.

Диктант для третьої серії

— З'єднай два квадрати, квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом, два квадрати, квадрат із трикутником, трикутник із квадратом, квадрат із трикутником, два трикутники, трикутник із квадратом, квадрат із трикутником, два трикутники.

Оцінювання результатів

За кожне правильне з'єднання зараховується два бали. Правильними є з'єднання, що відповідають диктанту. Штрафні бали (по одному) нараховуються:

1. За зайві з'єднання, не передбачені диктантом (крім тих, що зустрічаються в кінці і на початку візерунка, тобто тих, що починають диктант і наступних за ним);
2. За «розриви» — пропуски «зон» з'єднання — між правильними з'єднаннями.

Решта можливих видів помилок не враховуються зовсім, тому що їхня наявність автоматично знижує кількість балів, що нараховуються. Остаточна кількість набраних балів обчислюється за рахунок різниці між кількістю правильно набраних балів і кількістю штрафних балів (від перших віднімають другі).

Максимально можлива кількість балів у кожній серії — 24 (0 штрафних балів). Максимально можлива кількість балів за виконання всього завдання — 72.

60–72 бали — достатньо високий рівень уміння діяти за правилом. Дитина може одночасно враховувати кілька правил під час роботи.

48–59 балів — уміння діяти за правилом сформоване недостатньо. Дитина може втримувати під час роботи орієнтацію тільки на одне правило.

36–47 балів — низький рівень уміння діяти за правилом. Дитина постійно плутається і порушує правило, хоча й намагається на нього орієнтуватися.

Менше 36 балів — уміння діяти за правилом не сформоване.

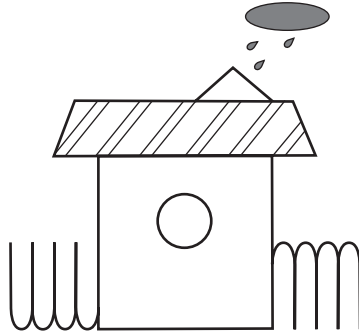
ОЦІНЮВАННЯ ВМІННЯ ДІЯТИ ЗА ЗРАЗКОМ

Тест «Будиночок»

Даний тест — це завдання на змалювання картинки, на якій

зображений будиночок, окремі деталі якого складені з елементів прописних букв. Завдання дозволяє виявити вміння дитини орієнтуватися у своїй роботі на зразок, уміння точно скопіювати його, виявляє особливості розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації і тонкої моторики руки.

Приготуйте аркуш паперу, олівець і зразок «Будиночок».

Скажіть дитині: «Перед тобою знаходиться аркуш паперу та олівець. На цьому аркуші я прошу тебе намалювати точно таку картинку, яку ти бачиш на цьому малюнку (перед дитиною покладіть аркуш із «Будиночком»). Не квапся, будь уважним, намагайся, щоб твій малюнок був точно таким же, як цей, на зразку. Якщо ти щось не так намалюєш, то стирати гумкою або пальцем нічого не можна, а потрібно поверх неправильного або поруч із ним намалювати правильно. Тобі зрозуміле завдання? Тоді берися до роботи».

Під час роботи зверніть увагу дитини на важливі моменти:

- 1) якою рукою вона малює (правою чи лівою);
- 2) як вона працює за зразком: чи часто дивиться на нього; чи проводить повітряні лінії над малюнком-зразком, що повторюють контури картинки; чи звіряє зроблене зі зразком або, мигцем глянувши на нього, малює по пам'яті;
- 3) швидко або повільно проводить лінії;
- 4) чи відволікається під час роботи;
- 5) що говорить або запитує під час малювання;
- 6) чи звіряє після закінчення роботи свій малюнок зі зразком.

Коли дитина повідомляє про закінчення роботи, їй потрібно запропонувати перевірити, чи все в неї правильно. Якщо вона побачить неточності у своєму малюнку, то може їх виправити, але це обов'язково потрібно відзначити.

Оцінювання результатів

Для оцінювання можна використати наступні показники.

- Точність відтворення малюнка: подивіться, чи є на малюнку дитини всі деталі (дим, труба, лінія, що зображує основу будиночка, тощо).
- Збереження розміру малюнка або окремих його деталей (помилкою вважається збільшення реального розміру більше, ніж у два рази).
- Правильне зображення елементів малюнка (кілець диму, паркану, штрихування на даху тощо).

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ І САМОКОНТРОЛЮ

Тест «Палички і хрестики»

Приготуйте звичайний аркуш у клітинку з полями та попросіть дитину писати палички і хрестики так, як це написано у Вашому зразку, протягом 5 хвилин. Зразок:

I + I + I – I + I + I –

При цьому необхідно дотримуватись таких правил:

1. Писати хрестики і палички точно в такій же послідовності, що і у зразку.
2. Переходити на інший рядок тільки після знака «–».
3. Не можна писати на полях.
4. Кожний знак потрібно писати в одній клітинці.
5. Дотримуватись відстані між рядками у 2 клітинки.

Переконайтеся, що дитина чітко зрозуміла інструкцію. Якщо ж Ви припускаєте, що дитина із таким складним завданням не впорається, почніть із більш легких, наприклад, нехай спочатку копіює тільки одну паличку (I) або один знак (+), потім копіює ряд I + I + I + I, і так далі.

Оцінювання результатів

Ознакою **високого рівня** розвитку самоконтролю в дитини є точне виконання завдання, коли вона не відволікається, самостійно знаходить і виправляє свої помилки, намагається писати знаки акуратно, не поспішає закінчити роботу скоріше, а намагається перевірити написане.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

Тест копіювання безглузких складів

Заготовте декілька зразків. Це можуть бути безглузді склади, написані каліграфічним почерком. Один набір складів із наведених п'яти демонструється дитині на спеціальній картці. «Подивися, — говорите Ви дитині, — тут щось написано. Ти ще не вмієш писати прописні букви, тому я прошу тебе просто змалювати їх. Уважно подивися, як тут написано, і зроби точно так на цьому аркуші». Час виконання завдання Ви можете не обмежувати.

Якщо дитина злякалася і відмовляється писати букви, можете запропонувати їй перемалювати для початку будиночок, потім — нескладний геометричний візерунок (кружки, ромбики, квадратики), і тільки потім — буквені склади. Оцінюйте тільки виконання останнього завдання.

МУН

ЮУП

ДУУ

ПУК

УУП

Оцінювання результатів

1 бал — карлючки.

2 бали — є подібність до зразком, але розпізнається не більше трьох букв.

3 бали — прочитується принаймні 4 букви.

4 бали — можна прочитати всі букви.

5 балів — кожна буква написана чітко, вся фраза має нахил не більше, ніж на 30 градусів.

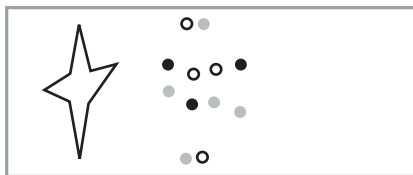
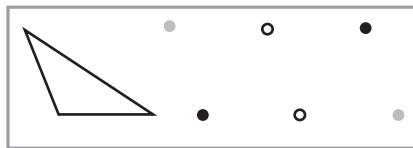
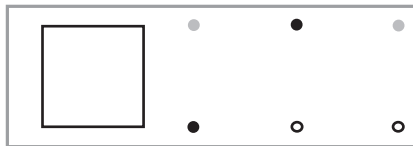
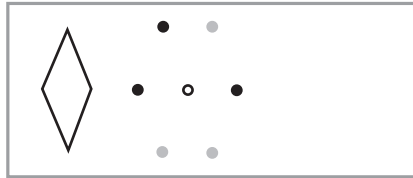
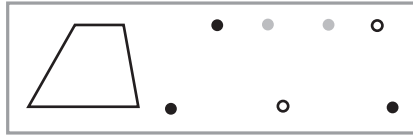
Кількість отриманих балів	Рівень розвитку саморегуляції
1	Низький
2–3	Середній
4–5	Високий

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЙ, УМІННЯ КЕРУВАТИСЯ СИСТЕМОЮ УМОВ ЗАВДАННЯ

Методика «Малювання по точках» («Зразок і правило»)

Методика містить 6 завдань, кожне з яких знаходиться на окремому аркуші. Зразками в завданнях № 1 і 5 є неправильні трикутники, у завданні № 2 — неправильна трапеція, у завданні № 3 — ромб, у завданні № 4 — квадрат, у завданні № 5 — чотирипроменева зірка.

Перед кожною дитиною покладіть аркуші із завданням. Покажіть дитині аркуш із завданням № 1 і скажіть: «Подивися: у тебе в завданні намальовано так само, як у мене».

Звертаючи увагу на вершини трикутника-зразка, продовжуйте: «Бачиш, тут були точки, які з'єднали так, що вийшов цей малюнок (потрібно вказати лише на сторони трикутника; слова *вершина*, *сторони*, *трикутник* не вимовляються). Поруч намальовані інші точки (потрібно вказати на точки, зображені праворуч від зразка). Ти сам з'єднаєш ці точки лініями так, щоб вийшов точно такий малюнок. Тут є зайві точки. Ти їх залишиш, не будеш з'єднувати.

Тепер подивись на свої завдання: ці точки однакові чи ні?» Отримавши відповідь «ні», скажіть: «Правильно, вони різні. Отут є червоні,

сині і зелені. Ти повинен запам'ятати правило: однакові точки з'єднувати не можна. Не можна проводити лінію від червоної точки до червоної, від синьої до синьої або від зеленої до зеленої. Лінію можна проводити тільки між різними точками. Запам'ятав, що потрібно робити? Потрібно з'єднати точки, щоб вийшов точно такий же малюнок, як отут (потрібно звернути увагу на зразок-трикутник).

Однакові точки з'єднувати не можна. Якщо ти проведеш лінію неправильно, скажи, я зітру її гумкою, вона не буде зарахована. Коли зробиш цей малюнок, перегорни сторінку. Там будуть інші точки та інший малюнок, ти будеш малювати його».

Після закінчення інструктажу дайте дитині простий олівець. Під час виконання завдання можете стирати на прохання дітей неправильно проведені лінії, стежити за тим, щоб не було пропущене яке-небудь завдання, за потреби підбадьорювати дитину.

Оцінка результатів

Основним показником виконання завдання є сумарний бал (СБ). Він отримується у такий спосіб. У кожному завданні насамперед установлюється точність відтворення зразка. У завданнях №1 і 5 відтвореним зразком (хоча б приблизно) вважається будь-який трикутник, у завданнях № 2, 3 і 4 — будь-який чотирикутник, у завданні №6 — будь-яка зірка. Незавершені фігури, які можуть бути доповнені до перелічених вище, також вважаються відтвореним зразком.

Якщо дитина відтворила зразок хоча б приблизно, вона отримує по одному балу за кожний правильно відтворений елемент фігури (у завданнях № 1–5 елемент є окрема лінія, у завданні №6 — промінь). Правильно відтвореним вважається елемент, що не має порушень правила (тобто той, що не містить з'єднання однакових точок).

Крім того, нараховується по одному балу за:

- дотримання правила, тобто якщо воно не було порушено в даному завданні жодного разу;
- повністю правильним є відтворення зразка (на відміну від приблизного);
- одночасне дотримання обох вимог (що можливо тільки у випадку повністю правильного відтворення).

Сумарний бал є сумою балів, отриманих дитиною за всі 6 завдань. Бал, отриманий за кожне із завдань, може коливатися: у завданнях № 1 і 5 — від 0 до 6, у завданнях № 2, 3, 4 і 6 — від 0 до 7.

Таким чином, сумарний бал може коливатися від 0 (якщо немає жодного правильно відтвореного елемента та в жодному із завдань не дотримане правило) до 40 (якщо всі завдання виконані безпомилково).

Стерті, тобто оцінені самою дитиною як неправильні, лінії під час оцінювання не враховуються.

У багатьох випадках достатньою є більш проста оцінка — кількість правильно виконаних завдань (КВЗ). КВЗ може коливатися від 0 (не виконане жодне завдання) до 6 (виконані всі 6 завдань).

33–40 балів (5–6 завдань) — високий рівень орієнтування у заданій системі вимог, дитина може свідомо контролювати свої дії.

19–32 бали (3–4 завдання) — недостатній розвиток орієнтування на систему вимог, що обумовлено невисоким рівнем розвитку довільності.

Менше 19 балів (2 і менше завдань) — надзвичайно низький рівень регуляції дій, постійно порушує задану систему вимог, запропоновану дорослим.

ЧИ ГОТОВА РУКА ДО ПИСЬМА? ДІАГНОСТИКА ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

Від того, наскільки добре розвинені м'язи руки, залежить не тільки успішність дитини в опануванні письма, але й те, наскільки добре буде розвиватися її мовлення. Дрібна моторика — це такий різновид рухів, в яких беруть участь дрібні м'язи наших рук. Коли дитина зовсім мала, вона через силу втримує у своїх неслухняних ручках ложку, брязкальце. Але малюк дорослішає, його рухи стають більш точними та усвідомленими. Йому вже не складно донести ложку до рота, намалювати нескладний малюнок. Рухи наших рук не є безумовним рефлексом, як ходьба, біг, стрибки. Вони вимагають спеціального розвитку.

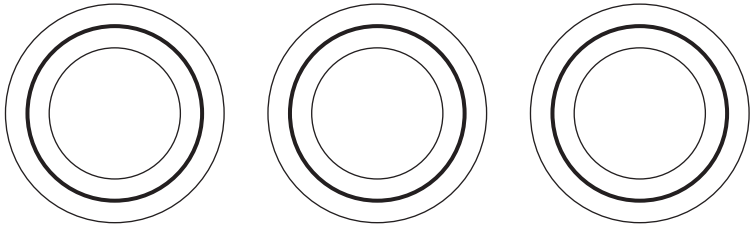
За допомогою яких занять і вправ можна розвивати дрібну моторику? Малювання, вирізання ножицями, збирання конструктора, ліплення із пластиліну і глини — всі ці заняття сприяють розвитку дитячої руки.

ВИВЧЕННЯ КООРДИНАЦІЇ РУХІВ, ВЗАЄМОДІЇ РУКИ ТА ОЧЕЙ

Тест «Три окружності»

Для проведення тесту приготуйте аркуш щільного паперу і ножиці.

Намалюйте на щільному папері зображення трьох окружностей, причому кожна окружність повинна бути намальованою трьома лініями: двома вузькими та однією широкою (відстань між лініями — 1,5 мм).

А тепер запропонуйте дитині вирізати коло по широкій лінії протягом хвилини. Дозволяється друга спроба (після першої невдачі).

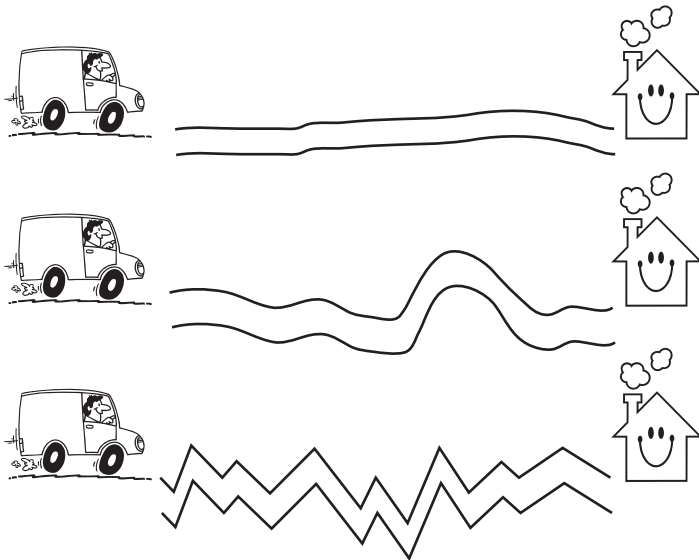
Оцінювання результатів

Припустимим є не більше двох перерізів вузької лінії. За більшу кількість перерізів результат оцінюється як негативний. Якщо ж перерізів лінії не було, то в дитини — високий рівень розвитку координації рухів.

ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТОЧНОСТІ РУХІВ

Тест «Доріжки»

За допомогою цього тесту можна визначити підготовленість руки до опанування письма, сформованість уваги і контролю за власними діями.

Запропонуйте дитині з'єднати лінією машину з будиночком, не з'їжджаючи з доріжки.

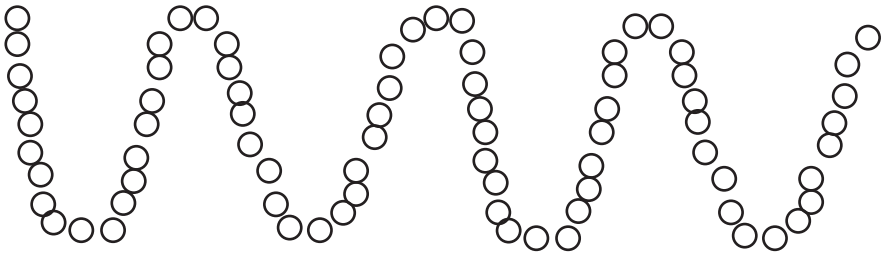
Оцінювання результатів

Рівень виконання завдання можна вважати **високим**, якщо виходи за межі доріжки відсутні, а олівець відривався від паперу не більше трьох разів.

Рівень виконання завдання **середній**, якщо дитина припустилася одного—трьох виходів за межі доріжки, лінія є доволі чіткою та упевненою, а олівець відривався від паперу не більше п'яти разів.

Рівень виконання **низький**, якщо дитина припускається більше трьох виходів за межі доріжки, малює нерівну, тремтячу, дуже слабку, майже непомітну лінію або робить це навпаки з дуже сильним натиском.

ВИВЧЕННЯ ШВИДКОСТІ РУХІВ І РІВНЯ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЇ КИСТІ РУКИ

Тест «Змійка»

Запропонуйте дитині протягом 30 секунд поставити точки в центрі якомога більшої кількості кружків.

Оцінювання результатів

Під час оцінювання результатів Ви повинні підрахувати загальну кількість точок, поставлених дитиною, а потім з отриманої кількості відняти кількість точок, поставлених поза кружком або на його межі. Отримана кількість балів і є показником успішності виконання завдання.

Високий рівень розвитку — 34 бали і вище.

Рівень **вище середнього** — 27–33 бали.

Середній рівень — 18–26 балів.

Рівень **нижче середнього** — 12–17 балів.

Низький рівень розвитку — до 11 балів.

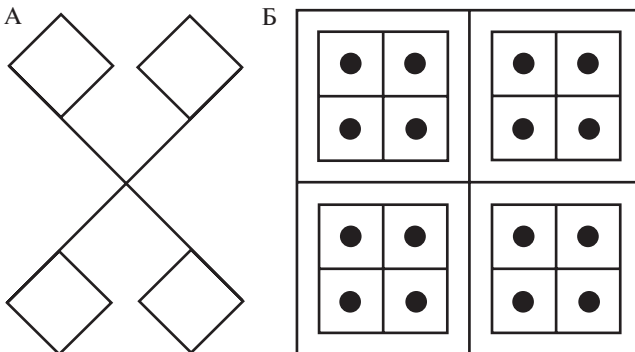
ПЕРЕВІРЯЄМО ПАМ'ЯТЬ. ДІАГНОСТИКА МНЕМІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

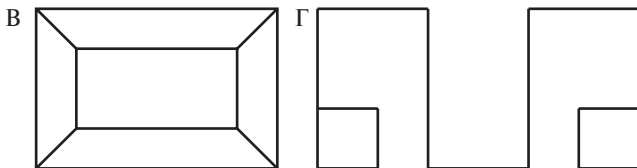
Пам'ять шестирічної дитини є особливо багатю на образи конкретних предметів. Дошкільний період — найсприятливіший час для розвитку пам'яті. Саме в цей віковий проміжок малюк із легкістю запам'ятовує найрізноманітнішу інформацію. Протягом усього дошкільного віку пам'ять удосконалюється і змінюється. Вона розвивається дуже інтенсивно, тому що дітям властиво ставити безліч питань та сприймати величезну кількість інформації. Поки в дитини ще переважає наочно-образна пам'ять. Але вже виникає та розвивається словесно-логічна, під час спогадів починають виокремлюватися істотні ознаки предметів. І хоча в шість років запам'ятовування здебільшого ще має мимовільний характер, починають розвиватися довільна увага і пам'ять, дитина вже може самостійно поставити собі завдання щось згадати або запам'ятати. Це бажання потрібно заохочувати, навчати малюка запам'ятовування за допомогою ігор та вправ, контролювати правильність засвоєння інформації. Адже незабаром малюк піде до школи, і всі навички, які були закладені в дошкільному віці, стануть базою для його шкільних досягнень.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ

Тест Д. Векслера

Можна перевірити зорову пам'ять дитини за допомогою методики Д. Векслера. Малюкові пропонуються 4 малюнки. На кожний із них дозволяється подивитися протягом 10 секунд. А потім дитина повинна відтворити їх на чистому аркуші паперу.

Оцінювання результатів

- А. Дві перехрещені лінії та два прапорці — 1 бал.
 Правильно розташовані прапорці — 1 бал.
 Правильний кут перетинання ліній — 1 бал.
 Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.
- Б. Великий квадрат із двома діаметрами — 1 бал.
 Чотири маленьких квадрати у великому — 1 бал.
 Два діаметри з усіма дрібними квадратами — 1 бал.
 Чотири точки у квадратах — 1 бал.
 Точність у пропорціях — 1 бал.
 Максимальна оцінка цього завдання — 5 балів.
- В. Великий прямокутник із маленьким у ньому — 1 бал.
 Всі вершини внутрішнього прямокутника з'єднані з вершинами зовнішнього прямокутника — 1 бал.
 Маленькі прямокутники точно розміщені у великому — 1 бал.
 Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.
- Г. Відкритий прямокутник із правильним кутом на кожному краї — 1 бал.
 Центр і ліва (або права) сторона відтворені правильно — 1 бал.
 Фігура правильна за винятком одного неправильно відтвореного кута — 1 бал.
 Фігура відтворена правильно — 3 бали.
 Максимальна оцінка цього завдання — 3 бали.
 Максимальний результат тесту — 14 балів.

ВИВЧЕННЯ КОРОТКОЧАСНОЇ ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ

Напишіть на аркуші паперу шість цифр і запропонуйте дитині їх назвати вголос. На запам'ятовування кожної цифри приділяється дві секунди. Потім попросіть її повторити цифри по пам'яті в будь-якій послідовності.

7 3 6 1 9 4

Оцінювання результатів

Під час оцінювання результату виконання завдання з кількості правильно відтворених цифр відніміть кількість помилково названих цифр. Якщо дитина назвала цифри в правильній послідовності, додайте ще 1 бал.

Високий рівень — 7 балів.

Рівень **вище середнього** — 6 балів.

Середній рівень — 3–5 балів

Рівень **нижче середнього** — 2 бали.

Низький рівень — 0–1 бал.

ВИВЧЕННЯ ОБСЯГУ КОРОТКОЧАСНОЇ ТА ДОВГОСТРОКОВОЇ ПАМ'ЯТІ

1	
2	
3	
4	
5	

Заздалегідь заготуйте п'ять рядів простих фігур, причому ряди повинні ускладнюватися. Покажіть дитині перший ряд фігур. Попросіть її уважно розглянути фігури і намагатися їх запам'ятати. Потім заберіть зразок — нехай малюк малює по пам'яті. І таким чином — усі п'ять рядів.

Час показу рядів:

1 ряд — 2 секунди;

2 ряд — 3 секунди;

3 ряд — 4 секунди;

4 ряд — 5 секунд;

5 ряд — 6 секунд.

Обсяг короткочасної пам'яті Ви будете визначати за кількістю фігур у відтвореному ряді (у балах).

Для визначення обсягу довгострокової пам'яті запропонуйте дитині через день згадати, які фігури вона копіювала вчора. Результати роботи оцінюються так само.

Оцінювання фігур у балах (за кожен фігуру):

1 ряд — по 0,5 бала;

2 ряд — по 1 балу;

3 ряд — по 1,5 бала;

4 ряд — по 2 бали;

5 ряд — по 2,5 бали.

Максимально можлива кількість балів — 30, 5. Взявши це число за 100%, Ви зможете приблизно визначити обсяг короткочасної і довгострокової пам'яті дитини.

ПЕРЕВІРКА РІВНЯ РОЗВИТКУ СЛУХОВОЇ ПАМ'ЯТІ

Тест Д. Венгера «10 слів»

Увага! Головна умова проведення цього тесту — повна тиша!

За допомогою цього тесту Ви зможете досліджувати не тільки довільне запам'ятовування та слухову пам'ять, а також стійкість уваги та уміння концентруватися.

Запропонуйте дитині запам'ятати 10 слів. Слова повинні бути простими і короткими (одно- або двоскладові), непов'язані між собою за змістом. Це може бути такий ряд: кіт, ліс, дим, ніч, голка, міст, брат, кінь, вікно, стілець.

У Вас завжди повинен бути запасний ряд слів на той випадок, якщо тестування доведеться повторити через певний проміжок часу. Для цього Ви можете використати такі слова: *стіл, каша, крейда, рука, слон, парк, хвртка, вікно, бак, щеня*.

Повільно прочитайте дитині слова і попросіть її повторити все, що вона запам'ятала: «Зараз я прочитаю тобі десять слів. Вони всі тобі знайомі. Слухай уважно і запам'ятовуй їх. А потім повториш те, що запам'ятав. Слова можеш повторювати в будь-якому порядку. Намагайся запам'ятати якомога більше слів».

Перед другим та третім повтореннями слів скажіть: «Я знову прочитаю тобі ті ж самі слова, а ти знов повториш їх. Ти повинен сказати всі слова, які запам'ятав. Не важливо, називав ти їх під час першого повторення чи ні».

Потім прочитайте ці ж слова вдруге, а дитина повинна знову повторити все, що запам'ятала. Процедура повторюється доти, поки дитина не запам'ятає всі 10 слів (але не більше п'яти разів). Перед п'ятим повторенням скажіть: «Зараз я назву слова востаннє, а ти намагайся запам'ятати якомога більше слів».

Крім інструкції Ви не повинні більше нічого говорити, можете лише підбадьорювати дитину.

Оцінювання результатів

Високий рівень розвитку слухової пам'яті — дитина з першого разу запам'ятовує 4–5 слів, а всі десять слів — через 3–5 повторів.

Низький рівень розвитку слухової пам'яті — дитина навіть після 6–7 повторів не може запам'ятати і відтворити всі слова. Це може свідчити про слабку нервову систему або про мінімальні мозкові дисфункції. Зазвичай у таких дітей є проблеми і з увагою.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАЧЕННЕВОЇ ПАМ'ЯТІ

Тест «Запам'ятай фрази»

Повільно прочитайте дитині такі, наприклад, фрази:

1. Восени йдуть дощі.
2. Діти люблять гратися.
3. У саду ростуть яблуні і груші.
4. У небі летить літак.
5. Хлопчик допомагає своїй бабусі.

Попросіть дитину повторити ті фрази, які їй вдалося запам'ятати. При цьому головним є передача змісту кожної фрази, дослівний повтор не є обов'язковим.

Якщо з першого разу дитина не змогла повторити всі фрази, прочитайте їх ще раз.

Оцінювання результатів

Високий рівень розвитку значенневої пам'яті — дитина впоралася із завданням після 2 або 3 спроби.

Низький рівень розвитку значенневої пам'яті — дитина навіть після 6–7 повторів неспроможна запам'ятати фрази.

ОЦІНЮВАННЯ МЕХАНІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ І ЗДАТНОСТІ ДО ОСМИСЛЕНОГО ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ

Попросіть дитину запам'ятати пари слів, які Ви прочитаєте на початку тестування.

Серія А

ТАРІЛКА — СУП
 ПОШТА — ЛИСТ
 ЗИМА — СНІГ
 БУЛКА — БОРОШНО
 ОЛІВЕЦЬ — ПАПІР
 МАШИНА — ДОРОГА
 МУЛЬТФІЛЬМ — ТЕЛЕВІЗОР
 БУКВИ — КНИГА
 ЧОБИГ — НОГА
 РИБА — ВОДА

Потім зачитайте тільки перші слова пар, а дитина повинна згадати, яке слово було у парі другим. Підрахуйте правильно відтворені пари слів. Це — показник розвитку значенневої пам'яті.

Зачитайте інші пари слів.

Серія Б

КНИГА — ВІКНО
 РУКА — ХМАРА

ВИДЕЛКА — СПРАВА
СОСНА — ЛОЖКА
СПИНА — ЛАМПА
КОРОВА — СТІЛ
ЯЩИК — ПАЛЕЦЬ
ЧИСЛО — ДАХ
НОЖИК — ЛІТО
КОШИК — СВІЧКА

Дитина повинна повторити ті слова-пари, які вона запам'ятала. (Ви читаєте тільки перші слова в парі.)

Оцінювання результатів

А тепер підрахуйте правильно відтворені слова. Це — показник розвитку механічної пам'яті. Порівняйте результати серії А з результатами серії Б. У такий спосіб Ви зможете встановити співвідношення між механічною і значенневою пам'яттю дитини.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛУХОВОЇ ПАМ'ЯТІ ДИТИНИ ПІД ЧАС ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ

Арифметичний тест Д. Векслера

Досить часто дитина може добре впоратися із завданнями на пряму лічбу та зазнає значних труднощів під час зворотної лічби. У цьому випадку починає працювати не тільки слухова пам'ять, але і довільна увага та здатність подумки перетворювати матеріал.

Прямий ряд. Я назву тобі кілька цифр, а ти їх повтори у такому саме порядку.

2, 4;
3, 7, 2;
4, 6, 3, 8;
9, 5, 3, 7, 5;
1, 3, 5, 2, 8, 3;
8, 3, 6, 2, 4, 5, 1.

Зворотний ряд. Я назву тобі кілька цифр, а ти повтори їх у зворотному порядку. Наприклад, я скажу: «Два, чотири», а ти повториш: «Чотири, два».

7, 3;
2, 8, 4;
6, 3, 7, 2;
9, 3, 6, 2, 1;
4, 8, 7, 2, 6, 9;
5, 7, 9, 4, 8, 3, 6.

Оцінювання результатів

Високий рівень розвитку слухової пам'яті:

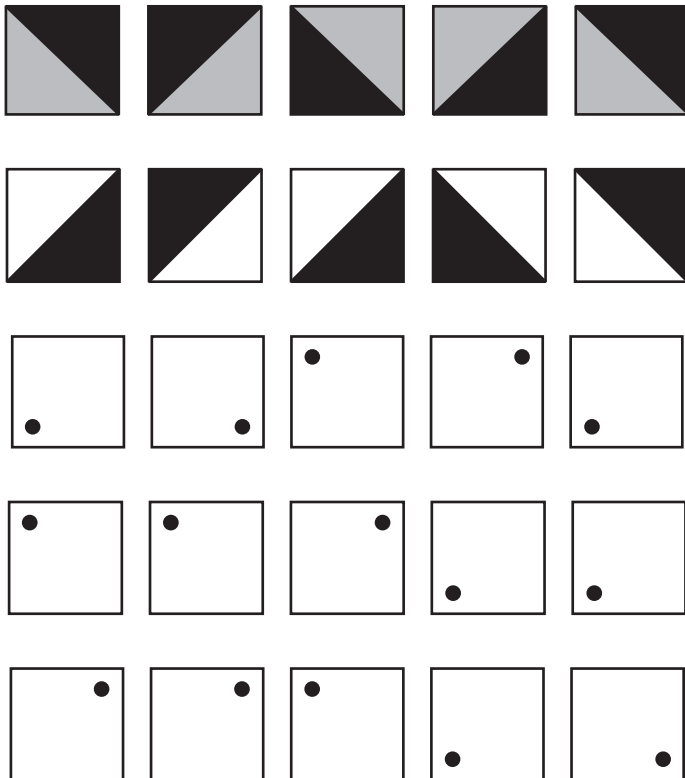
- 5–6 цифр під час прямого повторення;
- 4–5 цифр під час зворотного повторення.

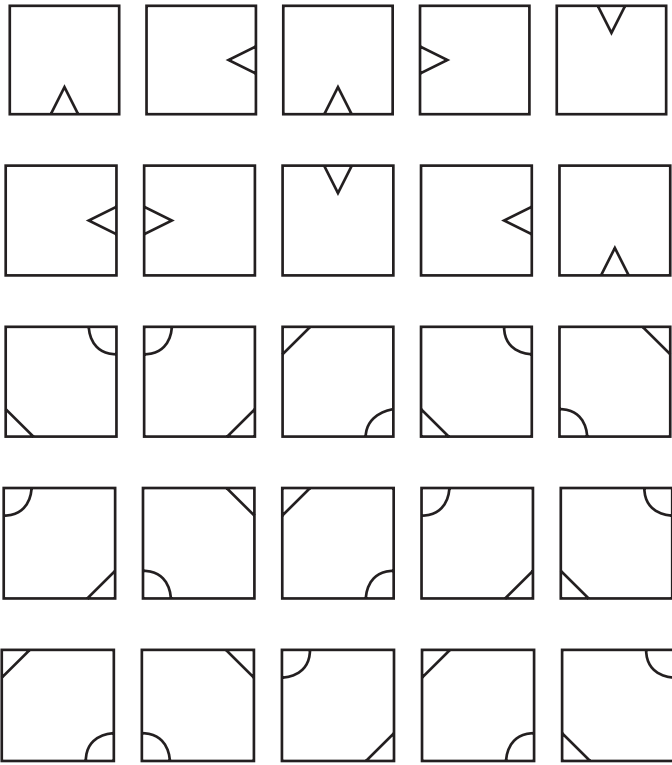
ОЦІНЮВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО УПІЗНАВАННЯ**Тест «Впізнай фігури»**

Запропонуйте дитині подивитися на картинки (їх — по п'ять у ряді). Крайня зліва картинка — зразок. Дитині потрібно визначити і сказати, яка з чотирьох наступних картинок є схожою на першу.

Це — тренувальна спроба. Подальшу роботу потрібно розпочинати, якщо Ви переконалися, що дитина повністю зрозуміла завдання.

Далі Ви покажете дитині наступні картинки, по черзі з 1-ї до 10-ї. Експеримент триває доти, поки дитина не розв'яже всі 10 завдань.

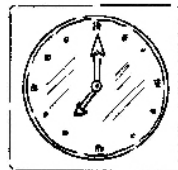
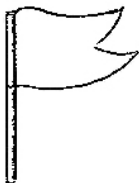

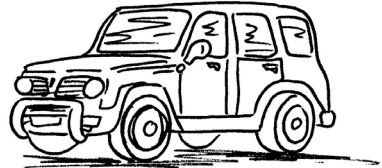
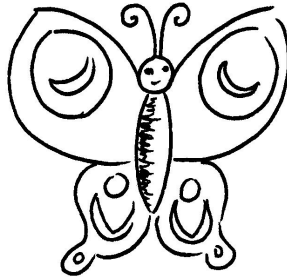
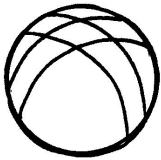
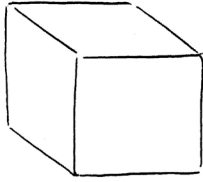
Оцінювання результатів

Відмінним є результат, якщо дитина впоралася з усіма завданнями за 45–60 секунд.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗНОЇ ПАМ'ЯТІ

Приготуйте табличку з 12 картинками. Протягом 30 секунд дайте дитині розглянути картинки. А тепер сховайте табличку і попросіть малюка намалювати або сказати Вам, які картинки він запам'ятав. Оцініть результат за кількістю правильно відтворених образів. Норма для шестирічної дитини — 6 і більше образів.

ВИВЧЕННЯ ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ

Тест «Чого не вистачає?»

Покладіть перед дитиною іграшки (або картинки) — до 10 штук. Нехай роздивиться їх протягом 1–2 хвилин, потім відвернеться, а Ви поміняєте іграшки місцями або одну з них забере. Запитайте в дитини: «Чого не вистачає?»

Орієнтовні зображення на картинках, які Ви можете показати: зебро, сонечко, апельсин, стіл, велосипед, телефон, ведмедик, тарілка, книга, черепаха.

Оцінювання результатів

Високий рівень розвитку зорової пам'яті — дитина легко помічає зникнення трьох іграшок, називає їх.

Середній рівень — дитина помічає зникнення 1–2 іграшок.

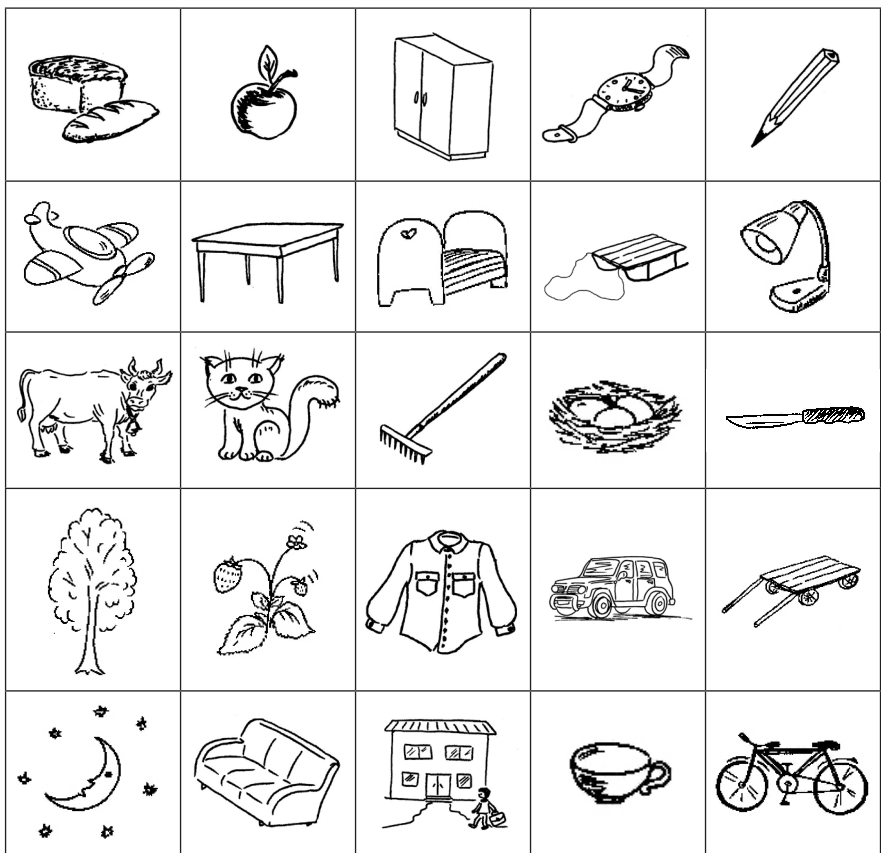
Низький рівень — дитина не може назвати іграшку, що зникла.

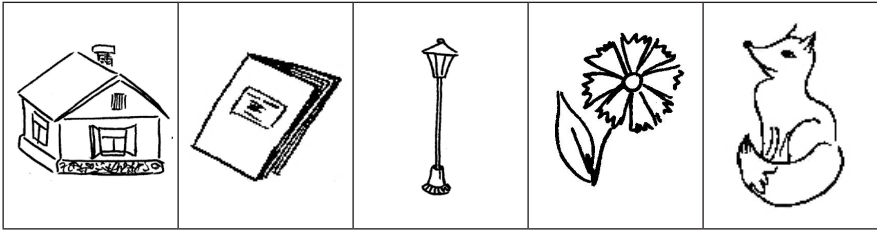
Тест опосередкованого запам'ятовування О. М. Леонтєва

Доберіть 10–15 слів, які потрібно буде запам'ятати дитині. Приготуйте картки із картинками (приблизно 20–30 картинок). Причому картинки не повинні бути прямою ілюстрацією до слів.

Слова для запам'ятовування: обід, світло, птах, сад, одяг, навчання, дорога, ніч, стілець, поле, помилка, ліс, молоко, кінь, миша. Скажіть дитині: «Зараз я буду зачитувати слова, а ти, щоб краще запам'ятати, — обирай картку з малюнком, що тобі потім допоможе згадати назване мною слово».

Першим вимовляється, наприклад, слово *молоко*. Щоб запам'ятати це слово, дитина повинна обрати картку із зображенням корови.

На вибір картки до кожного слова дається 30 секунд, хоча деякі дітей працюють швидше. Розпитайте дитину, чому вона обрала саме цю картку до цього слова.

Після того, як Ви прочитали всі слова, зробіть 15-хвилинну перерву та пограйтеся з дитиною. Після закінчення цього часу покажіть дитині картинки, що вона обрала для запам'ятовування, та попросіть назвати слова, які вона запам'ятала.

Оцінювання результатів

Кількість правильно названих слів свідчить про рівень розвитку в дитини логічних зв'язків у процесі запам'ятовування.

УВАГА! УВАГА! А ЗАРАЗ ПЕРЕВІРИМО УВАГУ!

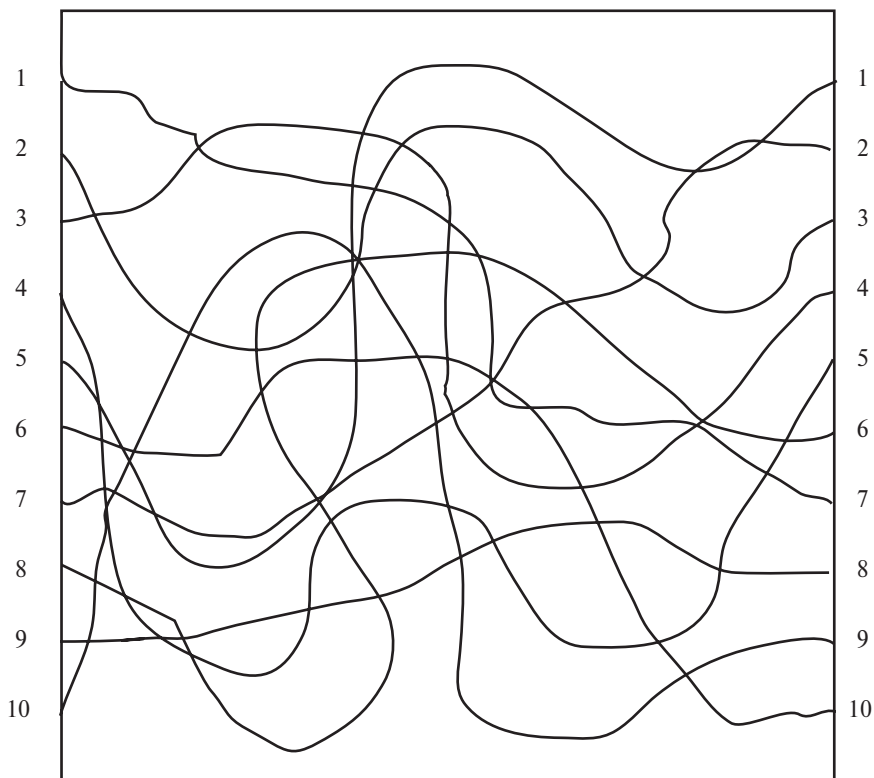
Головна особливість уваги дітей-дошкільників — це те, що вона виникає під впливом зовні привабливих предметів. Дитина може зосереджувати увагу доти, поки її цікавить той або інший об'єкт. Навіть у шестирічок увага ще рідко виникає під впливом якої-небудь поставленої мети. Тобто вона ще є мимовільною. Появі і розвитку довільної уваги передують формування регульованого сприйняття та активне опанування мовлення. Чим кращим в дитини є розвиток мовлення, тим вищим є рівень розвитку сприйняття, тим раніше виникає й довільна увага.

Обсяг уваги дошкільника є ще дуже невеликим. Дитина може зосереджувати свою увагу на чомусь привабливому лише протягом 12–20 секунд. Стійкість уваги залежить від індивідуальних особливостей кожної дитини.

ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ УВАГИ

Тест «Переплетені лінії»

Запропонуйте дитині малюнок, на якому зображені 10 переплетених ліній.

Кожна лінія має номер на початку (ліворуч) і в кінці (праворуч). Однак ці номери не збігаються.

Попросіть дитину уважно простежити за кожною лінією від її початку до кінця. При цьому не можна користуватися ручкою, олівцем або пальцем, стежити потрібно тільки очима. Дитина повинна назвати номер лінії ліворуч, а потім — номер лінії праворуч. Фіксуйте час виконання всього завдання, помилки в роботі тощо.

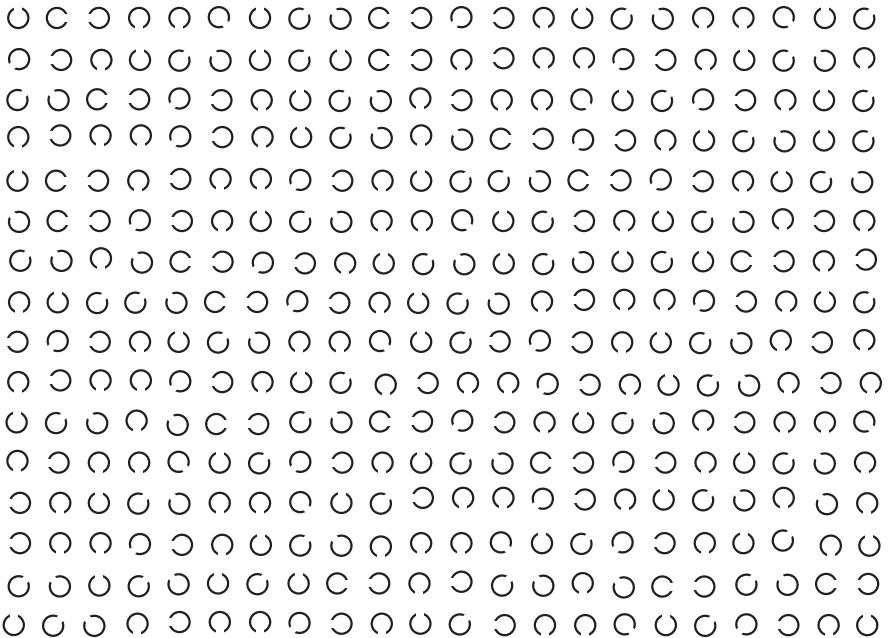
Оцінювання результатів

Більшість дітей у віці 6 років можуть впоратися із цим завданням практично без помилок за 1–2 хвилини.

ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ, РОЗПОДІЛУ І ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ УВАГИ

Тест «Кільця»

Для проведення тесту Вам знадобиться таблиця із зображенням кільця, що мають розриви в різних частинах.

Бажано, щоб кільця за розміром були приблизно такими, як малі букви у букварі.

Для оцінювання стійкості уваги дитини попросіть її якнайшвидше знаходити і закреслювати кільця з розривом у певному місці (наприклад, праворуч).

Оцінювання результатів

Зазвичай за 2 хвилини дитина шести років переглядає 10–11 рядків. Але під час першої спроби вона може зробити багато помилок. Під час подальшого тренування помилок стає все менше й менше, а продуктивність роботи підвищується.

ВИВЧЕННЯ ДОВІЛЬНОСТІ ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ УВАГИ

Тест «Зоопарк»

Приготуйте 10 карток із зображенням шести тварин на кожній із них. Завдання виконується п'ять разів.

Поясніть дитині: «Відбери картки із зображенням курочки і конячки, але не бери картинки із зображенням ведмедя». (Ви можете взяти картинки з будь-якими тваринами, які знайдете.)

Після виконання цього завдання змішайте картки і запропонуйте дитині знов відібрати їх за тим же принципом. При цьому попросіть

дитину уважно подивитися на всі зображення, згадати, яку умову вона почула під час першого відбирання.

Після виконання другого відбирання змішайте картки знову. Але перед третім відбиранням поясніть дитині, що тепер вона не повинна брати картки із зображенням курочки і конячки, — тепер потрібно брати тільки картки із зображенням ведмедя. Перед четвертим відбиранням запитайте в дитини, які картинки потрібно брати, а які — не можна. Попросіть її повторити вголос нове завдання. Перед п'ятим відбиранням попросіть дитину згадати зміст першого завдання і відібрати картки відповідно до нього.

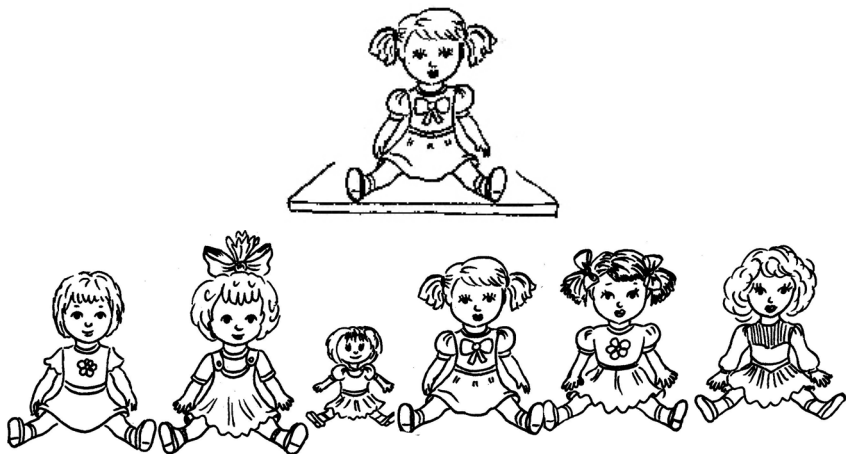
Оцінювання результатів

Після виконання дитиною всіх п'яти завдань Ви зможете зробити висновки про особливості переключення її уваги і за потреби розвинути цю здатність, повторюючи вправи з різними картинками.

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ УВАГИ

Тест «Знайди ляльку»

Приготуйте картинку, на якій зображені сім ляльок. Попросіть дитину: «Знайди серед інших картинок таку ж ляльку, як та, що сидить на поличці».

Попросіть дитину, щоб вона розповіла Вам про свої міркування під час виконання цього завдання.

Оцінювання результатів

Якщо дитині легко виконувати це завдання, можете оцінити рівень розвитку уваги як **високий**.

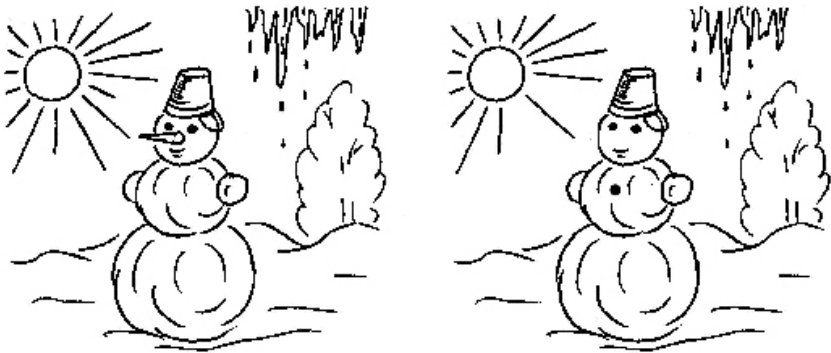
Якщо дитина витратила на виконання завдання доволі часу, але все-таки впоралася із завданням, вважайте рівень розвитку уваги **середнім**.

Якщо ж завдання не виконане зовсім, рівень розвитку уваги — **низький**.

Тест «Знайди відмінності»

Приготуйте дві однакові картинки, на яких обов'язково повинні бути п'ять відмінностей. Такі завдання зустрічаються в дитячих журналах, у розвивальних книгах-прописах. Дитина розглядає картинки протягом 1–2 хвилин, потім розповідає про знайдені нею відмінності.

Попросіть дитину: «Подивися уважно на ці картинки. Тут є 5 відмінностей. Знайди їх і розкажи мені».

Оцінювання результатів

П'ять відмінностей знайдені швидко — **високий** рівень.

Знайдені не всі відмінності (2–4), на виконання завдання витрачено багато часу — **середній** рівень.

Відмінності не знайдені, або знайдена тільки одна відмінність — **низький** рівень.

Тест «Знайди пару»

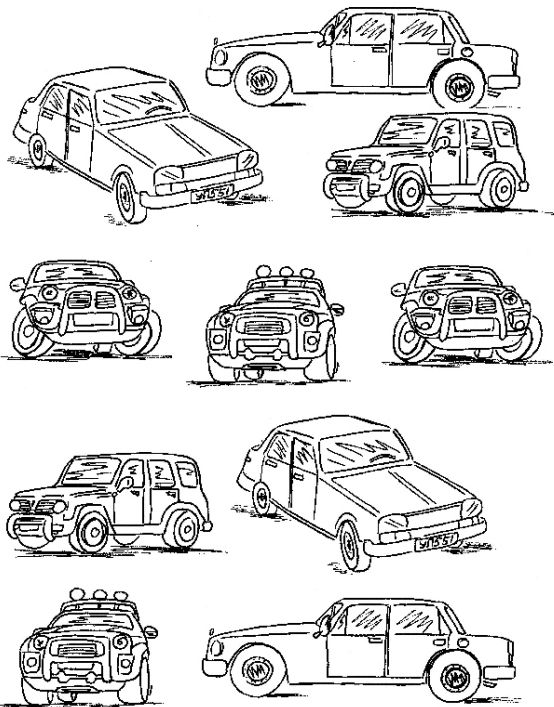
Приготуйте заздалегідь картинку, на якій будуть намальовані парні предмети, у даному випадку — автомобілі. Запропонуйте дитині: «Знайди пару кожному автомобілю».

Оцінювання результатів

Якщо дитина швидко знайшла пари до кожного автомобіля — **високий** рівень.

Знайшла пари не до всіх автомобілів (більше половини) або витратила багато часу на виконання завдання — **середній** рівень.

Знайшла лише 1 пару, дуже довго виконувала завдання — **низький** рівень.

ВИЯВЛЕННЯ ШВИДКОСТІ РОЗПОДІЛУ І ПЕРЕКЛЮЧЕННЯ УВАГИ, ЇЇ ОБСЯГУ ТА СТІЙКОСТІ

Тест «Коректурна проба»

Що можна визначити за допомогою цього тесту?

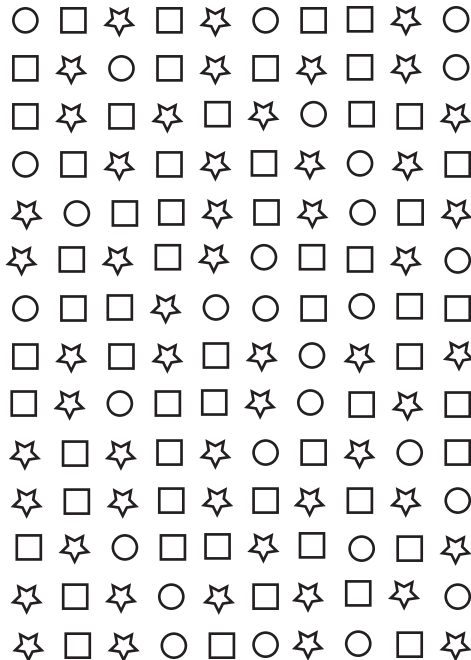
- Рівень концентрації уваги (кількість помилок).
- Ступінь довільної регуляції поведінки (зменшення кількості помилок після того, як з'являється чіткий критерій закінчення роботи).
- Рівень вольової готовності (прийняття інструкції і форми, в якій вона отримується, — зовнішня схема або внутрішня, словесна інструкція).
- Рівень стомлюваності і працездатності дитини.

Запропонуйте дитині таблицю з будь-якими знаками — буквами, фігурами, цифрами, картинками. Для дітей, що вміють читати, це може бути сторінка з книжки, без картинок, з доволі великими буквами. Під час буквеної форми коректурної проби дитина повинна якнайшвидше знаходити і закреслювати різними способами три певних букви.

Наприклад, букву А — поперечною рисою, букву К — вертикальною, а букву Ц — хрестиком.

Й Л О В Н Т А Р О П Л О У Ж Ю Б Ч Т Р Х Є Ж Д Ф А
 Ч Я У Й С У И К Н Т П О Д Б О Д Ш Г З Ж Є О А Л У
 М О Т А Р Н В П М Е Я А С І В К Ц У У А М С И Р П
 Я Ч Ф В І Ц С Й А М Л Б Ю Д Ж З Є И Ж З Є А О А І
 Р И А Н М И П Г Т Е О Л В А О Р П І Е А В М П Я А
 В Ф У Й І Ц В А С Ч З Ч Ю І О А Р Г П Т Р А Л В Ж
 Д В Х І Є І О В О А Т И И М Р Н І П В И А А Р Б О
 Щ О Д Л А П О Г А І О Е П И Т О С Р Г В Д П Щ Д Ю
 О Ж З Х Є Е Б А Т Р И П М А С В Ч І У Ф В К Ц А У
 П К Н Р П О Г Н О Т А Р Л Ш О І А В К Е Й К Ц А В
 С П С Т О С Р Н І А І Д У З А Б И Л Ш Н П Т Ц Ц Й
 Е К Ц У Г Е Ш Н З Г Х Л Ю Б Ж Б І Ж И Л М Р С П Ч
 М А В Я С Ф А І К Ц Е Г К Т Е И И Л Р А Г О А Г М
 Н Р А Г О Р В Г Н У Р Л В Ж В З Л А Р Р Н В П А А
 Р А Н О І Ж Ш Л О Т Р П М А В К І Ц Й Д Щ Л О П М
 И Р П В З Б Ж Х Є О Г Р А В У І Ц Й Ф А Л П С П А
 И Е Н М П Р М Л О П О Ш В Д Л П Ш Р О Р І Щ Ц Ю Ж

Якщо Ви обрали небуквену форму тесту, завдання залишається таким же: наприклад, коло потрібно закреслювати поперечною рисою, квадрат — вертикальною, а зірку — хрестиком.

Необхідно також зробити зразок на невеликому прямокутному аркуші паперу (приблизно 30х10 см), на якому фігури або букви будуть закреслені саме так, як це потрібно зробити дитині.

Крім того, під час тестування Вам знадобиться секундомір або годинник із секундною стрілкою. Ваше завдання — фіксувати час виконання завдання.

Дитині можна сказати, що Ви хочете перевірити її силу волі, витривалість або пам'ять, можете просто пограти з нею у школу. Ви говорите, що вона повинна уважно переглянути весь аркуш і закреслювати фігурки (або букви) так, як буде задано, після чого голосно та виразно прочитайте інструкцію: «Слухай мене уважно, щоб добре запам'ятати і не переплутати, які фігурки потрібно закреслювати. Розглянь свій аркуш та закресли всі, повторюю, всі кружечки, навскіс справа наліво, всі квадрати — зліва направо, а трикутники — хрест навхрест. Повторюю: всі кружечки закреслюєш справа наліво, квадрати — зліва направо, а трикутники — хрест навхрест. Ти запам'ятав, що потрібно робити? Повтори, будь ласка, а потім починай працювати».

Під час пояснення Ви демонструєте зразок, але під час тестування забираєте його. Якщо дитина не зрозуміла і просить повторити завдання, зробіть це обов'язково. Якщо Ви відчуваєте, що дитина не зрозуміла, але боїться або соромиться запитати, повторіть самі ще раз, без її прохання. Ви повинні бути впевненими, що дитина все почула і зрозуміла. Потім попросіть дитину повторити інструкцію, перевіряючи, чи правильно вона запам'ятала, яку фігуру (або букву) вона повинна закреслювати і як саме.

Якщо дитина не може впоратися із завданням, плутається, покладіть перед нею заготовлений зразок.

Коли з'являється багато помилок і пропущених букв, а дитина частіше дивиться у вікно, ніж на аркуш, голосно скажіть: «Мабуть, ти утомився, але тобі залишилося попрацювати лише одну хвилину, а потім ти — вільний». Після цього уважно подивіться, чи змінився характер діяльності дитини, чи підвищилася її працездатність.

Цей тест можна використати і для отримання інформації про працездатність дитини. Із цією метою кожні 30 секунд робіть оцінювання кольоровим олівцем на бланку (заздалегідь попередивши про це дитину). Далі підрахуйте кількість знаків, переглянутих за кожні 30 секунд, і складіть графік продуктивності (по вертикальній осі відкладається кількість переглянутих за кожні 30 секунд знаків, а по горизонталі — витрачений на роботу час 30-секундними відрізками). Крива, що має тенденцію до деякого підвищення наприкінці роботи, рівномірну висоту лінії в середині і невеликий спуск на початку, вважається нормальною кривою працездатності з вираженим стійким періодом опрацювання.

Різкі коливання по всій довжині кривої працездатності або зниження наприкінці роботи свідчать про швидке виснажування уваги.

Оцінювання результатів

Під час роботи потрібно спостерігати за дитиною і відзначати, через який час починає знижуватися її працездатність. Помилкою вважається не тільки неправильно закреслена, але й пропущена буква або фігура.

Як інтерпретувати отримані результати? Насамперед не забувайте, що ця методика є багатоплановою, тобто Ви аналізуєте кілька психологічних параметрів. Один з найважливіших — це **рівень довільної регуляції діяльності** дітей. Ви звертаєте увагу, по-перше, на вміння сприйняти завдання, а по-друге, — на форму, в якій це завдання сприймається.

Діти, в яких не сформована вольова готовність, тобто діти з низькою довільністю, взагалі не можуть сприйняти завдання, відволікаються навіть за наявності зразка, припускаються багатьох помилок уже в перші хвилини роботи, іноді навіть починають малювати або розфарбовувати фігурки. Тільки нагадування дорослого, його постійний контроль здатні повернути їх до роботи.

Сприймати завдання і працювати за зразком діти можуть із 5–5,5 років. Однак уже деякі шестирічки та більшість дітей 6,5–7 років сприймають і словесну інструкцію, за якою схеми діяльності «будуються» у свідомості дитини, тому вона не має потреби в зовнішніх опорах та підказках. Саме такий рівень є оптимальним для школи. Навіть діти, які в цьому віці ще відчувають потребу в зразку, у принципі готові до навчання, тому що вони все-таки сприймають завдання. Просто їм необхідне додаткове тренування, особливо тренування довільного запам'ятовування. Діти, які не сприймають завдання в принципі, до навчальної діяльності не готові.

Не менш важливим є параметр — **рівень концентрації уваги**. Його характеризує насамперед кількість помилок, які робить дитина.

Діти 5–6 років можуть працювати протягом 4–5 хвилин. Для дітей цього віку нормою вважають наявність 1–2 помилок за хвилину роботи.

Через 5 хвилин роботи в п'яти-, шестирічних (або 10 хвилин у семирічних) дітей кількість помилок різко збільшується, вони починають відволікатися, саме в цей момент Ви їй даєте нову інструкцію (говорите, що залишилося попрацювати всього одну хвилину). Після усунення невизначеності, коли діти розуміють, що робота є близькою до завершення, їхня діяльність повинна нормалізуватися, а помилки, що з'явилися, — зникнути.

Саме це вміння концентруватися, довільно регулювати свою діяльність і зосереджуватися є необхідним не тільки для успішного навчання в школі, але й для успішної діяльності взагалі.

Цей тест свідчить також і про ступінь стомлюваності, астеничності дітей. Слабкі діти дуже швидко утомлюються і припускаються багатьох помилок не через 5–10 хвилин (що є цілком нормальним), а вже через 2–3 хвилини. Однак будьте уважні і не плутайте цих дітей із дітьми, в яких дуже низький рівень вольової готовності, тому що астеничні діти в першу хвилину сприймають завдання та починають правильно закреслювати фігури, просте порушення діяльності в них починається раніше, у той час як у дітей із низькою довільністю помилки, спроби відходу і відволікання з'являються із самого початку.

ЩО ТИ БАЧИШ, ЩО ТИ ЧУЄШ, ЩО ТИ ВІДЧУВАЄШ? ВИВЧЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ

У дошкільників уже відносно сформовані всі аналізатори, на основі яких продовжують розвиватися всі види чутливості. У шестирічному віці значною є роль відчуття і сприйняття. 80% всієї інформації про навколишній світ дитина отримує за допомогою зору. У шестирічній дитини значно точнішим стає вміння розрізняти кольори: малюк знає не тільки декілька основних кольорів, але й безліч їхніх відтінків.

Гострота слуху в дитини є нижчою, ніж у дорослого. Однак під час сприйняття музичних творів дитина вже здатна відчувати ритм та темп.

У цей віковий період значно вдосконалюється кінестетична і тактильна чутливість. Дитина вже здатна розрізняти предмети за їхньою вагою, навіть якщо різниця є не дуже значною.

Можна помітити й значні зміни в сприйнятті простору. У дитини з'являється потреба й інтерес розібратися у всіх формах, що їй зустрічаються. Дещо складнішим для малюка цього віку є розв'язання завдань на окомір.

Сприйняття дитини шести років ще має мимовільний характер. Однак до семи років діти вже можуть ставити перед собою метою вивчення властивості того чи іншого предмета, порівняння предметів між собою.

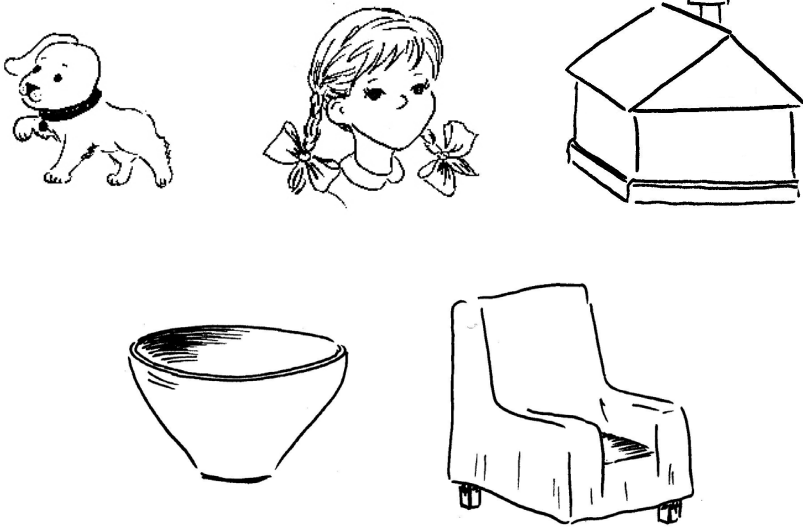
Саме розвиток сприйняття дає можливість дітям дізнаватися про властивості предметів, відрізнити одні предмети від інших, з'ясувати зв'язки і відносини, що існують між ними.

ОЦІНЮВАННЯ ЦІЛІСНОСТІ СПРИЙНЯТТЯ

Тест «Чого не вистачає на малюнку?»

Для проведення цього тесту Вам знадобиться секундомір.

Покажіть дитині 7–8 картинок із зображенням знайомих предметів, попросіть її уважно подивитися на кожну картинку і назвати відсутню деталь (тобто сказати, чого саме не вистачає на малюнку).

Оцінювання результатів

Фіксуйте час сприйняття всіх картинок за допомогою секундоміра і правильність визначення відсутніх ознак.

10 балів (**дуже високий рівень**) — дитина назвала всі 7–8 неточностей менше, ніж за 25 секунд.

8–9 балів (**високий рівень**) — час пошуку всіх неточностей тривав 26–30 секунд.

4–7 балів (**середній рівень**) — час пошуку тривав від 31 до 40 секунд.

2–3 бали (**низький рівень**) — час пошуку тривав 41–45 секунд.

0–1 бал (**дуже низький рівень**) — час пошуку тривав понад 45 секунд.

Тест «Упізнай, хто це?»

Поясніть дитині, що Ви покажете їй частини, фрагменти малюнка, за якими потрібно буде визначити те ціле, до якого ці частини належать, тобто відновити цілий малюнок за його фрагментами.

а

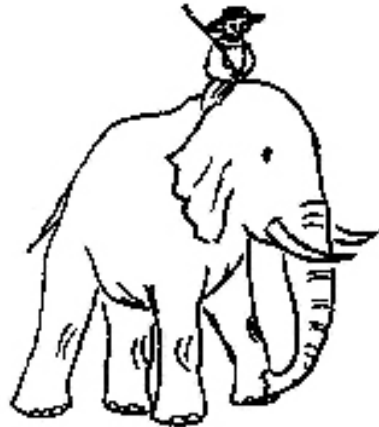
б

в

г

Покажіть дитині малюнок, на якому аркушем паперу прикриті всі фрагменти, за винятком фрагмента *а*. За цим фрагментом запропонуйте дитині вгадати, що намальовано на всій картинці. На розв'язання цього завдання їй відводиться 10 секунд. Якщо за цей час дитина не зуміла правильно відповісти на поставлене запитання, то на такий же час — 10 секунд — покажіть їй наступний, дещо повніший фрагмент, і так далі, до тих пір, поки дитина не здогадається, що намальовано на картинці.

Оцінювання результатів

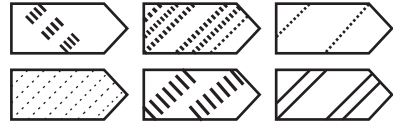
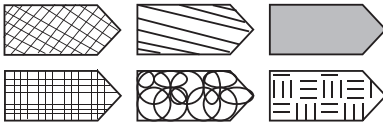
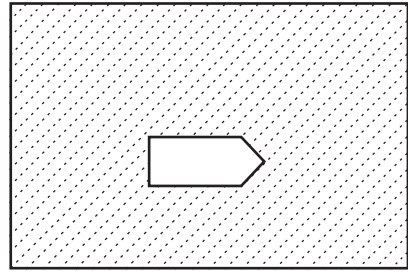
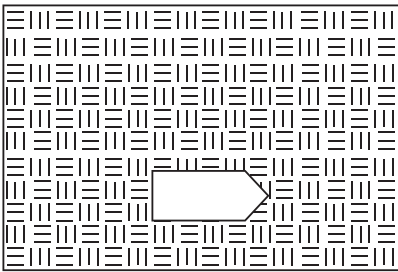
Діти шести років зазвичай можуть упоратися із таким завданням вже під час розглядання другого фрагмента (за 20 секунд).

Тест «Чим залатати килимок?»

За допомогою цього тесту можна визначити, наскільки дитина є здатною практично використати образи побаченого, збережені в короткотривалій пам'яті, під час розв'язання наочних завдань.

Покажіть дитині малюнки, на яких зображені два килимки, а також шматочки різноманітної матерії. Цими шматочками матерії необхідно залатати наявні на килимках дірки таким чином, щоб малюнки килимка і латок збігалися.

Завдання: «Добери з декількох шматочків матерії (вони намальовані внизу) такий, який пасував би найбільше до малюнка килимка (він намальований вгорі)».

Оцінювання результатів

Результат вважається відмінним, якщо дитина впоралася із завданням за 40–50 секунд.

Тест «Намиста»

За допомогою цього тесту можна виявити кількість умов, яких може дотриматися дитина в процесі діяльності під час сприйняття завдання на слух.

Заготовте аркуші із малюнком кривої, що зображує нитку.

Для роботи в кожній дитині повинне бути не менше шести фломастерів або олівців різних кольорів. Робота складається із двох частин: I частина (основна) — виконання завдання (малювання намиста), II частина — перевірка роботи і, за потреби, перемальовування намиста.

Інструкція до I частини завдання: «У тебе на аркуші намальована нитка. На цій нитці потрібно намалювати п'ять круглих намистинок так, щоб нитка проходила через їхню середину. Всі намистини повинні бути різного кольору, середня намистина повинна бути синьою. (Інструкція повторюється двічі.) Починай малювати».

Інструкція до II частини завдання (виконання цієї частини тесту починається після того, як дитина виконала першу частину): «Зараз я ще раз розповім, які потрібно було намалювати намиста, а ти перевірь свій малюнок, чи все зробив правильно. Якщо помітиш помилку, зроби поруч новий малюнок. Слухай уважно». (Умова тесту повторюється ще раз у повільному темпі, кожна окрема умова виділяється голосом.)

Оцінювання результатів

Для оцінювання оберіть найкращий із двох отриманих варіантів.

1-й рівень — завдання виконане правильно, враховані всі п'ять умов: положення бусин на нитці, форма бусин, їхня кількість, використання п'яти різних квітів, фіксований колір середньої бусини.

2-й рівень — під час виконання завдання враховані 3–4 умови.

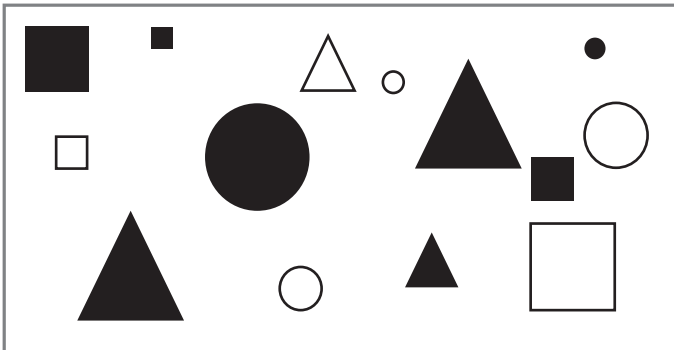
3-й рівень — під час виконання завдання враховані 2 умови.

4-й рівень — під час виконання завдання враховано не більше однієї умови.

ЗАВДАННЯ НА ОРІЄНТАЦІЮ ЗА ФОРМОЮ, РОЗМІРОМ І КОЛЬОРОМ, ЗА ВІДСТАННЮ ТА НАПРЯМКОМ

«Геометричний тест»

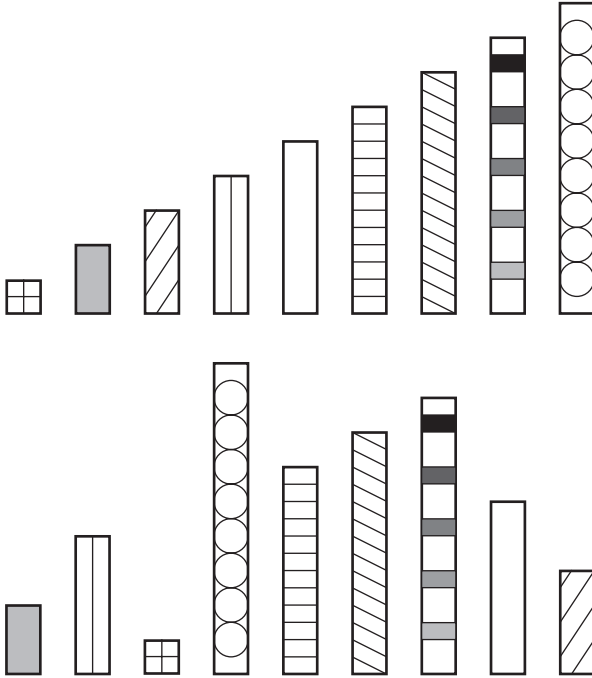
Завдання 1

- 1) Покажи всі трикутники.
- 2) Покажи всі фігури червоного кольору.
- 3) Покажи всі маленькі квадрати.
- 4) Покажи все великі кола.

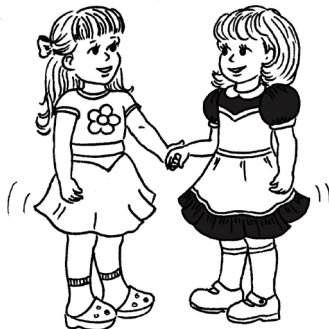
Завдання 2

Намалюй смужки так, як вони розташовані на верхній картинці.

Завдання 3

Назви, у плаття якого кольору одягнені дівчатка.

Завдання 4

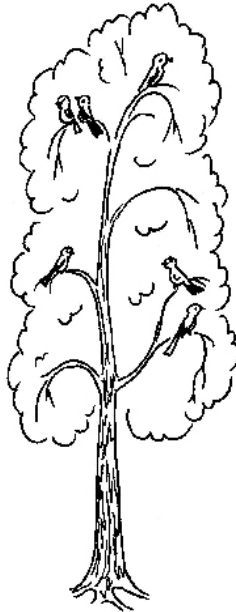
На верхньому малюнку ти бачиш кольори. З'єднай олівцем кожну квіточку з відповідним кольором.

синій блакитний білий червоний рожевий жовтий фіолетовий

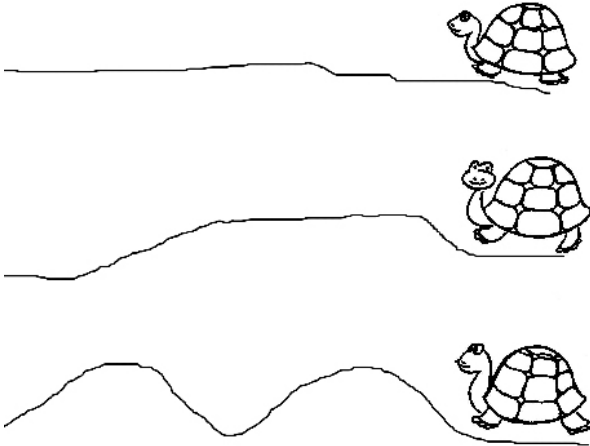
Завдання 5

Покажи та розкажи, яка пташка сидить вище, яка — нижче.

Завдання 6

Розкажи, яка черепашка подолала найдовший (найкоротший) шлях.

Оцінювання результатів

Високий рівень орієнтації за формою, розміром і кольором, за відстанню та напрямком діагностуються тоді, коли всі завдання виконані швидко та правильно.

ДАВАЙ ІЗ ТОБОЮ ПРИДУМАЄМО... ДОСЛІДЖЕННЯ УЯВИ

У старшому дошкільному віці, коли починає з'являтися довільність у запам'ятовуванні, дитяча уява з репродуктивної перетворюється на творчу. Уява шестирічок уже поєднується з мисленням, залучається до процесу планування дій. Діяльність дітей набуває усвідомленого, цілеспрямованого характеру. Здебільшого творча уява малят виявляється в сюжетно-рольових іграх. Наприкінці періоду дошкільного дитинства у деяких дітей уява існує у двох основних формах:

- а) довільне і самостійне продукування дитиною якої-небудь ідеї;
- б) виникнення уявлюваного плану її реалізації.

У цьому віці дитяча уява виконує декілька важливих функцій. По-перше, вона дозволяє дитині краще пізнати навколишній світ, легше

розв'язувати поставлені перед нею завдання. А по-друге, саме уява забезпечує психологічний захист вразливої дитячої душі від надмірних переживань і травм.

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ

Тест «Придумай оповідання»

Дайте дитині завдання придумати оповідання про когось або про щось протягом 1 хвилини, а потім переказати його протягом 2 хвилин. Це може бути будь-яка історія або казка.

Оцінювання результатів

Уява дитини в даному тесті оцінюється за наступними ознаками.

- Швидкість складання оповідання.
- Незвичність, оригінальність сюжету.
- Розмаїтість образів, що використані в оповіданні.
- Точність та деталізація цих образів.
- Емоційність образів.

За кожною з названих ознак оповідання може отримати від 0 до 2 балів залежно від того, наскільки в ньому виражені ті чи інші ознаки з перелічених вище.

Швидкість придумування оповідання оцінюється:

2 балами — якщо дитині вдалося придумати оповідання протягом не більше, ніж 30 секунд;

1 балом — якщо складання оповідання тривало від 30 секунд до 1 хвилини;

0 балів — якщо за 1 хвилину дитина так і не змогла нічого придумати.

Незвичність, оригінальність сюжету оцінюється:

2 балами — якщо сюжет оповідання повністю придуманий самою дитиною, оригінальний;

1 балом — якщо дитина додає до побаченого або почутого що-небудь від себе;

0 балів — якщо дитина механічно переказує те, що вона коли-небудь бачила.

Різноманітність образів оцінюється:

2 балами — якщо в оповіданні є чотири або більше персонажів (речей, подій);

1 балом — якщо в оповіданні налічується 2–3 персонажі;

0 балів — якщо в оповіданні йдеться лише про одного персонажа.

Точність і деталізація образів оповідання оцінюється:

2 балами — якщо об'єкти, що згадуються в оповіданні, характеризуються трьома або більше ознаками;

1 балом — якщо, крім назви (імені), зазначаються ще 1–2 ознаки;

0 балів — якщо персонажі в оповіданні лише називаються і ніяк додатково не характеризуються.

Емоційність створених образів оцінюється:

2 балами — якщо саме оповідання і його передача оповідачем є доволі емоційними;

1 балом — якщо в оповідача емоції недостатньо виражені, а слухачі емоційно слабо реагують на оповідання під час його прослуховування;

0 балами — якщо образи оповідання не справляють жодного враження.

Висновки про рівень розвитку уяви:

10 балів — дуже високий;

8–9 балів — високий;

4–7 балів — середній;

2–3 бали — низький;

0–1 бал — дуже низький.

Тест «Намалюй що-небудь»

Дайте дитині аркуш паперу, набір кольорових олівців і попросіть її намалювати все, що їй заманеться. На виконання завдання відводиться 4–5 хвилин.

Оцінювання результатів

Якість малюнка оцінюється за наступними критеріями.

10 балів — дитина за відведений час придумала і намалювала щось незвичайне, що свідчить про неабияку фантазію та багату уяву. Деталі і образи малюнка ретельно підібрані.

8–9 балів — дитина придумала і намалювала щось доволі оригінальне, емоційне та кольорове. Деталі малюнка дібрані непогано.

5–7 балів — дитина придумала і намалювала те, що не є новим, але має елемент творчої фантазії. Малюнок справляє на глядачів певне емоційне враження.

3–4 бали — дитина намалювала щось дуже просте, неоригінальне. Фантазія простежується слабо. Деталі не дуже добре опрацьовані.

0–2 бали — за відведений час дитина так і не зуміла нічого придумати та намалювала лише окремі штрихи і лінії.

Висновки про рівень розвитку уяви:

10 балів — дуже високий;

8–9 балів — високий;

4–7 балів — середній;

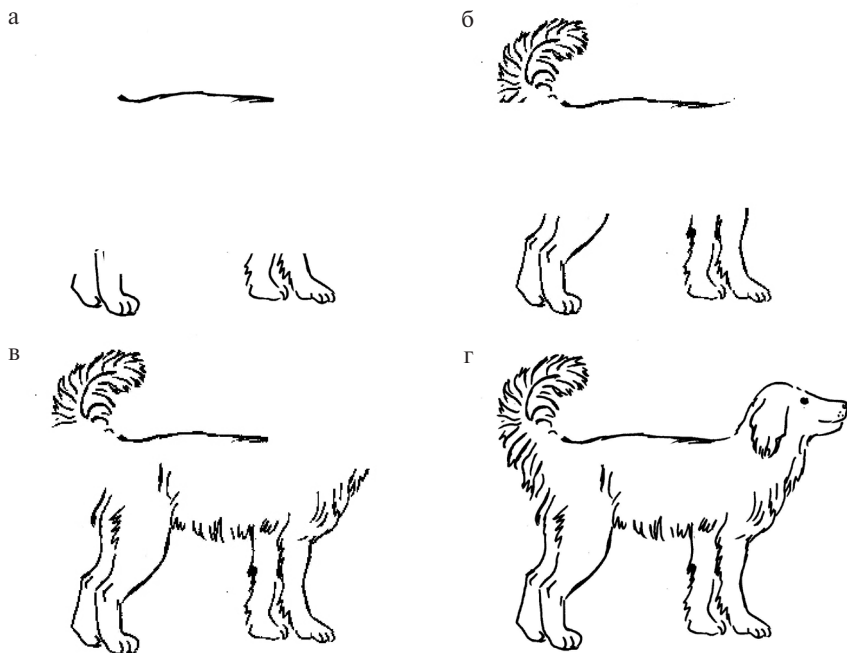
2–3 бали — низький;

0–1 бал — дуже низький.

ДІАГНОСТИКА ЦІЛІСНОСТІ СПРИЙНЯТТЯ І РІВНЯ РОЗВИТКУ РЕПРОДУКТИВНОЇ УЯВИ

Тест «Незакінчені малюнки»

Дитині пропонується блок послідовних малюнків, що нашттовують її на повне зображення.

Закрийте всі малюнки аркушем білого паперу і, послідовно відкриваючи зображення від А до Г, запропонуйте дитині визначити, що ж тут намальовано.

Оцінювання результатів

Чим швидше дитина впоралася із цим завданням, тим краще в неї розвинена репродуктивна уява.

Тест «Придумай гру»

Дайте дитині завдання за п'ять хвилин придумати яку-небудь гру і докладно розповісти про неї, відповідаючи на Ваші питання.

1. Як називається гра?
2. У чому полягає її зміст?
3. Скільки гравців необхідно для її проведення?
4. Які ролі виконують учасники гри?

5. Як буде відбуватися гра?
6. Які її правила?
7. Чим повинна закінчитися гра?
8. Як будуть оцінюватися результати гри та успіхи окремих її учасників?

Оцінювання результатів

У відповідях дитини повинно оцінюватися не мовлення, а зміст придуманої гри. Тому малюкові необхідно допомагати, ставити навідні запитання, але не підказувати відповіді.

Критерії оцінювання

- Оригінальність і новизна;
- продуманість умов;
- наявність різних ролей;
- наявність правил;
- точність критеріїв оцінювання успішності проведення гри.

За кожним із цих критеріїв дитина може отримати від 0 до 2 балів.

0 балів — повна відсутність певної ознаки;

1 бал — наявність, але недостатня виразність у грі даної ознаки;

2 бали — виразна виразність у грі даної ознаки.

Підраховавши суму балів, можна визначити рівень розвитку уяви дитини:

10 балів — дуже високий рівень;

8–9 балів — високий рівень;

4–7 балів — середній рівень;

2–3 бали — низький рівень;

0–1 бал — дуже низький рівень.

РАХУЙ, МІРКУЙ, РОЗУМІЙ... ВИВЧАЄМО МИСЛЕННЯ

Що являє собою процес мислення? Це процес пізнання людиною навколишньої дійсності за допомогою розумових процесів: аналізу, синтезу, суджень тощо.

Існують три види мислення:

- наочно-дійове (коли навколишня дійсність пізнається за допомогою маніпулювання предметами-іграшками);
- наочно-образне (коли навколишня дійсність пізнається за допомогою уявлення про предмети, явища);

- словесно-логічне (коли пізнання відбувається за допомогою понять, слів, міркувань).

Саме до шести–семи років у дитини починає формуватися словесно-логічне мислення, що пов'язане з використанням і перетворенням понять. Але воно ще не є провідним.

Всі види мислення тісно пов'язані між собою. Під час розв'язання завдань словесні міркування спираються на яскраві образи. У той же час розв'язання навіть найпростішого завдання вимагає словесних узагальнень.

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ ТА ОПОСЕРЕДКОВАНОЇ ПАМ'ЯТІ

Тест «Піктограма»

Вам знадобиться аркуш білого паперу (стандартний аркуш формату А4); простий олівець; добірка з 10–12 слів і словосполучень.

Для дітей шести років Ви можете використати наступний набір: веселе свято, обман, смачна вечеря, розставання, строга вихователька, розвиток, важка робота, сліпий хлопчик, теплий вітер, страх, хвороба, весела компанія.

Дитині потрібно прослухати всі слова, добре їх запам'ятати і повторити наприкінці заняття (або наприкінці тестування). Щоб краще запам'ятати слова, на аркуші потрібно намалювати що-небудь, що нагадує це слово. Але малювати можна тільки картинки, а не букви. Малюнки повинні вміститися на одному аркуші. Якість малюнків не є важливою — головне, щоб вони правильно відтворювали зміст слова.

Слова і словосполучення (як одна форма) читайте повільно, при цьому уважно стежте за тим, щоб дитина малювала не букви, а тільки певні зображення. Якщо вона починає малювати великі фігурки, які займають основну частину аркуша, то можна нагадати про те, що аркуш — один, і на ньому потрібно буде вмістити всі картинки. Це нагадування потрібно зробити один раз, приблизно після 2–3-го слова. За необхідності аркуш можна перевернути, однак при цьому дитині обов'язково необхідно сказати про те, що її попереджали, що місця мало, а вона це не почула і тому порушила інструкцію.

У випадку, якщо у Вас з'являються підозри, що дитина малює без будь-якої мети і змісту першу картинку, що спала на думку, ніяк не пов'язану зі словом, тобто, що вона не зрозуміла або не розчула інструкцію, необхідно запитати про те, що саме малює дитина і як це стосується слова, названого дорослим. Можна уточнити, чи пам'ятає ще дитина те слово, до якого робить малюнок.

На кожен малюнок до слова дається 1–2 хвилини. Якщо діти починають захоплюватися, вимальовувати деталі і додавати щось до

первісного малюнка, то потрібно нагадати, що якість картинки не є головною — важливий лише її зв'язок з вимовленим словом. Якщо дитина продовжує малювати, то процес потрібно перервати та назвати наступне слово.

Після закінчення роботи дорослий пронумерує малюнки, щоб було зрозуміло, який малюнок якого слова стосується. (У випадку, якщо діти вміють рахувати, це можна попросити зробити саму дитину.) Через 20–30 хвилин після проведення тесту діти повинні назвати «зашифровані» слова. Під час відтворення фіксується кількість правильно відтворених слів, а також кількість помилок, які були допущені дитиною. При цьому відтворення, наприклад, словосполучення «смачна вечеря» як «солодка вечеря» або «розлука» як «розставання» вважається правильним.

Оцінювання результатів

Насамперед, фіксується кількість правильно відтворених слів, що свідчить про обсяг опосередкованої пам'яті (він є більшим, ніж обсяг безпосередньої пам'яті і в нормі для дітей цього віку становить 10–12 слів).

Рівень розвитку образного мислення досліджується за допомогою аналізу малюнків. У дітей із низьким рівнем мислення малюнки недостатньо пов'язані з темою або їхній зв'язок є поверхневим, в той час як у дітей із високим рівнем образного мислення малюнки відтворюють суть даного предмета. Наприклад, для смачної вечері може бути намальований торт, стіл з певними стравами, тарілка з їжею тощо. Так само для поняття «хвороба» може бути зображена і хвора людина (наприклад, з перев'язаною ногою або та, що знаходиться у ліжку), і саме ліжко, і лікарня.

Зверніть увагу на характер малюнків до слів різної складності, спеціально дібраних у піктограмі. Наприклад, намалювати знак, що відтворює поняття «смачна вечеря» або «строгу виховательку», дітям набагато простіше, ніж до понять «хвороба» або «обман». Найбільш складними вважаються поняття «теплий вітер» і «розвиток». Для дітей п'яти років нормою є адекватні малюнки для простих слів та відмова від зображення або буквально, конкретне відтворення складних слів. У той же час для дітей 6 років і більше нормою є адекватне зображення всіх слів цієї піктограми.

Особливий випадок — коли дитина малює практично однотипні, мало пов'язані зі змістом слова малюнки, але в той же час правильно відтворює слова. Це свідчить про те, що низький рівень мислення компенсується в цьому випадку відмінною механічною пам'яттю. Якщо в дитини низький рівень розвитку пам'яті і мислення, це може певною мірою бути показником її відставання в інтелектуальному розвитку.

Аналіз розташування малюнків на аркуші паперу засвідчує здатність дитини правильно організувати свою діяльність. На це потрібно звернути увагу під час діагностики шестирічок, тому що це — один із параметрів, пов'язаних із готовністю до школи. Найбільш адекватним є розташування малюнків у тій послідовності, в якій подані слова, так, що їх навіть не потрібно спеціально нумерувати наприкінці тесту. При цьому зображення відділені одне від одного і вільно вміщаються на одній стороні аркуша. Найбільш низьким рівнем організації є варіант, за якого малюнки хаотично розкидані по аркушу та настільки великі, що «накладаються» один на одного, не вміщаються на одній стороні, і доводиться перевертати аркуш, щоб умістити всі слова.

ВИВЧЕННЯ СЛОВЕСНО-ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Тест «Невербальна класифікація»

Приготуйте 20 картинок із зображенням предметів, що належать до двох класів близьких за змістом понять, наприклад, диких і свійських тварин, овочів і фруктів, одягу і взуття тощо. Ви можете використати картинки з лото, картинки, що вирізані із книжок, або намальовані. Важливо, щоб вони були однаковими за яскравістю (не повинно бути сполучення кольорових і чорно-білих зображень) та за розміром. Кількість картинок у кожній групі повинна бути однаковою, наприклад, 10 диких і 10 свійських тварин, 10 фруктів та 10 овочів тощо.

Почніть розподіляти картинки на дві групи, не пояснюючи принципу цієї систематизації. Після того, як дорослий викладе три картинки, решту повинна розкласти дитина.

Така класифікація називається **невербальною**, тому що основою класифікації є реальна діяльність, не називання самих понять. Викладаючи картки, зверніть увагу на те, що перші дві повинні належати до різних класів (наприклад, вовк і корова), тому що це полегшить дитині подальшу класифікацію. Третя картка може стосуватися будь-якого класу, вона знаходиться під першою картою «правильної» групи, наприклад, картка із зображенням гусака розташовується під картою із зображенням корови.

Після того, як Ви передали картинки дитині, тепер тільки спостерігаєте за її діяльністю, не вимовляючи жодного слова (особливо це стосується слів «правильно» або «неправильно»). У випадку помилки Ви мовчки перекладаєте картку в потрібне місце, під «правильною» картинкою.

Коли дитина закінчить роботу, її потрібно запитати, чому вона розклала картинки на ці дві групи, і як вона може їх узагальнено назвати.

Оцінювання результатів

Цей тест досліджує рівень розвитку словесно-логічного мислення дітей, саме тому так важливо, щоб задана Вами основа класифікації була зрозумілою та вимовленою ними самостійно. У процесі роботи час практично не обмежений, хоча, як правило, класифікація 20 картинок триває в нормі не більше, ніж 5–7 хвилин (для дітей із повільним темпом діяльності час може бути збільшеним до 8–10 хвилин).

Про норму, тобто про середній рівень інтелектуального розвитку, можна вести мову в тому випадку, якщо дитина припускається 2–3 помилок, переважно на самому початку роботи, поки поняття нею ще не виділені остаточно. Бувають і випадкові помилки в процесі класифікації, особливо в імпульсивних дітей, які поспішають розкласти картинки швидше.

Однак випадок, коли дитина припускається більше п'яти помилок, означає нерозуміння принципу розкладання цих картинок. Про це ж свідчить і хаотичний характер їхнього розташування, наприклад, коли діти, не замислюючись, розподіляють картки по групах. У цьому випадку робота може бути перервана, після чого дорослий пояснює вербально позначення понять, що класифікуються. Як правило, дітям говорять: «Навіщо ти кладеш зображення конячки в цю групу? Адже отут знаходяться зображення вовка, тигра, лева, тобто тільки тих тварин, які живуть на волі, у лісі або в джунглях. Це — дикі тварини, а кінь — тварина свійська, вона живе з людиною, тому її зображення потрібно покласти в ту групу, де корова, осел тощо». Після цього класифікація добігає кінця, але не оцінюється. Для діагностики (вже не тільки інтелекту, але й навченості) дитині дається інший набір карток, і в цьому випадку робота не припиняється навіть тоді, коли вона знову припускається помилок.

Про затримку, зниження інтелектуального рівня можна вести мову в тому випадку, якщо дитина й після пояснення дорослого не може впоратися із завданням або не може назвати групи картинок (цьому випадок засвідчує порушення саме словесного мислення). Для підтвердження цього діагнозу через певний час (день—два) дитині можна запропонувати здійснити більш легку класифікацію (наприклад, овочі і меблі, люди і транспорт), з якою можуть упоратися навіть діти 4,5–5 років.

Для ускладнення завдання (наприклад, під час діагностики обдарованих дітей) можна запропонувати варіант класифікації, не задаючи її основи, тобто не розкладаючи спочатку перед дитиною картинку на дві групи. Під час такого завдання дітям просто дають всі картинку і просять їх розкласти на дві групи. Звертайте увагу не тільки на помилки, але й на швидкість знаходження основи класифікації (тобто як швидко

дитина розуміє, які два поняття необхідно знайти). Дітям з високим рівнем інтелекту достатньо, як правило, 3–4 картинок.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОГІЧНОГО, ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ, ВМІННЯ УЗАГАЛЬНЮВАТИ

Тест «Четвертий — зайвий»

Для дітей старшого дошкільного віку можна використати і картинки, і словесний ряд. Важливим є не тільки те, що дитина виокремить зайве, але й як вона пояснить свій вибір.

Підготуйте картинки або слова.

Можливі варіанти картинок:

- білий гриб, підберезник, квітка, мухомор;
- диван, стілець, машина, шафа;
- яблуко, груша, слива, морозиво;
- каструля, чашка, ложка, шафа;
- стіл, стілець, ліжко, лялька.

Можливі словесні варіанти:

- собака, вітер, смерч, ураган;
- міливий, хоробрий, рішучий, злий;
- сміятися, сидіти, супитися, плакати;
- молоко, сир, сало, кефір;
- крейда, ручка, сад, олівець;
- шеня, кошеня, кінь, порося;
- тапочки, туфлі, носки, черевики тощо.

Оцінювання результатів

Всі завдання виконані правильно з наданням пояснення — **високий рівень** уміння узагальнювати і логічного мислення.

Майже всі завдання виконані правильно, але пояснення дані є не повними — **середній рівень**.

Завдання виконані неправильно — **низький рівень**.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Тест «Класифікація»

Підготуйте набір карток, що містять різні групи: одяг, посуд, іграшки, меблі, свійські і дикі тварини, їжа тощо.

Запропонуйте дитині розкласти картинки (попередньо перемішані) за групами. Після виконання завдання дитина повинна пояснити, чому вона розклала картинки саме так. Часто діти складають разом всіх тварин або зображення кухонних меблів і посуду, або одяг та взуття, — у такому випадку запропонуйте розподілити ці картки.

Оцінювання результатів

Високий рівень виконання завдання — дитина розклала картки правильно за групами, зуміла пояснити, чому, назвати ці групи («свійські тварини», «одяг», «їжа», «овочі» тощо).

Середній рівень — дитина майже всі картки розклала правильно за групами, але не змогла дати пояснень.

Низький рівень — дитина помилилася у формуванні груп і не дала пояснень.

СТУПІНЬ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ (ТЕСТОВА БЕСІДА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ КРУГОЗОРУ ДИТИНИ)

Дитина повинна відповісти на наступні питання.

1. Назви свої прізвище, ім'я, по батькові.
2. Назви прізвище, ім'я, по батькові тата, мами.
3. Ти дівчинка чи хлопчик? Ким ти будеш, коли виростеш, — чоловіком або жінкою?
4. У тебе є брат, сестра? Хто старший?
5. Скільки тобі років? А скільки буде через рік? Через два роки?
6. Зараз ранок чи вечір (день чи ранок)?
7. Коли ти снідаєш — увечері чи вранці? Коли ти обідаєш — вранці чи вдень?
8. Що буває раніше — обід чи вечеря?
9. Де ти живеш? Назви свою домашню адресу.
10. Ким працюють твої тато та мама?
11. Ти любиш малювати? Якого кольору ця стрічка (плаття, олівець)?
12. Яка зараз пора року — зима, весна, літо чи осінь? Чому ти так вважаєш?
13. Коли можна кататися на санках — узимку чи влітку?
14. Чому сніг буває взимку, а не влітку?
15. Що роблять листоноша, лікар, учитель?
16. Навіщо в школі потрібна парта, дзвінок?
17. Ти хочеш піти до школи?
18. Покажи своє праве око, ліве вухо. Для чого потрібні очі, вуха?
19. Яких тварин ти знаєш?
20. Яких птахів ти знаєш?
21. Хто є більшим — корова чи коза? Птах чи бджола? У кого більше лап: у півня чи в собаки?
22. Що більше — 8 чи 5; 7 чи 3? Порахуй від трьох до шести, від дев'яти до двох.
23. Що потрібно зробити, якщо ненавмисно зламаєш чужу річ?

Оцінювання результатів

За правильну відповідь на всі підпитання одного пункту дитина

отримує 1 бал (за винятком контрольних). За правильні, але неповні відповіді на підпитання дитина отримує 0,5 бала. Наприклад, правильні відповіді: «Тато працює інженером», «У собаки лап більше, ніж у півня»; неповні відповіді: «Мама Таня», «Тато працює на роботі».

До контрольних завдань належать питання 5, 8, 15, 22. Вони оцінюються так:

№ 5 — дитина може визначити, скільки їй років, — 1 бал, називає рік з урахуванням місяців — 3 бали;

№ 8 — за повну домашню адресу з назвою міста — 2 бали, неповну — 1 бал;

№ 15 — за кожне правильно зазначене застосування шкільної атрибутики — 1 бал;

№ 22 — за правильну відповідь — 2 бали.

№ 16 оцінюється разом із № 15 і № 22.

Якщо в № 15 дитина набрала 3 бали, і в № 16 дала позитивну відповідь, то вважається, що в неї наявна позитивна мотивація до навчання в школі.

Дитина отримала 24–29 балів — **високий рівень** психосоціальної зрілості.

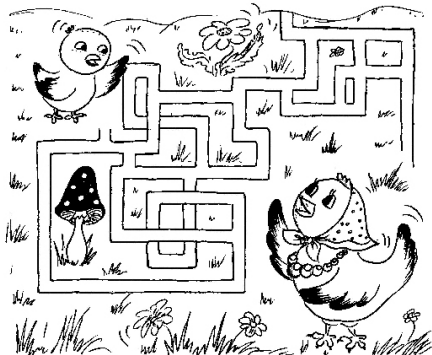
20–24 бали — **середній рівень** психосоціальної зрілості.

15–20 балів — **низький рівень** психосоціальної зрілості.

ДОСЛІДЖЕННЯ НАОЧНО-СХЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ (ВМІННЯ КОРИСТУВАТИСЯ СХЕМАМИ, УМОВНИМИ ПОЗНАЧКАМИ)

Тест «Лабіринт»

Подібні завдання часто зустрічаються в дитячих журналах, у робочих зошитах для дошкільників. Приготуйте кілька варіантів таких лабіринтів. Поставте перед дитиною завдання, наприклад: «Допоможи курчаті дістатися до курки».

Оцінювання результатів

Високий рівень наочно-схематичного мислення — дитина без помилок швидко знайшла шлях у лабіринті.

Середній рівень — дитина припустилася кількох помилок, але знайшла правильний шлях, витративши при цьому чимало часу.

Низький рівень — дитина не впоралася із завданням.

ВИЯВЛЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ

Тест «Нісенітниця»

Цей тест дозволяє виявити дітей із вираженими порушеннями пізнавальної діяльності.

Заздалегідь приготуйте картинку, на якій художник що-небудь переплутав.

Запропонуйте розглянути цю картинку дитині. Через 30 секунд запитайте: «Розглянув?» Якщо відповідь є негативною чи невизначеною, дайте ще час. Якщо відповідь є стверджувальною, дитині пропонується розповісти, що намальовано на картинці.

Якщо дитині важко почати відповідати, Ви можете допомогти їй перебороти можливу непевність. Підбадьорте малюка, покажіть своє позитивне ставлення до його висловлювань, поставте питання, що спонукають до відповіді: «Чи сподобалася тобі картинка?», «Що саме сподобалося?», «Добре, молодець, правильно вважаєш».

Якщо питань, що спонукають, замало, щоб викликати активність дитини, поставте прямі запитання: «Смішна картинка?», «Що в ній смішного?»

Якщо й після цього дитина не зрозуміла завдання, тоді разом із нею розгляньте певний фрагмент картинки та виявіть його безглуздість: «Подивися, що тут намальовано. А таке може бути в житті? Тобі не здається, що тут щось переплутане? А ще тут є що-небудь незвичайне?»

Оцінювання результатів

Під час оцінювання враховуються:

а) залучення дитини до роботи, зосередженість, ставлення до неї, самостійність;

б) розуміння та оцінка ситуації в цілому;

в) планомірність опису картинки;

г) характер словесних висловлень.

1-й рівень — дитина одразу береться до роботи. Правильно та узагальнено оцінює ситуацію в цілому: «Отут усе переплутано», «Плутанина якась». Доводить зроблене узагальнення аналізом конкретних фрагментів. Фрагменти аналізує в певному порядку (зверху вниз або

зліва направо). У роботі зосереджена, самостійна. Висловлення смні і змістовні.

2-й рівень — ситуація оцінюється правильно, але рівень організованості, самостійності в роботі недостатній. Під час виконання завдання потребує стимулювання. Під час опису картинки фрагменти виділяються хаотично, випадково. Описується те, на чому зупиняється погляд. Дитина часто відчуває ускладнення в пошуку потрібних слів.

3-й рівень — оцінити правильно й узагальнено ситуацію дитина самостійно не може. Її погляд довго блукає картинкою. Щоб малюк почав відповідати, потрібна напрямна участь педагога. Засвоєний за його допомогою спосіб аналізу застосовується під час опису, оцінки інших фрагментів, але робота відбувається дуже повільно. Активність дитини доводиться увесь час стимулювати, слова — «витягати».

4-й рівень — дати правильну оцінку ситуації дитина не може. Стимуляцію, напрямну допомогу не приймає. Зразок аналізу, даний педагогом, не засвоює, не може перенести його на нову ситуацію, застосувати під час аналізу інших фрагментів.

Для проведення цього тесту можете використати так само «Графічне оповідання» (історію в картинках). Ви можете читати оповідання, а дитина — називати картинки. Її завдання — вгадати, де картинки вставлені неправильно, і зробити так, щоб несенітниця перетворилася на реальну історію.

Орієнтовний текст несенітници

Одного разу ДІТИ пішли у ЛІС за ГРИБАМИ та ЯГОДАМИ. Коли вони проходили повз велику БЕРЕЗУ, то на гілці побачили великого ВЕДМЕДЯ, що голосно кричав: «Ку-ку!» Пішли вони далі та незабаром вийшли до блакитного ОЗЕРА, в якому плавала велика КОРОВА. На березі сиділа зелена КОЗА і крякала: «Кря-кря». На небі світив яскравий МІСЯЦЬ. Раптом пішов СНІГ. ДІТИ набрали повні КОШИКИ ГРИБІВ і пішли ДОДОМУ.

ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧЕНОСТІ ДИТИНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ УЗАГАЛЬНЕННЯ

Тест «Чобітки»

Ця методика дозволяє досліджувати навченість дитини, тобто простежити, як вона для розв'язання завдань користується правилом, з яким раніше ніколи не мала справи. Складність запропонованих завдань поступово збільшується за рахунок введення в них об'єктів, стосовно яких можна застосувати засвоєне правило тільки після здійснення необхідного процесу узагальнення. Використані в методиці завдання побудовані таким чином, що для їхнього розв'язання потрібно здійснити емпіричне або теоретичне узагальнення. Емпіричне

узагальнення — це вміння класифікувати предмети за істотними ознаками, або підводити під загальне поняття. Теоретичне узагальнення — це узагальнення на основі змістовної абстракції, коли орієнтиром є не конкретна певна ознака, а факт наявності або відсутності певної ознаки незалежно від форми її прояву. Таким чином, методика «Чобітки» дозволяє досліджувати навченість дітей, а також особливості розвитку процесу узагальнення.

Як експериментальне завдання використовується навчання дитини цифрового кодування кольорових картинок (конячка, дівчинка, лелека) за наявністю або відсутністю в них однієї ознаки — чобітків на ногах. Є чобітки — картинка позначається 1 (одиницею), немає чобітків — 0 (нулем). Кольорові картинки пропонуються дитині у вигляді таблиці, що містить:

- 1) правило кодування;
- 2) етап закріплення правила;
- 3) так звані «загадки», які малюк повинен розгадати шляхом кодування.

Крім таблиці кольорових картинок, в експерименті використовується білий аркуш паперу із зображенням геометричних фігур, що являють собою ще дві загадки.

Скажіть дитині: «Зараз я навчу тебе гри, в якій кольорові картинки, намальовані в цій таблиці, необхідно буде позначати цифрами 0 і 1. Подивись на картинки (покажіть перший рядок таблиці), хто тут намальований?» (Дитина називає картинки, у випадку ускладнення можна допомогти їй.) «Правильно, а тепер зверни увагу: у першому рядку фігурки конячки, дівчатка та лелеки намальовані без чобітків, і навпроти них знаходиться цифра 0, а в другому рядку фігурки намальовані в чобітках, і навпроти них є цифра 1. Для правильного позначення картинок цифрами тобі необхідно запам'ятати: якщо на картинці фігурка зображена без чобітків, її потрібно позначити цифрою 0, а якщо в чобітках, — то цифрою 1. Запам'ятав? Повтори, будь ласка». (Дитина повторює правило.) Потім дитині пропонується розставити цифри в наступних трьох рядках таблиці. Цей етап є закріпленням вивченого правила. У випадку, якщо дитина припускається помилок, потрібно знову попросити повторити її правило позначення фігурок і звернути увагу на зразок (перші два рядки таблиці). Кожну свою відповідь дитина повинна пояснити, чому вона відповіла саме так.

Етап закріплення засвідчує, наскільки швидко і легко дитина засвоює нове правило та може застосувати його під час розв'язання завдань. На цьому етапі необхідно фіксувати всі помилкові відповіді дитини, оскільки характер помилок може засвідчити, чи просто дитина недостатньо запам'ятала правило і плутається, де треба ставити 0, а де —

1, чи вона взагалі не застосовує в роботі необхідне правило. Так, наприклад, трапляються помилки, коли конячку позначають цифрою 4, дівчинку — цифрою 2, а лелеки — цифрою 1, і пояснюють такі відповіді, зважаючи на кількість ніг у даних персонажів. Після того, як Ви переконалися, що дитина навчилася застосовувати правило, якого її навчили, дайте іншу інструкцію: «Ти вже навчився позначати картинки цифрами, а тепер, використовуючи це вміння, спробуй відгадати намальовані тут загадки. Відгадати загадку — означає правильно позначити намальовані в ній фігурки цифрами 0 і 1.

Якщо на етапі закріплення дитина припускається помилок, то необхідно одразу проаналізувати характер допущених помилок і шляхом навідних запитань, а також повторним звертанням до зразка позначення фігурок цифрами, що міститься у двох перших рядках таблиці, намагатися, щоб робота дитини була безпомилковою. Коли Ви переконалися, що дитина добре навчилася застосовувати задане правило, можна розпочинати розгадування загадок.

Якщо дитина не може відгадати загадку, то можна поставити їй навідні запитання, щоб з'ясувати, чи зможе вона розв'язати це завдання за допомогою дорослого. У випадку, коли і за допомогою дорослого дитина не може впоратися із завданням, необхідно розглядати наступну загадку. Під час правильного розв'язання нової загадки доцільно знов повернутися до попередньої, щоб з'ясувати, чи не була наступна загадка підказкою для попередньої. Такі повторні повернення можна робити кілька разів.

Для уточнення характеру узагальнення під час відгадування загадок необхідно докладно розпитувати дітей про те, чому саме так позначені фігурки. Якщо дитина правильно відгадала загадку, але не може дати пояснення, розглядають наступну загадку. У випадку правильного пояснення відповіді в новій загадці потрібно повернутися до попередньої і знов попросити дитину пояснити свою відповідь.

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ, МОВЛЕННЯ І ЗДАТНОСТІ ДО УЗАГАЛЬНЕННЯ

Тест «Послідовність подій»

Як експериментальний матеріал використовуються три сюжетні картини, що пропонуються дитині в неправильній послідовності. Малюк повинен зрозуміти сюжет, вибудувати правильну послідовність подій і скласти за картинками оповідання, що є неможливим без достатнього розвитку логічного мислення та здатності до узагальнення. Усна розповідь засвідчує рівень розвитку мовлення майбутнього першокласника: як він буде фрази, чи вільно володіє мовленням, яким є його словниковий запас тощо.

Скажіть дитині: «Подивись, перед тобою знаходяться картинки, на яких намальована певна подія. Порядок картинок переплутаний, і тобі потрібно здогадатися, як їх поміняти місцями, щоб стало зрозумілим, що саме намальовав художник. Подумай, переклади картинки, як ти вважаєш за потрібне, а потім склади за ними оповідання про ті події, що тут зображені».

Завдання складається з двох частин:

- 1) викладання послідовності картинок;
- 2) усна розповідь за ними.

Оцінювання результатів

Трапляються випадки, коли під час неправильно знайденої послідовності малюнків дитина проте складає логічну версію розповіді. Таке виконання завдання вважається відмінним.

Якщо дитина правильно знайшла послідовність, але не змогла скласти цікавої розповіді, то бажано поставити їй декілька питань, щоб уточнити причину ускладнення. Так, дитина може інтуїтивно розуміти зміст намальованого на картинках, але їй не вистачає конкретних знань для пояснення того, що вона бачить. Трапляється так, що майбутньому першокласникові не вистачає словникового запасу для пояснення тих подій, що відбуваються на малюнках. Точні питання дозволяють зрозуміти причину поганої розповіді. Складання оповідання за допомогою навідних запитань вважається виконанням завдання на **середньому рівні**. Якщо дитина правильно знайшла послідовність, але не змогла скласти розповіді навіть за допомогою навідних запитань, то таке виконання завдання розглядається як **незадовільне**. (Особливо необхідно розглядати випадки, коли мовчання дитини обумовлюється особистісними причинами: страх спілкування з незнайомими людьми, страх припуститися помилки, непевність у собі тощо.)

Уважається, що дитина не впоралася із завданням, якщо:

- 1) не змогла знайти послідовність картинок і відмовилася від розповіді;
- 2) за знайденою нею послідовністю картинок склала нелогічну розповідь;
- 3) складена дитиною послідовність не відповідає розповіді (за винятком тих випадків, коли дитина після навідного запитання дорослого змінює послідовність на відповідну розповіді);
- 4) кожна картинка описується окремо, сама по собі, опис не пов'язаний з іншими — у результаті немає розповіді;
- 5) на кожному малюнку просто перелічуються окремі предмети.

Якщо Ви маєте справу з феноменами, описаними в 4 і 5 пунктах, необхідною є ретельна перевірка інтелектуальних здібностей дитини, оскільки неможливість пов'язати події до купи (4), а тим більш з'єднати

окремі предмети на одній картинці в цілісну композицію (5) можуть свідчити про відсутність узагальнення, що у віці 6–7 років, за даними патопсихологів, спостерігається у випадку затримки психічного розвитку або навіть розумової відсталості.

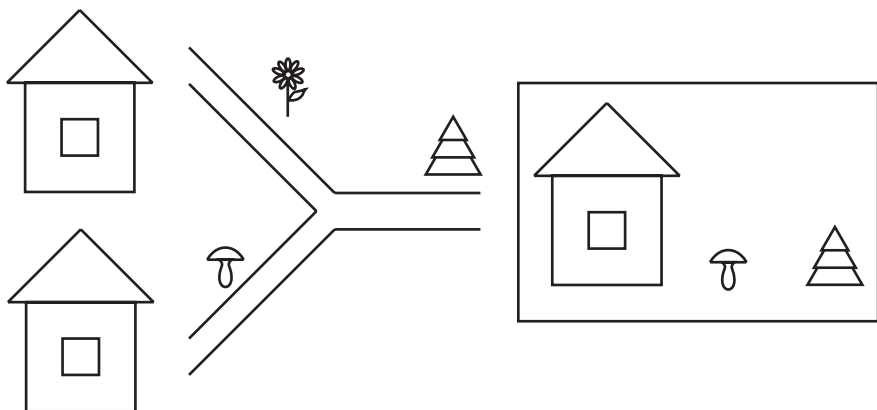
Під час виконання завдання необхідно ретельно фіксувати характер мовлення дитини, оскільки розвиток мислення залежить від мовленнєвого розвитку. Недостатньо розвинене мовлення дитини обумовлюється різними причинами, однією з яких є слабкий розвиток фонематичного слуху. Нездатність до розрізнення фонем призводить до того, що дитина неправильно вимовляє слова, а потім неправильно їх пише. Сучасна методика навчання читання ґрунтується на основі звукового аналізу слова, тому вміння виділяти різні звуки у слові на слух стає принципово важливим для майбутнього першокласника. У зв'язку із цим дослідження розвитку мовної сфери дитини доповнюється ще однією методикою.

ВИВЧЕННЯ НАОЧНО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ

Тест «Будиночок на галявинці»

Приготуйте аркуші, на яких зображені «галявинки» з доріжками і будиночками. До кожної «галявинки» додаються картки (інструкції), які умовно зображують шлях до одного з будиночків.

Покажіть приклад виконання завдання, картка для якого виглядає так.

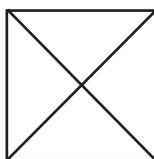
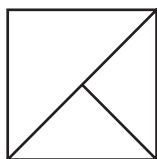

Скажіть дитині: «Перед тобою — галявинка, а на ній намальовані доріжки і будиночки наприкінці кожної доріжки. Тобі потрібно правильно знайти кожний будиночок та відзначити його. Щоб знайти його, потрібно дивитися в інструкції, які є в чотирикутнику. В інструкції зазначено, що потрібно йти від травички повз ялинку, а потім —

Оцінювання результатів

Обидва завдання, що виконані правильно, оцінюються 3 балами (перше завдання — 1 бал, друге — 2, неправильно виконані завдання — 0).

Якщо дитина не отримує 3 балів, потренуйтеся із нею у цій грі.

ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**Тест «Склади малюнок»**

Запропонуйте дитині послідовно скласти з деталей два квадрати (досвід роботи з першим квадратом полегшує складання другого). Зафіксуйте час початку і кінця роботи. Оцінювання якості виконання завдання визначається за часом виконання кожного завдання окремо.

Оцінювання результатів

	1 завдання	2 завдання
Високий рівень	До 20 с	До 16 с
Рівень вище середнього	21–34 с	17–29 с
Середній рівень	35–69 с	30–82 с
Рівень нижче середнього	70–112 с	83–101 с
Низький рівень	Понад 113 с	Понад 102 с

ВИВЧЕННЯ РОЗУМОВИХ ОПЕРАЦІЙ ПОРІВНЯННЯ**Тест «Порівняння двох предметів»**

Покажіть дитині дві ілюстрації до казки, оповідання однієї теми, виконані різними художниками. Попросіть дитину порівняти ці малюнки — чим вони схожі і чим різняться.

Оцінювання результатів

Відповіді можете фіксувати в таблиці.

Кількість ознак	% від загальної суми ознак подібності і відмінності
Подібність	
Відмінність	

На підставі цього обстеження з'ясовується, як відбувається процес порівняння в дитини, і чи достатньою мірою вона усвідомлює подібність і відмінність.

ЯК ВИЗНАЧИТИ ОБДАРОВАНІСТЬ?

Кожна дитина має свої, тільки їй властиві риси, які розпізнаються в самому ранньому віці, і завдання батьків та педагогів — помітити і розвинути приховані здібності та нахили. Іноді до першого класу приводять дітей, здібності яких відразу можна оцінити як «рівень вище середнього». Таким дітям нудно працювати за звичайною програмою, вони здатні сприймати значно більше інформації, знаходити нетрадиційні способи розв'язання завдань. Для початку запропонуйте батькам відповіді на питання наступного тесту.

Тест «Чи є обдарованою Ваша дитина?»

1. Ваша дитина навчилася читати рано, до шестирічного віку: самостійно — 7 балів, за допомогою когось — 5 балів.
2. Дитина читає багато книг, причому швидко — 2 бали.
3. Малюк самостійно або із чиеюсь допомогою зацікавився словниками та енциклопедіями — 2 бали.
4. Він легко навчився читати, але зазнає труднощів під час читання — 1 бал.
5. Займається за закритими дверима, а друзі в нього, як правило, є старшими за нього — 2 бали.
6. Бажає розмовляти зі старшими як рівний із рівним — 2 бали.
7. Ставить багато різних каверзних питань, іноді заганняючи дорослих у «глухий кут», — 2 бали.
8. У нього готові відповіді навіть, здавалося б, на найнесподіваніші питання — 1 бал.
9. Іноді неуважний, але завжди вміє зробити напрочуд дотепні узагальнення (скажімо, після перегляду кінофільму, телевізійної передачі або спостерігаючи за чимось) — 2 бали.
10. Із задоволенням бере участь в бесідах про навколишній світ, дає власну оцінку явищам — 1 бал.
11. Із нудьгою ставиться до одноманітних, звичних справ — миття підлоги, посуду, виконання навчальних вправ, що не вимагають особливих зусиль, — 1 бал.
12. Є досить чуливим до будь-якої несправедливості, якщо навіть це не стосується його самого — 2 бали.
13. Любить жартувати і має почуття гумору — 2 бали.
14. Має багатий словниковий запас і вміло застосовує в розмові різні терміни — 2 бали.

15. Любить складні ігри (шахи і т. д.), що вимагають певної кмітливості, — 2 бали.
16. У ранньому віці цікавиться тим, що вивчають старшокласники, — 1 бал.
17. Віддає перевагу різним заняттям, причому бажає діяти самостійно — 2 бали.
18. Його цікавить Всесвіт, питаннями світобудови та усе, що стосується праісторії, тобто нашого споконвічного буття — 2 бали.
19. У школі навчається без особливих зусиль, швидко засвоює матеріал і має власну думку з багатьох питань — 2 бали.
20. Доволі розвинене почуття сприйняття музики, прикладного мистецтва, навколишнього середовища, у всьому шукає гармонію — 2 бали.

Оцінювання результатів

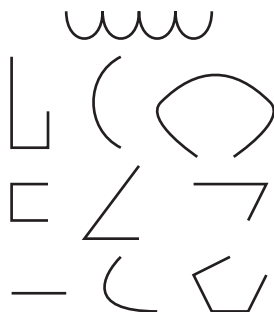
Підсумуйте отримані бали. Сума від 10 до 13 свідчить про те, що Ваша дитина має певні здібності, отже, Вам потрібно подбати про те, щоб організувати її навчання і розвиток.

Але цей тест дає нам картину лише суб'єктивної оцінки батьками своєї дитини. А за допомогою яких тестів учитель може визначити обдарованість дитини?

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОЇ УЯВИ

Тест «Зроби малюнок»

Покажіть дитині малюнок, на якому зображені різні фігурні елементи. Запропонуйте малюкові, використовуючи ці елементи, придумати і намалювати якнайбільше фігур-зображень. Часу на виконання цього завдання відводиться 4–5 хвилин. Одне зображення елемента може використовуватися в малюнку декілька разів.

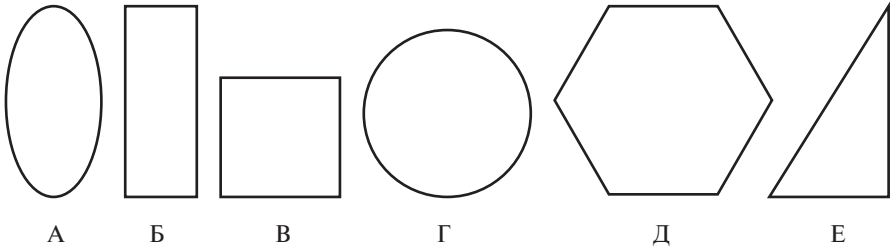

Оцінювання результатів

За кожен оригінальний фігуру нараховується 1 бал, а потім підраховується загальна кількість балів.

ВИЯВЛЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ**Тест «Фігури»**

Попросіть дитину уважно розглянути фігури на запропонованому малюнку.

Нехай дитина уявить, що саме ці фігури зображують, чим ще вони могли б бути.

Оцінювання результатів

Спробуйте проаналізувати відповіді дитини.

- Скільки всього ідей висловила дитина під час розглядання кожної з фігур?

А ___ Б ___ В ___ Г ___ Д ___ Е ___

Визначте швидкість знаходження кожної ідеї. Додайте ці результати, щоб отримати показник швидкості: _____.

- Скільки різновидів ідей названо дитиною? Кожен різновид розглядається як категорія. До окремих категорій належать, наприклад, предмети одягу, продукти харчування тощо. Додайте оцінки, щоб отримати показник гнучкості: _____.

- Скільки оригінальних ідей запропоновано? Не вважаються оригінальними такі ідеї, наприклад:

- Це — буква алфавіту..
- Горіх у розрізі, рятувальний круг, колесо, кільце..
- Прямокутник, ящик..

Підрахуйте оригінальні ідеї за кожним малюнком:

А ___ Б ___ В ___ Г ___ Д ___ Е ___

Додайте результати, отримаєте показник оригінальності: _____.

А тепер додайте результати за всіма трьома характеристиками, щоб отримати показник творчих здібностей:

Показник швидкості: _____.

Показник гнучкості: _____.

Показник оригінальності: _____.

Узагальнений показник творчих здібностей: _____.

ТАТО, МАМА, Я — ЩАСЛИВА СІМ'Я!

Тест «Малюнок родини»

Хочете глибше заглянути в душу дитини і зрозуміти, чим вона живе, що її турбує, про що вона мріє, як сприймає навколишній світ, свою родину? Діти сприймають навколишній світ не так, як дорослі. Особливі дитячі осмислення викликають емоційні реакції, незрозумілі та неприйнятні дорослими. У внутрішньому світі дитини переплітається, здавалося б, несумісне, випадкове, створюються фантастичні образи, власні «теорії». Щоб все це зрозуміти, можна використати цікавий малюнковий тест.

У чому полягає його суть? Дайте дитині стандартний аркуш паперу, набір кольорових олівців (простий олівець, ручку, гумку краще не давати), і попросіть: «Намалюй свою родину». При цьому не потрібно нагадувати, хто є у складі родини, — нехай дитина малює так, як вона уявляє. Якщо дитина запитає, кого малювати, надайте їй повну свободу, нехай малює навіть тварин, — все одно малюнок буде досить інформативним. Після закінчення малювання поставте навідні запитання: хто де намальований, що роблять члени родини, хто в якому настрої тощо.

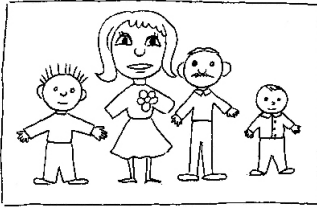
Перш, ніж розпочинати малювання...

- Не користуйтеся цим тестом під час першої зустрічі з дитиною
- Відстежте звичайний настрій дитини. Не потрібно давати це завдання після сімейних конфліктів, сварок. Інакше буде отриманий ситуативний малюнок, що відбиває настрій дитини в цей момент.
- Не знаходьтеся поруч із дитиною в момент виконання завдання, але непомітно відслідковуйте порядок зображення персонажів і предметів.
- Не виправляйте дитину під час малювання («ти забув намалювати тата», «намалюй вухка, ручки» тощо).
- Не обговорюйте отримані результати у присутності дитини.
- Щоб отримати більш точну інформацію, проведіть тест 3–4 рази із проміжком у кілька днів і виявіть деталі в малюнку, що часто повторюються.
- Під час «пояснення» малюнка велике значення має позитивний настрій «інтерпретатора», отже необхідно використати власну уяву та інтуїцію.

Оцінювання результатів

У малюнку жодної випадковості бути не може. Адже дитина малює не предмети з природи, а висловлює свої емоції і переживання. Наведемо декілька прикладів дитячих малюнків.

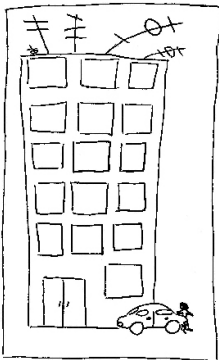
Малюнок 1

На цьому малюнку дитина достатньою мірою відчула особливості розподілу сімейних ролей. Мама — голова родини, у неї все велике — очі, ніс, а особливо рот. Правда, очі в мами смутні, та й серце квіточкою прикрито, рук немає, нічого змінити вона не може. Тато за розмірами (у сприйнятті дитини) є набагато меншим за маму.

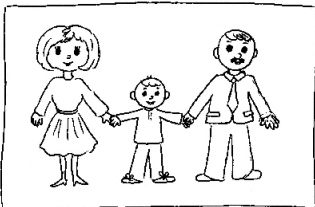
З однієї сторони від мами намальований 12-річний брат із волоссям, що стоїть дибом, з іншої — акуратненький, але застебнутий на всі гудзики сам 6-річний художник такого ж росту. Маму любить слухати тільки тато, у нього для цього навіть вушка є, а от у дітей — стійке небажання чути батьків.

Малюнок 2

На цьому малюнку — теж родина. Величезний будинок із великою кількістю порожніх, ненаселених вікон. На горищі за ґратами живе сам художник. «Мама з татом — на роботі, я гуляю...» Намагайтеся роздивитися автора малюнка внизу, поруч із машиною. Правда, на подив маленьким, незначним, самотнім почуває себе малюк? Гама кольорів — теж смутна: переважають сірий колір та небагато зеленого на машині (це тато іноді його катає). А величезні «руки»-антени на даху нагадують батьків, що знаходяться над дитиною, які придушують почуття, замикають за ґрати самотності і тривоги. Розглядаючи такий малюнок, відразу розумієш, що дитині погано, їй необхідна допомога.

Малюнок 3

А тут — все гаразд! Родина в зборі, посмішки на обличчях, усі простягають руки один до одного, підтримуючи та допомагаючи. Дитина любить всіх і себе в тому числі, присутні багато дрібних деталей, яскраві кольори. Малюнок ви-промінює радість і свободу.

1. Після закінчення малювання розпитайте в дитини, «хто є хто», хто чим займається на малюнку.

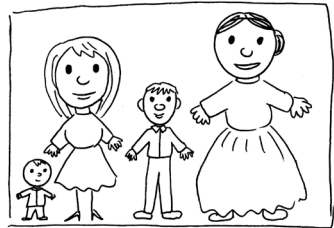
Застереження на зразок «а брата я забув намалювати», або «сестра не вмістилася» не мають значення. Якщо хтось із родини на малюнку відсутній, то це може означати:

- наявність негативних несвідомих почуттів до цієї людини (наприклад, сильні ревності до молодшого брата. Дитина нібито міркує: «Я повинен любити брата, а він мене дратує, це погано. Тому взагалі нічого не намалюю»;
 - повну відсутність емоційного контакту із «забутою» на малюнку людиною — цієї людини нібито просто немає в емоційному світі дитини.
2. На малюнку відсутній сам автор.
 - Труднощі у взаєминах із близькими: «Мене тут не примічають», «Я почуваю себе кинутим», «Мені важко знайти своє місце в родині»
 - Дитина «відривається» від родини: «Мене не сприймають, ну й не потрібно, і без них непогано!»
 3. На малюнку — вигаданий член родини.

Дитина намагається заповнити вакуум у почуттях, недоотриманих у родині. Діти часто малюють птахів, тварин, які насправді не живуть у неї вдома, — це означає, що дитина бажає бути комусь потрібною і необхідною. Отже, батьки не задовольняють потребу в любові, ніжності, пещенні.

4. Розмір зображених персонажів свідчить про їхню значущість для дитини (див. малюнок 4). Чим авторитетнішою в очах дитини зображена людина, тим вона є більшою. Часто в маленьких дітей не вистачає аркуша, щоб розмістити всю фігуру.

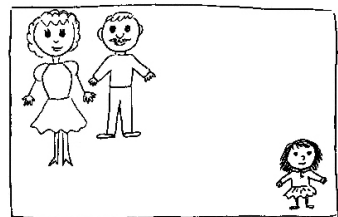
Малюнок 4

5. Розмір дитини на аркуші.

Якщо дитина малює себе дуже маленькою, розташованою у куточку аркуша, то вона має низьку самооцінку на даний момент, або вона вважає себе найменшою в родині. Діти із завищеною самооцінкою малюють себе дуже великими, навіть більшими за батьків (див. малюнок 5).

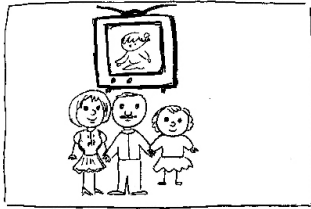
Малюнок 5

6. Місце розташування дитини на малюнку відображає його положення в родині. Коли вона — у центрі, між ма-мою і татом, або малює себе першою, це означає, що вона відчуває себе потрібною та необхідною в родині. Якщо дитина зобразила себе окремо від інших, або намалювала себе останньою, — це ознака ревності, неблагополуччя.

7. Відстань між зображеними свідчить про емоційну близькість або, навпаки, роз'єднаність. Чим далі фігури розташовані одна від одної, тим більшою є їхня емоційна роз'єднаність. На деяких малюнках діти підкреслюють роз'єднаність, що відчувається ними, розташуванням у вільному просторі між членами родини різних предметів (*меблі, вази...*), чужих, вигаданих людей. Якщо є емоційна близькість, то родичі намальовані майже впритул один до одного, вони торкаються один одного. Чим ближче дитина зображує себе до якого-небудь члена родини, тим вищим є її ступінь прихильності до цієї людини, і навпаки.
8. Послідовність зображення членів родини.
Зазвичай, першою дитина малює або себе, або найулюбленішого члена родини, або найавторитетнішу, на думку малюка, людину в родині. Зазвичай, родич, який був намальований останнім, має найнижчий авторитет (це може бути й сама дитина).
9. Розташування фігур на аркуші.
Уважно розгляньте, хто на малюнку розташований вище, хто — нижче. Найбільш високо розташований персонаж, що має, на думку дитини, найбільшу значущість в родині (навіть якщо він є невеликим за розміром). Наприклад, якщо на аркуші вище за всіх зображений телевизор або шестимісячна сестра, це означає, що у свідомості дитини саме вони «керують» іншими членами родини (*див. малюнок 6*).

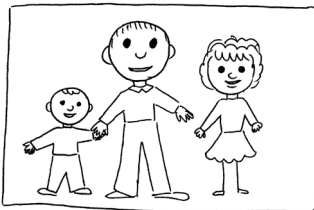
Малюнок 6

10. Персонаж або предмет, що викликає в дитини найбільшу тривожність, зображується із посиленням натиском олівця, або сильно заштрихований, його контур обведений кілька разів, але трапляється, що дитина малює такий персонаж ледве помітною, «тремтячою» лінією.

11. Частина тіла.

Малюнок 7

- Голова.

Це — важлива і найцінніша частина тіла. Розум, умілість — у голові. Найрозумнішого члена родини, який найбільше думає, дитина зображує з великою головою (*див. малюнок 7*).

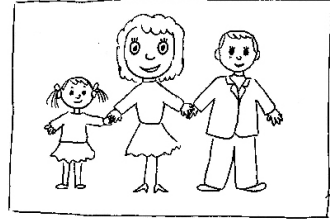
- Очі.

Очі — не тільки для зору та розглядання, вони видають сум, страх. Персонажі з великими, розширеними очима сприймаються дитиною як тривожні, неспокійні, що потребують допомоги (див. малюнок 8). Персонажі з очима-«крапками» або очима-«щілинками» мають у собі внутрішню заборону на плач (тобто, людина є замкнутою, підсвідомо або свідомо не виявляє своїх емоцій, частіше негативних).

Малюнок 8

- Вуха.

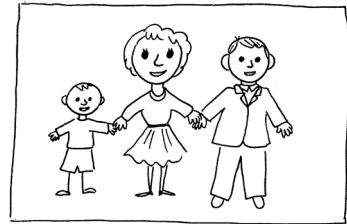
Це — орган сприйняття критики і взагалі будь-якої інформації про себе. Персонажі з великими вухами слухаються тих, хто поряд. Якщо на малюнку в персонажа вух взагалі немає, така людина нікого не слухає, ігнорує те, що про неї говорять (див. малюнок 9).

Малюнок 9

- Рот.

На малюнку рот — «орган нападу», ротом висловлюють агресію, сваряться, кусаються, ображаються. Персонаж із великим або/і заштрихованим ротом сприймається як джерело погрози. Якщо рота взагалі немає, він зображений у вигляді цяточки, риски, — людина приховує свої почуття, не може висловити їх словами або впливати на решту людей.

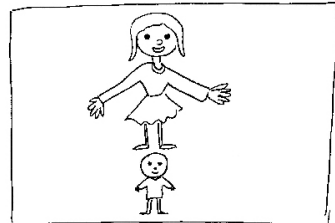
- Шия.

Символізує здатність контролю голови над почуттями. Той персонаж, в якого є шия, здатний керувати своїми почуттями (частіше це дорослий).

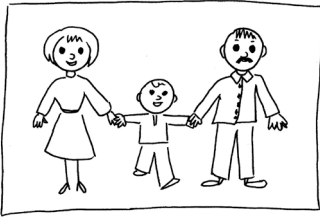
- Руки.

Функція рук — чіплятися, приєднуватися, взаємодіяти з оточуючими, тобто здатність діяти. Чим більше пальців на руках, тим сильнішим є зображений персонаж. Довжина рук свідчить про товариськість, короткі руки видають внутрішню слабкість, нерішучість, нестачу спілкування (див. малюнок 10).

Малюнок 10

Малюнок 11

- Ноги.

Вони потрібні для ходіння, опори, свободи пересувань. Чим більшою є площа опори в ніг, тим міцніше і впевненіше персонаж стоїть на землі. Права нога символізує опору у реальності за межами родини, ліва — у родині (див. малюнок 11).

12. Гама кольорів малюнка — це своєрідний індикатор палітри почуттів. Найулюбленішими кольорами дитина малює найближчих членів родини, себе; нелюбимі, похмурі кольори залишаються людям, яких дитина зневажає. Зверніть увагу на загальну колірну палітру: перевага яскравих кольорів свідчить про гарний настрій, похмурі ж кольори свідчать про тривожність, пригніченість (якщо, звичайно, чорні кольори не є улюбленим для малюка). Мама зазвичай зображується в гарних платтях, зі шпильками в зачісках, з безліччю дрібних деталей, колір волосся може бути незвичайним, ретельно промальовуються деталі, — так дитина демонструє свою любов. Себе діти з адекватною самооцінкою теж ретельно промальовують, ошатно одягають. Улюблені тата теж є дуже ошатними, як і всі близькі та улюблені дитиною родичі.
13. Дитина малює тільки себе, «забувши» намалювати решту членів родини, — це частіше свідчить про те, що вона не відчуває себе членом родини. Дитину в родині не сприймають, неблагополуччя та емоційні проблеми пригнічують її. Фігура може бути маленькою, «захованою» у куточку аркуша, темною, зі «змазаним» обличчям. Але трапляється, що дитина із завищеною самооцінкою малює лише себе, щоб підкреслити свою значущість. Вона ретельно промальовує деталі одягу, обличчя; фігура є завеликою, яскравою.
13. Сонце на малюнку — символ захисту і тепла. Люди і предмети, які перебувають між дитиною і сонцем, — те, що заважає відчувати себе захищеним, користуватися енергією та теплом (див. малюнок 12).

Малюнок 12

14. Велика кількість дрібних деталей, закриті деталі (шарфи, гудзики) сигналізують про заборони, таємниці, до яких дитина не допускається.

ОТЖЕ, РЕЗУЛЬТАТИ ОТРИМАНІ. ЩО З НИМИ РОБИТИ?

Аналізувати!

Природно, Ви обрали для себе блок із декількох діагностичних методик. Як правило, це тести, що дозволяють визначити основні показники шкільної готовності. Нижче наведені протоколи обстеження декількох дітей, що вступали до першого класу. Зверніть увагу на коментарі, записані під час тестування, і рекомендації-висновки.

П. І.: Юля Ф.

Вік: 6 років.

Тест Керна-Ірасека

На виконання тесту була налаштована позитивно. Після малювання чоловічої фігури дитина попросила звернути увагу на те, що на поясі в чоловіка є ремінь, тому що за її малюнком це не зрозуміло. Під час виконання двох завдань, що залишилися, дівчинка уточнювала, де саме їй виконувати вправу.

Дитина працювала зосереджено, спокійно.

Методика «Будиночок»

Перед виконанням завдання дитина сказала, що впорається з ним без проблем. Завдання виконала швидко, але неакуратно.

Працювала з інтересом, спокійно, упевнено.

Методика «Так чи Ні»

Для відповідей на питання використовувала дієслова питань. Припустилася помилки в питанні про бажання вчитися. У результатах відповідей з'ясувалося протиріччя: дитина хоче вчитися і у той же час — залишитися в дитячому садочку. На мою пропозицію обрати одне бажане із двох була дана відповідь: залишитися в дитячому садочку. На моє уточнювальне питання відповідь залишилася такою ж.

Результати тестів

Тест Керна-Ірасека — 4 бали.

Методика «Так чи Ні» — 1 бал.

Методика «Графічний диктант» — «Н».

Методика «Будиночок» — 13 балів.

Методика «Луна» — 0 балів.

Методика «Переплетені лінії» — витрачено 6 хв, 4 помилки — «Н».

Методика «Коректурна проба» — витрачено 5 хв, 5 помилок — «С».

Методика «Нісенітниця» — знайшла 6 «нісенітниць» — «С».

Методика «Запам'ятай фрази» — після двох спроб повторила 3 фрази — «С».

Методика «Зайвий предмет» — правильні відповіді на 3 картках — «С».

Результати тестів засвідчили, що дитина до школи не готова.

Рекомендації

- Врахувати слабку підготовку дитини до школи. Розвивати інтелектуальну сферу, довільну увагу.
- *Батькам*: наполегливо рекомендується залишити дитину ще на рік у дитячому садку! Дитина сама хоче там залишитися. Особливо приділити увагу розвитку довільної уваги дівчинки за допомогою спеціальних вправ.
- Психологи: психологічно готувати дитину до зміни умов, спостерігати за розвитком довільної уваги, мотиваційної сфери дитини.

П. І.: Руслан М.

Вік: 6 років.

Тест Керна-Ірасека

Дитина на тест була налаштована позитивно. Відчувалося бажання виконати ще не відоме завдання. Настанова щодо малювання чоловічої фігури не викликала в хлопчика додаткових питань. Завдання виконував з інтересом, спокійно.

Із вправою впорався.

Завдання № 3 виконав добре. Ускладнень не виникало.

Під час роботи Руслан почував себе спокійно, упевнено. Результати відмінні.

Методика «Будиночок»

Перед виконанням завдання Руслан виявив значну зацікавленість. Завдання виконував ретельно. Результати відмінні.

Методика «Так чи Ні»

Із задоволенням відповідав на всі питання. Припустився лише однієї помилки. Відповідаючи, використовував дієслова питань. Почував себе спокійно, упевнено. Гра йому сподобалася.

Результати тестів

Тест Керна-Ірасека — 3 бали.

Методика «Так чи Ні» — 1 бал.

Методика «Графічний диктант» — «В» .

Методика «Будиночок» — 0 балів.

Методика «Луна» — 0 балів.

Методика «Переплетені лінії» — витрачено 2 хв, 4 помилки — «С».

Методика «Коректурна проба» — витрачено 4 хв, 3 помилки — «С».

Методика «Нісенітниця» — знайшов 8 «нісенітниць» — «В».

Методика «Запам'ятай фрази» — після двох спроб повторив 5 фраз — «В».

Методика «Зайвий предмет» — правильно відповів на питання 6 карток — «В».

Результати тестів довели, що дитина до школи готова.

Рекомендації

Продовжувати розвивати інтелектуальну сферу дитини, а також довільну увагу, логічне мислення, пам'ять.

Ф. І.: Наташа Т.

Вік: 6 років.

Тест Керна-Ірасека

На виконання тесту була налаштована позитивно. На завдання намалювати чоловічу фігуру відреагувала негативно — попросила дозвіл намалювати жіночу. Отримавши негативну відповідь, взялася до роботи. Під час виконання всіх завдань дитина відволікалася, але не нервувала. На початку виконання чергового завдання дівчинка запитувала, як його виконувати.

Методика «Так чи Ні»

На питання відповідала не одразу. Для відповідей на питання використовувала не тільки дієслова питань, але й фрази: «дуже», «не дуже». Припустилася помилки під час відповіді на питання про бажання ще на рік залишитися в дитячому садочку. Результати тестування свідчать, що дитина більше хоче піти до школи, ніж залишитися в дитячому садку.

Результати тестів

Тест Керна-Ірасека — 3 бали.

Методика «Так чи Ні» — 1 бал.

Методика «Графічний диктант» — «В» .

Методика «Будиночок» — 1 бал.

Методика «Луна» — 0 балів.

Методика «Переплетені лінії» — витрачено 2,5 хв, 2 помилки — «В».

Методика «Коректурна проба» — витрачено 3,5 хв, 1 помилка — «В».

Методика «Нісенітниця» — знайшла 7 «нісенітниць» — «В».

Методика «Запам'ятай фрази» — після двох спроб повторила 4 фрази — «С».

Методика «Зайвий предмет» — правильні відповіді на 5 картках — «В».

Результати тестів засвідчили, що дитина до школи готова.

Рекомендації

- Особливу увагу приділяти розвитку довільної уваги та інтелектуальної сфери дитини, враховувати ці особливості в процесі навчання.
- Вдаючись до спеціальних розвивальних вправ, розвивати інтелектуальну сферу дитини та довільну увагу.

Ф. І: Єгор П.**Вік: 6 років.***Тест Керна-Ірасека*

На тест дитина була налаштована позитивно. Завдання намалювати чоловічу фігуру не викликало ускладнень.

Під час виконання інших вправ дитина почувала себе спокійно, виявляла зацікавленість.

Результати тесту відмінні.

Методика «Так чи Ні»

Дитина із задоволенням відповідала на питання. Під час відповідей була допущена одна помилка. На питання відповідала досить швидко. Для відповідей використала дієслова питань.

На питання, чи хоче вона залишитися ще на рік у дитячому садку, відповів непевно.

Результати тестів довели, що дитина до школи готова.

Результати тестів

Тест Керна-Ірасека — 4 бали.

Методика «Так чи Ні» — 1 бал.

Методика «Графічний диктант» — «С».

Методика «Будиночок» — 1 бал.

Методика «Луна» — 0 балів.

Методика «Переплетені лінії» — витрачено 3,5 хв, 2 помилки — «С».

Методика «Коректурна проба» — витрачено 3,5 хв, 1 помилка — «В».

Методика «Нісенітниця» — знайшов 7 «нісенітниць» — «В».

Методика «Запам'ятай фрази» — після двох спроб повторив 4 фрази — «С».

Методика «Зайвий предмет» — правильні відповіді на 4 картках — «В».

Результати тестів засвідчили, що дитина до школи готова.

Рекомендації

Розвивати значеннєву пам'ять, увагу. Приділити увагу самостійній роботі за завданням дорослого.

Записати результати тестування Ви можете у таку таблицю.

	Високий рівень (+)	Середній рівень (+ –)	Низький рівень (–)
Увага			
Пам'ять			
Мовлення			
Мислення			
Моторика			

Для того, щоб Вам зручно було аналізувати результати тестування, можете заносити дані до «Карти обстеження». Систему нарахування балів для зручності оберіть самостійно, або просто впишіть свої коментарі.

КАРТА ОБСТЕЖЕННЯ ДИТИНИ

«___» _____ 200 _ р.

ПРИЗВИЩЕ _____ ІМ'Я _____ ВІК _____

Самооцінка _____

Читання _____

Лічба _____

Словниковий запас _____

Стан загальної моторики _____

Рівень агресії _____

Емоційний стан _____

Мотивація _____

Працездатність _____

Стомлюваність _____

Рівень тривожності _____

Малюнкові проби _____

Мовлення _____

Провідна рука _____

Активність _____

Комунікативні навички _____

Мислення:

- логічне _____
- наочно-образне _____
- швидкість _____
- узагальнення _____
- порівняння _____

Пам'ять:

- образна _____
- вербальна _____
- асоціативна _____
- довгострокова _____

Увага _____

Висновок _____

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бардин К. В.* Подготовка ребенка к школе. — М.: Мозаика-Синтез, 2003.
2. *Безруких М. М.* Готов ли ребенок к школе? — М.: Вентана-Граф, 2001
3. *Венгер Л. А., Марцинковская Т. Д., Венгер А. Л.* Готов ли ваш ребенок к школе? — М.: Знание, 1994.
4. *Венгер А. Л., Цукерман Г. А.* Психологическое обследование младших школьников. — М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001.— 160 с.
5. *Гуткина Н. И.* Психологическая готовность к школе. — М.: Академический Проект, 2000. — 3-е изд., перераб. и доп. — 184 с. — (Руководство практического психолога).
6. *Ильина Н. М.* Подготовка к школе: развивающие тесты и упражнения. — СПб.: Питер, 2007.— 205 с.
7. *Кабанова М. Н.* Готовимся к школе. — СПб.: «Издательский Дом “Нева”»; М.: Олма-Пресс, 2001.
8. *Ковалева Е., Сеницына Е.* Готовим ребенка к школе. — М.: Лист-Нью, 2000.
9. *Матвеева Л. Г., Выборщик И. В., Мякушкин Д. Е.* Практическая психология для детей и родителей, или Что я могу узнать о своем ребенке. — М.: АСТ-ПРЕСС, Южно-Уральское книжное издательство, 1997. — 320 с.
10. *Нижегородцева Н. В., Шадриков В. Д.* Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе. — М.: Владос, 2001.
11. *Овчарова Р. В.* Практическая психология в начальной школе. — М.: ТЦ «Сфера», 1999.— 240 с.
12. *Особенности психического развития детей 6–7-летнего возраста / Под ред. Д. Б. Эльконина, А. Л. Венгера / Научн.-исслед. ин-т. общей и педагогической психологии АПН СССР. — М.: Педагогика, 1988.— 136 с.*
13. *Проскура О. В.* Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: Навч. посіб. для студентів педагогічних факультетів. — К.: Освіта, 1998.— 199 с.
14. *Ротенберг В. С., Бондаренко С. М.* Мозг. Обучение. Здоровье: Кн. для учителя. — М.: Просвещение, 1989.— 239 с.
15. *Соколова Ю.* Тесты на готовность к школе ребенка 6–7 лет. — М.: Изд-во Эксмо, 2002.— 64 с.
16. *Что такое школьная зрелость? Справочник для родителей будущего первоклассника. — М.: ООО «Фирма “Издательство АСТ”», 1999.*

Интернет-ресурсы:

http://www.adalin.mospsy.ru/l_01a_05.shtml

<http://www.7ya.ru/>

<http://www.solnet.ee/>